

95
2025/2

irodalom - művészet

OLIS

TARTALOM

Szépíráás

Hodossy Gyula: <i>A gyónás kikezdhethetlen titka</i> (vers)	3
Szegedi Csilla: <i>A menet</i> (vers)	6
Balizs Dániel: <i>Mit csinálnék a Holdon ha volna oxigénem és kajám de semmi más</i> (vers)	7
Székelyhidi Zsolt: <i>Szomj, Tünet</i> (versek)	9
Bakonyi István: <i>A szem, Nézd, Várok, A metrón, Kérdések, Június elején, Júniusi illatok, Sartima</i> (versek)	11
Morva Mátyás: <i>Nyolcvan pokróc</i> (novella)	14
Nagy Dorottya: <i>viharmadaraim, szövetminta, mák</i> (versek)	18
Rásó Attila: <i>egy elmúlás bája</i> (vers)	20
Hajnal Éva: <i>inkább, félbe</i> (versek)	21
Fiala Ilona: <i>Azok a szívtelen nők!</i> (novella)	22
Szűcs Bertalan: <i>Képes, Kiragadott, Fővesztés</i> (versek)	26

Opus – 35 éves az SZMÍT

Fellinger Károly: <i>Lombtalanítás</i> (vers) – Arany Opus Díj, Líra kategória, első helyezett	27
Hogya György: <i>A gondolat fortélyá</i> (esszé) – Arany Opus Díj, Próza kategória, első helyezett	30
Kövesdi Károly: <i>Arany Opus 2024</i> – értékeléské	44

Láthatár

Szlovák versfordítói pályázat 2. rész: Lucia Bizarretová: <i>Néhány számozott vers</i> (versciklus, Kálnoky Géza fordításai)	47
Juraj Kuniak: <i>Átszellemülés az iszonyat ízével, Magamban</i> (versek, Török Nándor fordításai)	50
Rudolf Jurolek: <i>5 vers</i> (Török Nándor fordítása)	52

Opus-émlékezés

Hermann Judit: <i>Az áldás íze</i>	54
--	----

Opus-esszé

Vasi Szabó János: <i>Négy klasszikus hazai sci-fi – 1. A világhíres magyar disztópia (Déry Tibor G. A. úr X.-ben), 2. Nyelvbottlás (Karinthy Ferenc: Epepe), 3. Rakéták, csillagok, receptek (Mesterházi Lajos sci-fi novellái), 4. Mese az Emberről és annak szexmasináiról (Gyertyán Ervin: A kiberneroszok tündöklése és bukása)</i>	57
---	----

Opus-tanulmány

dr. Kiss László: <i>A szlovák–magyar kulturális kapcsolatok elfeledett úttörője: Farkas István (1900–1975) – kísérlet a hiatus biographicus csökkentésére</i>	65
---	----

Könyvek között

Csehy Flóra: <i>„Egyetlen fa is elég az önkívülethez. De az erdő...”</i> (Sirokai Mátyás: <i>Lomboldal</i>)	81
Péntek Imre: <i>A feltámadt múlt hullámverése</i> (Kilián László: <i>Az idő mítosza</i>)	83
Kovács Balázs: <i>„félúton megdermedt napsugarak csokra”</i> (Tamási Orosz János: <i>Ide kell születnie</i>)	86

Küszöb

Adam LaMerle: <i>Hajtóerő</i> (novella)	90
Mészáros Emily: <i>Nefelejcs</i> (novella)	93

Opus-lektúr

Kerecsi Katalin: <i>Műfenyő</i>	96
---------------------------------------	----

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei	99
--	----

Lapszámunk szerzői	100
--------------------------	-----

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL:

Grendel Lajos naplórészlete és Tóth László naplójegyzetei – Lazarev Oleg, Törő István, Zirig Árpád, Szegedi Kovács György, Szolláth Mihály versei – Rásó Attila könyvajánlója – Hajdú László elbeszélése – Hörcher Eszter tanulmánya Petőcz András *Dadog* és *Az anyáért, aki alszik* című versesköteteiről – Fülöp Antal novellája: *Bécsújhelyi tullianum* – Vasvári Zoltán tanulmánya a palócföldi mesemondókról – A Küszöb-rovatban Haver Márta és Koczás Kitty novellái – Darázs Enikő festményei

A lap elérhető a következő helyszíneken:

Budapest: Írók Boltja, Andrásy út 45.
Dunaszerdahely: Molnár Könyv, Vámbéry tér 14/55
Dunaszerdahely: NFG Klub, Bartók B. korzó 788/1
Érsekújvár: Kultúra Könyvesbolt, Mihály bástya 4.
Fülek: Városi könyvtár, Fő u. 14.
Galánta: Molnár Könyv, Fő u. 918/2
Ipolyság: Litera Könyvesbolt, Janko Král' utca 46/27

Kassa: Rovás Művészetek Háza, Kmetova 34.
Királyhelmec: Regionális könyvtár, Fő utca 72.
Komárom: Diderot Könyvesbolt, Lúdpiac tér 4810.
Nagykapos: Magyar Közösségi Ház, Csepely 64.
Pozsony: ArtForum, Kozia 611/20
Vágsellye: Molnár Könyv, Dolná 524/1
Zselíz: Magyar Ház, Schubert u. 26.

17. évfolyam, 2. szám (április)
Felelős kiadó: **Hodossy Gyula**
Főszerkesztő: **Petőcz András**
(szerkesztoseg.opus@gmail.com)
Vezető szerkesztő: **Angyal Sándor**
(angyal.opus@gmail.com)
Szerkesztő, olvasószerkesztő: **Kovács Balázs**
(kovacs.balazs.opus@gmail.com)
Tanácsadó testület: **Balázs F. Attila,**
Hogya György, Lackfi János
Tördelés és nyomdai előkészítés: **Rácz Éva**
Szerkesztőség: Duna Palota, Galantská c. 658/2F, 1. e. 5,
92901 Dunajská Streda, www.szmit.sk,
E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com
Nyomta: **PRESS GROUP, Kft., Besztercebánya**
Megjelent 2025 áprilisában 700 példányban.
Regisztrációs szám: EV 5895/20

Dvojmesačník. 17. ročník, 2. číslo (apríl)
Vydavateľ: Spoločnosť maďarských spisovateľov
na Slovensku
Tel/fax: +421/315527964, +421/911239479, IČO 30806372
Sídlo spoločnosti: Palác Duna, Galantská c. 658/2F, 92901
Dunajská Streda, www.szmit.sk,
E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com
Vydavateľ: **Gyula Hodossy**
Šéfredaktor: **András Petőcz**
(szerkesztoseg.opus@gmail.com)
Hlavný editor: **Sándor Angyal** (angyal.opus@gmail.com)
Redaktor, korektúra: **Balázs Kovács**
(kovacs.balazs.opus@gmail.com)
Poradný zbor: **Attila F. Balázs,**
György Hogya, János Lackfi
Sadzba a predtlačová príprava: **Éva Rácz**
Tlač: **PRESS GROUP, s.r.o., Banská Bystrica**
Vyšlo v apríli 2025. Náklad 700 ks.
Registračné číslo: EV 5895/20
ISSN: 1338-0265

www.opus-folyoirat.sk
www.facebook.com/Opus.irodalmi.folyoirat
Ingyenes / Nепredajné

irodalom - művészet

OPUS

MEGJELENIK KÉTHAVONTA

Kiadja a Szlovákiai Magyar Írók Társasága
Tel: +421/911 239 479

Megjelent a Szlovák
Köztársaság Kisebbségi
Kulturális Alapja támogatásával – Realizované s
finančnou podporou Fondu
na podporu kultúry
národnostných menšín

A gyónás kikezdhetetlen titka

*Tamási Orosz János Ide kell születnie
című verseskönyve nyomán*

Egyszer másképp lesz minden, még akkor is,
ha ide kellett születnünk, még akkor is,
ha legyőztük a halált, mert sokszor születünk.
Születtünk anyai méhben, gondolatban, a szavak súlya alatt,
születtünk a versben, születünk reggel, rossz álmok után,
emlékezéskor, emlékeink emlékeiben, a valóságban,
és a képzelet megtermékenyítő erejében.

A történet 1976-ban kezdődik, vagy 1978-ban, vagy 2024-ben,
a mindenség parányiségében. 1978-ban lettem 18 éves.
Voltam reményteljes siheder, lettem felnőtt, ki kétszer élt,
egyszer magányban, és egyszer veletek, egyedül,
„mert az ifjúság, mint ólommadár, ül”,
mint egy síkosra kopott nehéz kő, amit bárki
kénye kedve szerint rakhat nehezeknek.
Rátéve a súlytalan gondolatokra,
hogy a résnyire nyitott ablakon beúszó szellő fel ne kapja,
rátéve a „kéziratlepedőkre”, a verstöredékekre,
szótöredékekre és betűporokra.

Ólommadár volt az ifjúság, teli vágyódással, akarással,
„kóválygó lidércekkal”, „szocialista brigádmozgalmakkal”
és dühös lázadással, így laktunk a városban,
az aranysárga városban, Budapesten,
Dunaszerdahelyen, Érsekújvárban,
miközben a „kistökös hegedűvel kínlódik”,
én inkább a dobot ütöttem, hogy közhírré tétessem,
ez egy családregény, jól megszerkesztve,

teles-teli jól megkomponált fordulattal, „öltöző viccekkel”,
vagy inkább öltöztető viccekkel, hogy lelkünk meztelenségét
takargassuk, szeméremből, alázatból, félelemből,
hogy a szőnyegre dobott tegnapi álmainkat letakarjuk,
hogy azokat ne lássa senki, hogy ne tapossa senki,
hogy aki bántani akarja, a kőben essen el.
Mert nem igaz, hogy a tegnapi álmainknak se híre, se hamva,
mi tudjuk a titkot, a kő alatt bizton rejtőzködik
és vár türelmesen, ránk vár,
s amint lehajolunk megemelni a követ,
„átszínesezik minden körülmény”.

Van úgy, hogy az ember világgá megy,
ha félig lecsúszva, széken ül is.
Kedvetlenül jár-kelel Arthur Rimbaud-val,
vagy éppen Gregory Corsoval, Szervác Józseffel,
Csajka Gábor Cypriánnal, Térey Jánossal, vagy másokkal,
vagy egyedül, vagy a versekkel, vagy a versek árnyékával,
vagy a halállal, vagy annak árnyékával,
de a végén mindig kialszanak a fények.

A sötét csendje rendre felvilágosít, megigazít,
ránca szed, tapogat, és kéjjel kéjeleg.
Az orchideákká váló mivoltunk reggelén
apró melleket képzelsz magad elé,
„vézna kicsi testű” „asszonyvágyszabadságot”.
Elképeled az elképzelhetetlent, a végtelent, a tű fokán tűt,
a táncoló „csodamadárkát”, a tollhullást,
ahogy az belepi az üveghegyeket, az egész horizontot.
Ilyenkor úgy érzed, muszáj gyónni.
Gyónsz egyszer, sokszor,
gyónsz a kiröppenésről, a „nyakkendős toporgásról”,
a bűzlő levélborítékról, az égő erdő jajongó imájáról.
Ilyenkor súlyos nyugalom telepedik Rád.

Hogyan lehetett volna ezt másképpen?
A bögrecsárdákban a mámor lerészegített,
hiába tetted le a poharat.
„Vágtázó éjjeleken” át „méltóságos pusztulásodban”
jársz-kelsz a kocsmák közt délcegen, keresed a mestert,
a szörnyülködés misztériumát, és a megáradó emberszívet,
hogy átéld a múltat, a megtörtént jövőt,

és a röghöz kötött kegyelmet.

A vándort lehetett volna pontosabban útba igazítani?

Fel-fel a hegyre, alább nem adod, mész nagyapád,
dédapád után, később őket engeded előre,
mert fel kell, hogy kapaszkodjanak, a Parnasszus legtetetejére,
s közben vízjeleket rajzolsz az égre, a „lehetetlen szavakra”,
diófád pompás estélyi ruhájára.

Mielőbb még felélnél a csúcsra, leláncolod a fohászt,
hogy a lánc tanúsítson türelmet, s Te Zeppelint hallgatsz,
mert „egyszer eljön a dolgok neheze”,
és „akkor kívül s belül, s belül kívül”
semmi sem az, aminek látszik.

A sötét fénylik, a jég éget, a hit kárhoztat.

A költő meg egy régi keret nélküli kép és könyvek mögül
nézi a világmindenség minden szennyét és gyönyörét.

A költő lát és ég.

Horkay István: Hetedik ház – bejárat (1.)

A menet

A menet a Jegesi útról fordult a főutcára.
A júniusi nap már melegen sütött,
a sorokban lépteiket szaporázók
mégis kabátot viseltek.
Néhányuk homlokáról csorgott a veríték.

Winternitzék három házzal laktak feljebb.
Ők is csatlakoztak a némán vonulókhöz.
Dédapám, dédanyám, fiatal lány nagyanyám
a kerítés mögül figyelt.
Ükanyám *ezt* nem akarta végignézni, a házban maradt.
Winternitz Julcsi nagyanyám barátnője volt.
Amikor elhaladtak a házuk előtt,
nagyanyám önkéntelenül intett neki.
Dédapám Winternitz bácsira nézett,
és alig észrevehetően biccentett neki.
Bár már hét óra felé járt,
sok spaletta még zárva volt a főutcán.
A menet balra fordult, az állomás felé.

Lassan megindult a nap,
mindenki ment a dolgára.
Az ismerős zajoktól végre
fölpattogzott
a csönd.

Mit csinálnék a Holdon ha volna oxigénem és kajám de semmi más

csak szkafander kaja és oxigén
a vérem telítődik csönddel
a sötét és világos oldal határán ezer kilométeren át bámulhatom a hajnalt
a fény a folytonos mozgásból születik ahogy a sötétség is
jéggel teli barlangokba ereszkedem ahol még sosem sütött a nap
a szkafanderfény elől ijedten gurul szét a sarkokba a feketeség
olyan történik ami milliárd éve soha pillanat alatt múlik az elmúlhatatlan

kedvem támad elővenni a laptopom és bedugni a töltőt a konn
üveg bort nyitni és hallani a pukk
ledobni a sisakot és friss lev
leheveredni a fű
megtörölni az arc
integetni egy ism
integetni valaki

mennyire nem ugyanaz az oxigén és a levegő

a hiány mint finom por körbeszítál
áramlik az ujjaim között

a hiány megszakítatlan tere

néha azt képzelem nem is kell sisak a port is elég mélyen beszívnom port
a porhoz
néha átreszket rajtam nem arra születtem hogy csillagképeket
egyensúlyozzak a homlokomon és marokba szedjem a feketeséget
néha felemelem mindkét kezem és nem látom őket de elhiszem
hogy felemeltem
néha a sötétben lezuhanok valami szikláról de sosem csapódom be
elég erővel
néha ízek emlékét érzem a nyelvemen
néha felkel a Föld ugyanúgy fel

néha nem tudok mit kezdeni a reggeli merevedéssel
néha nem tudom hogy reggel
a csend néha apró rögtön összeforrt rést vág rajtam és felbugyog a szka-
fanderben
néha nem tudom nem akarni amit nem lehet mert nem tudom nem
hinni hogy csak akarnom kell

néha felugrom erősen hátha elenged a Hold
csönd
néha
hátha elenged

Horkay István: Hetedik ház – bejárat (2.)

Szomj

Nincs mit inni,
mondod, a vízszint
apad. Mosogatsz,
áztatod le a híreket,
áradozol külsőségekről.
Folysz el,
nincs tartalék,
neked pláne,
zárod a csapot.
Tiszta befőttesüveg
a csöpögtető.
Melegsik a főzőkrém.
Másik tűzhelyen tészta.
A hűtőnek hűlt helye.
A csőben kluttyog
a mosogatószerlé,
levesmaradék.
Ebéd utáni hangsor és hóhullám.
Bort kérek? Jég a mélyben.
A szóda szobahőmérsékletű,
nem forr a vér az edényben.
Ne álljak ott kint a Napon, cigizve,
a meleg izzaszt, több folyadék
fogy, aztán vizesednek a lábak,
hát tudom, végül úgyis kifekszem
harmadnapra. Az ágyra. Lehet legyinteni,
persze, az egész, en bloc, nélkülem
zajlik, a Duna vize, nagy a nyár,
egyre tart, nincs befolyás,
merítgethetem majd vödörrel,
melegíthetem literenként fel a folyamot.
Nyilván tiszta kosz. Merő káosz. A víz.
Dehogy fogok forrásig vacakolni,

kikapcsolt áramban,
még azelőtt purcanok ki,
hogy élhetőre hűlne a lakás.
Erre kimelegszem. Töltöd
a krémet, adjak egy üveget.
Milyen ideális íz. A bor ehhez túlon túl
savanyú. Hagyjam abba,
zárjam be az erkélyajtót,
a meleg, meg a sziréna,
állandóan a mentő.
Nem akarom a hangot, a hős hullámokat.
Nem tudok kikapcsolni, add a kezed.
Szeretsz. Mondom,
hogy minden isteni lett.

Tünet

Az életen kapni össze,
az idők hogy teljenek,
a test hová fogyjon,
a kéz mibe fogjon.
Az évek vesztésre készen,
az agyat tompításba vonni
sejtenként, nem venni észre,
csak a csontokra szűkülő
hús sajog levezve.
Magunkat kapni össze,
a főt tolni magasra,
állni a pusztába
roggyanó térden,
és mondani ellent
mindenképpen.
Mennyire kiállhatatlanok
lettünk vénségünkre!
Tüntetünk szívből,
míg az utolsó mozdulat,
tűnni semmibe,
az idő úgy marad.

A szem

Nézem a szemeket.
Mindegyik más.
Pedig milyen egyszerű forma.
Tükre a léleknek?
Tükre a szépségnek, a vágnak.
Mély barnájával, tengerkékjével. Zöldjével.
Mosolyával, könnyeivel, szigorával, biztatásával.

A szem a legfontosabb.

Nézd

Nézd a világot, mennyi borzalom.
Mennyi keser, mennyi fájdalom.
Mennyi viszály, mennyi hordalék.
Tajték és gyűlölet.
S a lélek is erőtlen, a test romlandó.

Kisiklott vágyak, kisiklott életek.
Hiszen „*a bűn az embert szembe fordította Istennel.*”
Bűnhődünk tehát.
S ritka a kegyelem a Földön.
Odaát talán másképp lesz.
Talán.

Várok

Várok valam(k)it.
Talán jön, talán nem jön.
De jönnie kell.

A metrón

egy középkorú nő átadja a helyét.
Nekem.
Aztán egy másik előre köszön.
Nekem.
Öreg lennék tán?

Kérdések

Az hogy lehet, hogy a hétfőből péntek lesz?
Az hogy lehet, hogy a decemberből március?
Az hogy lehet, hogy az őszből tavasz?
Az hogy lehet, hogy a születésből halál?

Június elején

Egész éjjel esett. Verte az ablakot.
Reggel esőáztatta plakátok.
Lefoszló arcok.
Háború, béke.
Kéretik jogdíjat adni Tolsztojnak!

Júniusi illatok

Hársfavirágok illata kísér hazáig.
Betölti a belvárost, az utcákat, tereket.
Átszivárog bőrömön, belül árad.
Régi nyarak illata.
S a mai napé.
Évszázadokon átívelő szent illat.
Vogelweide, érzed ezt odaát?
Az öröklét csendes árnyán...

Sartima

Uram, köszönöm az égei eget.
Sarti fényeit, melegét.
A dübörgő vizet, az ősi hullámokat.
Szemben a szent hegyet,
hova földi halandó aligha mehet be,
nő meg sehogy.
De látom a kereszt tövén, ott fenn,
mekkora az erőd, jóságod.
És köszönet az ide elhozónak,
a hű társnak.

Nyolcvan pokróc

Tegnap búcsúztatták Ardót. Most olvastam a Tiszti közlönyben. Az Intergalaktikus Hadapród Akadémiáról. Emlékszel? Mikor tejfelesszájuként a seregnyi lecke mellett a csesztetésből sem szenvedtünk hiányt. Akkor még nem csak a kiképzők nyektettek szakmányba', de a felsősök is. Kész csoda, hogy nem lett valamelyik idióta tréfának végzetes következménye.

Na és tanrend első évbe'? Hétfégenként sem lehetett egyéb, csak a három T: takarítás, tornajáték és tanulás. Épp nagytakarítás zajlott, így a tartalékfelszerelést is kezelésbe kellett venni. Mellém a csodabogár hírébe' álló Körtvéli ürregrutát osztották, meg még nyolcvan pokrócot. Itt a fényképe, a gyászjelentés... megvan a régi arca? – Többször is elzárták már addigra, mert rendre a tiltott zónákba' mászkált.

Miután jelentkeztünk szolgálatra, a tőlünk alig idősebb, de annál besikerültebb Baknyúzó hadnagy leemelte a legfelsőt a tornyokba halmozott katonazöld, durva lópokrócokból. Gyanús kedvességgel intett, lépünk közelebb. Odadugta az orunk alá, jókorát húzott a pokrócra a keze ügyébe készített prakkerrel, mi meg kétrét görnyedtünk. Olyan masszív por ömlött belőle, te! Ha nem hátra hőkölök, de előre, a fejem betöri. Baknyúzó tarthatta rezdüléstelen a fapofát, láttam rajta, hogy kifejezetten élvezi. Alapvetően a vezetéknévénél csak azt utálta jobban, ha élcelődtek is vele. Nehéz helyzet, mert, ugye, ki nem röhögné rommá magát egy ilyen megveszekedett családi név hallatán? A szemébe közülünk persze senki nem vihogott bele, de neki elég volt a gyanú leghalványabb árnyéka, főleg, hogy feljebb is előszeretettel cukkolták. Vajon megvan még? Úgy hallottam, nem sokkal utánunk nevet változtatott.

Mire sikeresen berekesztettük a fuldoklási rohamot, kaján vigyorral az arcán tudtunkra adta, hogy hasonlóképpen fogja ellenőrizni az összeset, mind a nyolcvanát, ha kell, és ha csak egy porszem is kipattan bármelyikből, hát... Ne akarjunk olyan iskolát.

– No, pajtás, azt hiszem, a nap végére megköt a tüdőnk... Ami port ebből kiverünk, annak a felét be is nyeljük, annyi szent! – sandítottam egy sóhaj kere-tében az addig szótlánul méléző Ardó felé, miközben egy kézitargoncára pakolt böhömnagy tárolókosárba' toltuk végig a rakományt az akadémia kötelékébe tartozó Tau-7-es úrállomás folyosóin a teherlift felé. Az alsóbb szinteken lévő elhagyatott hangárokba vezényeltek a munkavégzéshez, ahol nincs gond a porral, úgylis rendszeresen szellőztetnek.

– Várd ki a végét! – kacsintott sejtelmesen Ardó.

– Nem tudom, cementeszsákokat göngyöltek-e ezekbe, vagy homokhordáshoz osztották ki őket a múltkori tűzoltáskor, de csikorog majd a...

– Csigavér, öreg! Van egy ötletem, – kacsintott ismét. – Majd kiviszi a huzat.

Először hevesen tiltakoztam az *ötlet* ellen, meg Ardóval is úgy voltam, magunk közt szólva, hogy félcédulás szegény. Jobb, ha fékezem az agyvize habzását, mert mindkettőnket elsodorja. Aztán azzal is tisztába' voltam, mennyire megüthetjük a bokánkat, de a porolás sem kecsegtetett semmi jóval. Végül csak rászédett, te!

Az elhagyatott karbantartóhangár helyett egy ugyancsak ritkán használt, jókora légsziliphez vezetett. Még ahogy odakerültünk, akkor beszéltek a felsősök – a szkafandereiket pucoltatták velem, akkor hallottam –, hogy ez az űrállomás valamikor irídiumbányaként működött. Az aszteroidán, amire épült, időközben már csak egy meddőhányó maradt, így az épített terek nagyrésze is új funkciót kapott. Ezek a mozgalmasabb napokat is látott szintek még a kezdeti időkből maradtak meg érintetlenül, a szállítóflotta tudott itt dokkolni be- és kirakodáskor.

Szóval a grandiózus terv... Az ég tudja honnan, de Ardó hozott magával feles elefántzsineget, amit a plafonon, a padlón és a falakon lévő rögzítési fülek közt kifeszítettünk, aztán jöhettek a pokrócok. Azóta nem sajgott úgy a csuklóm; nem volt egyszerű betonbiztos csomókat kötni a durva anyagon.

Amikor Ardó nekilátott a kézivezérléses nyomáskiegyenlítésnek, oda sem mertem nézni, de mire a folyamat végére ért, kissé megnyugodtam. A kémlelőnyílásokon át láttam a kinti körülmények közt kíméletlenül megtépázott, a távozó porfelhőben tajtékzó pokrócainkat. Megismételtük még a folyamatot kétszer vagy háromszor, már nem emlékszem. A végére már nekem is fülig ért a szám, mert a világűr mohósága az utolsó mozdítható porszemet is magáénak akarta. Ugyan bevillant: most meg az lesz a baj, hogy túlságosan tiszták, de hátha ezen nem akad fenn Apródnnyúzó...

– Hetvenöt, hetvenhat...

– Itt a hetvenhetedik.

– Akkor hetvenhét, hetvennyolc, hetvenkilenc, nyolcv... – torpantam meg egy szemvillanással előbb, mint kellett volna, amikor egy nagy adag semmibe markoltam bele.

– Nincs több – meredt rám, aznap először megszeppenve Ardó is. Pontosan tudta, hogy egy űrállomáson sok mindent lehet, de nyom nélkül eltüntetni valamit, azt aligha. Vagyis nagyjából egyetlen módja van. Pont úgy, ahogy feltehetően nekünk is sikerült.

– Az nem lehet, számoljuk újra! – harsogtam erőltetett magabiztossággal.

A pokrócok azonban csak nem szaporodtak osztódással, egy híján nyolcvan maradt. Úgy néztünk egymásra, mint akiket leforráztak, de nem volt mit tenni, már az időnk is majdnem lejárt, vissza kellett vinni mind a hetvenkilencet, aztán abba' bizakodni, hogy a valódi turpisságra nem jönnek rá.

A pokrócszámolás egy örökkévalóságig tartott. Azt beszéltek meg, úgy teszünk, mintha nem is tudnánk a hiányos darabszámról. Irdatlan erőfeszítésbe került, hogy ne látszódjon meg a számlálás percei alatt a fejemen: nyakig ülünk a gödörben. Ardó épp ellenkezőleg, mintha megnyugodott volna. Persze hiába, a vége mégiscsak hetvenkilenc lett.

– Baknyúzó hadnagy úrnak jelentem, hogy nálam a hiba! Én hagytam el az egyik pokrócot útközben, Csépán ürregrutának ehhez köze sincs.

Megkövülten meredtem Ardóra, hiszen arról volt szó, együtt visszük el a balhét. A kiképző magából kikelve ordította le mindkettőnk fejét, aztán fejenként ötven fekvetámasz után elzavarta Ardót, hogy azonnal menjen a hiányzó pokrócért; mire elpakolja a többi, itt legyen. Az, hogy makulátlan tiszta volt a meglévő hetvenkilenc, fel sem tűnt neki. Cinkostársam hátraarc közbe' még rám kacsintott, majd futólépésbe' elviharzott.

Kénytelen voltam tükön ülve várakozni, csak azt tudtam, hogy ebből nem mászunk ki szárazon. Gondoltam, elhoz egy használatba' lévő pokrócot, de abból csak baj lehet, még arra is seperc alatt fény derül, ha a sajátját áldozza be. Közben telt múlt az idő, Baknyúzó egy-egy felém dőfött szűrős tekintet közt szépen komótosan behordta a pokrócokat. Idővel kezdett türelmetlenné válni, Ardó meg sehol. Talán azon vacillált, hogy merjen-e utána küldeni, vagy a legjobb, ha legalább engem a markában tart. Láttam a tekintetén, hogy éppen elszánná magát valamilyen lépésre, amikor egy spontán riadógyakorlat zavarta meg az idillt: hirtelen sötétség, majd harsogó szirénák és mindent vörösbe borító villogók. Felocsúdni sem volt időnk, alig indultunk el a kijelölt evakuációs pontra – egy saroknyit se haladtunk, – máris azt recsegte a rádiós tiszt, hogy „téves, téves a kutya mindenségit neki!”

– Mindenki vissza a helyére, ismétlem, nincs riadó, mindenki vissza a helyére!

A váratlan epizód láthatóan még inkább felbosszantotta a hadnagyot, gondolhatod, hogy már kezdtem komolyan aggódni. Végül csak előkerült Ardó, kezébe' a nyolcvanadik pokróccal. Baknyúzó derekasan megpaskolta, de nem talált benne kivetnivalót. Egy centivel sem volt hitványabb a másik hetvenkilencnél. Szemmel láthatóan csalódott, hogy végül mindent rendbe' talált, de valószínűleg a rejtélyes riadó oka jobban foglalkoztatta...

– Ezt most egy fél napra megúsztuk, de hiába fejtetted le a monogramot, este egészen biztos megindul a hiányzó pokróc miatt a haddelhadd. Apródnnyúzó pontosan emlékszik majd, mi meg... – szűrtem ki a fogaim közt a szavakat, miközben Ardóval a tornaterem felé masíroztunk. Ez lett volna a hétvége legszeretetőbb része, de most még a tornajátékoktól is elment a kedvem.

– Ne légy már annyira begyulladva, Csépán! Ha a hálókörletből oroztam volna el azt a tetves pokrócot, minek kellett volna a riadó, he?

– Riadó?! – meredtem rá elhűlve.

– Ne ordíts! – ragadta meg a vállam, félre vonva az egyik panorámaerkély ki-
szögelésébe, mögöttem a Tejút teljes pompájával, – ha a hetvenkilencből úgy ve-
szel el egyet, hogy az hetvenkilenc marad, aztán hozzáadod, mennyi jön ki?

– Hetvenkilencből nem tudsz úgy...

– Akkor Baknyúzós miért engedett el, he?! – rázott meg a vállamnál fogva.

– Szóval te...

– Most már csak azért imádkozz, hogy a következő nagytakarításkor ne rád
összák ezt a *nyolcvan* pokrócot – kacsintott rám cinkos mosollyal, majd bokáit
összecsapva irányba fordult, és nekiiramodott a tornaterem felé.

Többet nem volt dolgunk a pokrócokkal. Ardóból meg valami kutatótiszt lett.
Te! Nézd csak meg ezt a fotót a gyászjelentése mellé tűzve! Nem olyan, mintha
éppen kacsintani készülne?

Horkay István: Hetedik ház – bejárat (3.)

viharmadaraim

ti szabadságért mindent odadobó férfiak
titeket szeretlek örületig szeretlek
fehér madaraim viharmadaraim
sziklák szélén álltok
hideg vízben álltok
ti csináltok belőlem örök rabot
s rabságomat
nem eresztem

szövetminta

„a szövettan gyönyörű dolog”
mondja professzor doktor ortopédus
a maga finom kautzkyarmandos hangján
protokolláris mosollyal

három és fél éves vagyok
a kórházban minden zöld
elviselhetetlenül zöld
az orvosok ruhái az ágyam
a fal színe is a zöld bizonyos árnyalata
gurulós ágyon visznek egy másik terembe
nagyon erős lámpa van felettem
fázom a lepedő alatt
fémtálcákon hosszúkás dolgok
félek tőlük nagyon félek
nem láttam elmenni anyát, de nincs már itt

hason fekszem ébren vagyok
valamiért lefognak és ordítani kezdek
nem érzem a fájdalmat csak ordítok

üvöltök végtelenül sokáig
végül elengednek és visszavisznek a rácsos ágyba
kis kötés van a lábamon
anya nincs sehol
később otthon azt mondja szövetmintát vettek
én nem tudom mi az a szövetminta
de oda kellett adni

mák

kinyílik a zsák a darálóba finoman pereg a mák
sercegve szétrepednek a szürkék a kékek
kisajtolom az ünnep olaját amikor a szemedbe nézek
az istenek piknikezni mentek s nézik az ember maga köré mit teremt
mormolok ősi varázsigéket szeretőmül hívom a végtelent
mint fekete selyemköntös kibomlanak fényes illatok
és tudom van valami szent abban ahogy a daráló forog
nem gyakorlok semmiféle vallást csak ebben az örömben hiszek
egy fordulattal még tovább tekerni és nem köszönni meg senkinek

egy elmúlás bája

van aki megválnak udvara
lehullott leveleitől én magam
alá söpröm a száraz
fotoszintézis-recepciókat
úgymond csodájukra
járok rájuk nem lépve
bár sajnálom széndioxidot
már nem kaphatnak tőlem
sem
agyam oxigént tőlük de
kivételes elmúlást igen
ennyire szépnek más
nem tud átadni halált
itt érzem igazán ez az élet rendje
tud gyönyörködtetni sötét
fázisában is
csupán azért sötét mert ismeretlen
esetleg ragyogó is lehet odaát ha van

ha nincs akkor
teljes megnyugvás
érzékszerveink
idegrendszerünk
lekapcsolása hol semmi sem
fáj vagy báj
az sem fekete színnel
rokon
mindennel

inkább

ha most szembejönnél a blahán
és azt mondanád
de jó hogy látlak
nem hinnék neked
mert igaz
a szádon kigördülnének a szavak
de a szemedben nem csillogna a *dejó*

az a kis *de* beleakadna a hajamba
a *jó* éktelen lármát csapna körülöttem
véresre karistolná a hátamat a *hogy*
a *látlak* pedig szemgödreimbe ékelődne

inkább
leszálok a keletinél

Félbe

Berzsenyinek

Rossz az irány, múlt cekkere jó nehéz,
átlát, Pilinszky csendje e századon,
s a szörny akármit félbevághat,
gőgje önös diadalra úzi.

Azok a szívtelen nők!

Az összes baj a nők miatt van. Ezt minden normális férfi megmondja. Én is. A házasságom a feleségem miatt ment tönkre, a barátnőm miatt lettem hajléktalan. Bánatomban nekivágtam a nagyvilágnak, Prágáig meg sem álltam. De ott is csak gyűltek a bajaim a nőkkel. Gitározgattam az utcán naphosszat, szépen összejött az élelemrevaló. Elismerem, az italtra is jócskán jutott. Ezt az egyik hajléktalan nő megszimatoalta, úgy tett, mintha belém szeretett volna, csak azért, hogy fizessek neki. Én meg jóhiszeműen azt gondoltam, hogy önzetlenül szeret. Abban a tudatban éltem, hogy önszántamból fizetem az ebédjeit, vacsoráit és az italt. De idővel rájöttem, honnan fúj a szél. Ki is adtam az útját. Jött helyébe egy másik. Aztán egy harmadik, negyedik... Nem is tudom, hányan voltak. Mind a pénzemet akarták. Pedig én nagyon kedves, figyelmes voltam velük. De ők csak kihasználtak. Ezért lettem búskomor. Már a gitározás sem érdekelt. Nem volt miből élnem, lopásra kényszerültem. Szinte mindig elkaptak. Az lett a vége, hogy hét év hajléktalankodás után kitétték a szűrőmet. Nemcsak Prágából tiltottak ki, hanem egész Csehországból. Megvették az egyirányú vonatjegyemet Pozsonyba, azt mondták, menjek, ahonnan jöttem. Én ugyan Komáromból jöttem, de nem akartam kötekedni a hatósággal. Oda amúgy sem szívesen mentem volna vissza. Nem volt ínyemre, hogy a rokonok, ismerősök lássák, hogy lerongyolódtam. Gondoltam, Pozsony is jó lesz nekem. Nekiláttam új életem elrendezésének. Sikerült szobát szerezni egy munkásszállóban, igaz, ketten lakunk benne, de egész tűrhető. Most már a negyedik évemet húzom itt. És dolgozom. Kiváltottam az iparlevelet, amolyan mindenest, vagy inkább ezermester lett belőlem. Egykor Komáromban is ilyen munkát végeztem, az egyik lakásgondozó cég alkalmazottja voltam. Nincs az a javítanivaló, amit egy lakásban nem tudnék elvégezni. Nagyon precízen dolgozom, bizton állítom. Izé...

Csak az a baj, hogy a nők nagyon gyanakvóak. Amikor először jelent meg a hirdetésem a lakótelepi újságban, máris jöttek a telefonok. Nálunk már régen elterjedt a „Férj egy órára” mozgalom, a sajtó nagyon jó reklámot rendezett neki, és a mai napig is folyton visszatérnek ehhez a témához. Hát én is csatlakoztam. Nem kell semmi rosszra gondolni, ezek az úgynevezett férjek szigorúan szerelők-javítók, és jól dolgoznak, mint én is. Mindenütt dicsérik őket. Szóval jöttek a telefonok, alig győztem feljegyezni a megrendeléseket. Papír híján az éppen aktuális helyi lap sarkaira irkáltam fel az adatokat. Pista lakótársam időnként felhasználta az újságpapírt, néha úgy kellett megmentenem az aktuális te-

lefonáló számát és címét. De szerencsére mindig jól végződött a dolog. Minden okom megvolt a reményre, hogy sorsom jobbra fordul. Csak hát mondom, a nők! Már a telefonálás közben olyan megjegyzéseket tettek, hogy ittasnak gondolnak. Erősködtem, hogy nem, nem, csak egy kicsit beszédhibás vagyok. (Mert olyankor nehezebben ejtem ki a szavakat.) Volt, aki lecsapta a telefont, de voltak kitartóbbak is, akik – a mesteremberek hiánya miatt – mégis feladták a megrendelést. De nagyon gyorsan csökkentek a hívások. Nem értem, miért. Én minden alkalommal tiszta ruhában jelentem meg a megadott címen, udvarias voltam, úriemberként viselkedtem. Végére is érettségim van, egy kicsit tudok angolul, mert a gimiben azt is tanultunk. Bár rendesebben tanultam volna! Szóval megadtam a módját a megjelenésemnek. De egyes házisárkányok máris gyanakvóan kémleltek. Meg is jegyezték, hogy látják, nem vagyok józan, hogy akarok így dolgozni. Biztosítottam őket, hogy nem lesz kivetnivaló a munkámban. Volt, aki hagyta, hogy nekifogjak, mások elzavartak. Azért ez igazán felháborító. Ha megittam azt a két féldecit, vagy hármat, attól még nem voltam részeg. És egyáltalán, honnan vették, hogy nem vagyok józan? Rajtam nem fog ki az alkohol, három-négy féldecit nyugodtan lehúzhatok. Pista, ő más. Ő már a szagától is berúg. Igazi alkoholista. De azért vannak jó ötletei. Ő jött azzal, hogy lépjek elő ezermesternek, amikor elmondtam neki, hogy ilyesféle munkát végeztem több mint húsz éven át. A hirdetés feladását is ő javasolta annak idején.

Egyszer egy közeli társasházban jártam, egy Janka nevezetű asszonyságnál. Amikor felhívott, kérdezte, mikor tudnék eljönni visszaragasztani néhány levált csempét a fürdőszobájában. Mondtam, meg kell néznem a határidőnaplóm. Kuncogtam magamban egy jót, hiszen semmiféle naplóm, de még csak egyszerű füzetkém sincs. Felajánlottam neki a másnap délutánt. Erre, hogy jobb lenne reggel. De hát hova gondol, asszonyom, válaszoltam, tele vagyok megrendelésekkel, ezt a délutánt is csak nagy nehezen találtam. Rendben, rendben, sietett a válasszal. Akkor holnap délután. És hánykor? Azt most nem tudom megmondani, attól függ, mikor végzek a délelőtti munkámmal. Persze, persze, akkor majd várakozom, nyugtatott meg. Nagyon kellemes volt a hangja, úgy éreztem, ezzel a nővel el tudnám képzelni az életemet. Másnap még rokonszenvesebbnek találtam, bár azonnal feltűnt, hogy van némi súlyfeleslege, nem is kevés. Márpedig egy tisztességes ezermesternek kijár, hogy alaposan megválogassa, kivel köti össze az életét. Kedvesen betessékelt a lakásba, kávéval kínált. Aztán szemrevételeztem a levált csempéket a fürdőszobában. Kopogtatással megállapítottam, hogy néhány továbbit is le kell vennem, majd visszaragasztanom. Egyetértett. Mondtam, hogy most visszamegyek a lakásomra, mármint a munkásszállóba, elhozom a szerszámaimat és a szükséges anyagokat a ragasztáshoz. Kicsit furcsállotta, hogy nem hoztam el ezeket is, de mondtam, hogy hová gondol, nekem rengeteg kellékem van a munkámhoz, nem cipelhetek látatlanba tonnányi súlyt magammal. Ezzel is egyetértett. Megvallom, valójában ez a trükköm minden munkakezdés előtt, így még leguríthatok egy kis szíverősítőt az útba eső

kocsmában. Csak hogy jobban menjen a munka. Aztán egy-két óra elteltével azzal szoktam előállni, hogy el kell ugranom a postára, kifizetni a telefonszám-lát. A következő nap azt füllentem, hogy időpontom van a helyi önkormányzatnál egy fontos ügy miatt. Természetesen csak egy kis spiritusz utánpótlásának szükségessége mondatja ezt velem, de mindig beválik. És amikor visszajövök a „munkahelyemre”, legfeljebb csak egy órát dolgozom tovább. Elmagyarázom a hölgyeknek, hogy egy napig száradnia kell a mesterműnek, csak másnap folytathatom. Némelyikék morgolódnak, de ezt elengedem a fülem mellett, legfeljebb megpendítem jól bevált érvemet: rendes munkát akar?... Ez mindig hat. Jobban szeretem viszont azokat a megrendelőket, akik teljes megértéssel fogadják magyarázataimat. Szóval... Izé...

Aznap Jankánál leszedtem a falról a többi gyanús csempét, és megtisztogattam őket. Egy napra ez elég munka. Ő mindent megértett, beleegyezett a másnapi folytatásba. Végére is nyugdíjas, otthon van, csak rajtam múlik, mikor jövök. Ezt nem ő mondta, hanem én állítom. És igazam van. A negyedik nap befejeztem, elkértem a honoráriumot, s bár a háziasszony már kicsit ingerültnek látszott a hosszadalmas munka miatt, még meg is toldotta egy kis borraival. Na, ezt a nőt megjegyzem magamnak. Ha nem találok jobbat, ez is megteszi. Egyedül él a háromszobás lakásában, csak örülhet, ha felajánlom neki, hogy hozzáköltöznék. Volt már néhány próbálkozásom a megrendelőimmal, de mind elutasítottak. Úrinők! Nem tudom mire, és főleg kire várnak. Öregedő nyanyák, én meg csak ötvenhét éves vagyok. Még előttem az élet. Még lakást is örökölhetnék valamelyiküktől.

Mira mindegyiknél jobban tetszett. Három üres hét telt el Janka csempéi óta, amikor felhívott. Olyan csacsogó típus, meg is egyeztünk. Két napot füllenttem neki, vagyis adtam magamnak még két nap pihenőt, aztán megérkeztem. Nem is kerteltem, mindjárt megkérdeztem, egyedül lakik-e a lakásban. Azt mondta, a fiával. De ez nem igaz. A fürdőszobában semmi nyoma nem volt egy férfi jelenlétének, mármint piperecikkek, ilyesmi. A folyosón is csak női holmi lógott a fogason. Átlátok én a szitán, gondoltam, és csak somolyogtam egyet. Jössz te még az én utcámba! – mondtam magamban. Majd nekifogtam a munkának, és csak akkor láttam, milyen kemény fába vágtam a fejszémet. Mert Mira nagyon határozott volt, mindent leellenőrzött, mindent kommentált, és főleg kritizált. Az első nap még valahogy közös nevezőre jutottunk. Másnap azonban tudtomra adta, hogy nem tetszik neki a lassúságom, egy ilyen pici helyiséget, mármint a toalettet fél nap alatt ki lehet csempézni – itt is a csempe volt a főszereplő. Megmagyaráztam neki, hogy ha jó minőségű munkát akar, legyen türelmesebb. De azért behúztam egy kicsit. A negyedik nap itt is befejeztem. Elismerem, hogy a végeredmény nem volt éppen tökéletes, de Mira kirohanása elfogadhatatlan volt. Azt mondta, levereti a csempéket, újakat rakat fel valaki mással, és megfizeteti velem a kárt. Közben nem győzte hangsúlyozni, hogy

egy rakás szerencsétlenség vagyok, és idült alkoholista. Azt már nem is mondom, hogy a béremet nem adta ide.

Azóta fél év telt el. Semmiféle kártérítési perre nem került sor, Mira nem keresett többé. De a karrierem is hanyatló irányt vett. Talán hárman hívtak valamilyen munkára, köztük egy öreg bácsika. Mind kidobtak, amikor megérkeztem, még a bácsi is. Nem tudom, mivel magyarázom. Azt hiszem, Mira hozta rám a bajt. Ki más is lehetett volna. Vele indult a peches sorozatom. Azóta visszaadtam az iparendélyt, és már a szállás költségeit se tudom állni. Úgy látszik, megyek vissza az utcára. Minden Mira miatt van. Mert ilyen szívtelenek a nők...

Horkay István: Hetedik ház – bejárat (4.)

Képes

Légvonalban közel
vagyunk egymáshoz.
Nem kellene
messziről indítani,
de elcsatangoltál,
ezért van szükség,
a kiindulóponthoz,
visszarántani képes
gondolatfűzésekre.

Kiragadott

Műfelháborodásaiddal
helyezed el magad
a rajtad nem átlátók
mentális térképén.

A kiragadott rész iránti
befogadóképességet
növeled
az árnyalat elfedésével.

Fővesztés

Fővesztés terhe
mellett szalad
a törbe a minden
metafora-gyanúra
okot adót csak
képletesen értő.

Az önmaguktól
eltelők szöveghűen
igyekeznek
elaborálni lelki
kintlévőségeiket.

Lombtalanítás

Mikola Anikó meg nem élt 80. születésnapjára

I.

Jónás, a szánalmas, galamblelkű kis-
próféta kiborul, akár a bili,
hiába ígérte neki az Isten,
ha Ninive lakói nem térnek meg
negyven nap után, a város elpusztul,
felfordíttatik, s lám, virul a nép, ki-
nevetve őt, aki menekülni sem
tudott a sorsa elől Tarzis felé.
Talán nem látja a Teremtő, hogy a
böjtjük, megtérésük csupán színlelés,
miért nem neki hisz az Isten, az egy
szál gyertya a napnál is fényesebb a
vaksötétben, amikor átadjuk a
stafétabotot, átadjuk magunkat
a Teremtőnek, meglelt hiányunkat
meg a köztes örökkévalóságnak.

Egyenként gyorsak vagyunk, versenyt futunk
a céllal, de együtt messzebbre jutunk,
van időnk lehajolni még a hegyek
vén lábához, leborulni a szélhez.
A jövő egy visszatérő, szép emlék,
valójában ráérős patak, bőrét
hólyagossá teszik az esőcseppek,

patak, amibe kétszer lehetetlen
belelépni. Az elhajított kavics
a helyén van, a kezdetektől, s gyakran
lehull nehéz szívünkről a súlya, a
halál legyőzi az időt, a csúszó-
mászó távolságot. Mindenki a start-
vonalnál vár, de sose dördül el a
startpisztoly, a vers végső soron a csönd
beszédes testőre, szűrőpróbája.

Olyan pont, ahonnan tárgyilagosan
nézhetnénk a világra, szerencsére
nem létezik. Csak középpontok vannak,
a legnagyobb szerencsétlenségünkre.
A földgolyót, hála a nagy égnek, el-
kerülik a pusztító meteorok,
ahogyan a költészet a lényeket.
A legbizonytalanabb a helyzete
annak, aki mindenütt jelen van, és
akkor még nem is említettük meg az
Istent, az ő hiánya s a nemléte
eredményezi a jót és a rosszat.
Akkor vagyunk jelen, amikor már nem
hiányzunk senkinek, vakon átnéznek
rajtunk, s mint szív dobban meg bennünk az el-
kerülhetetlen, megmászhatatlan hegy.

Jónás úgy érzi, üres reklámtábla
az Isten, senki sem ragasztana rá
semmit, épp olyan, mintha nem is lenne,
a közelsége mégis zavarja a
járókelőket; a hívek olyanok,
mint akiknek amputálták az egyik
végtagját, mégis az fáj nekik, vajon
mit adnának ezért a fájdalomért,
akik már láb és kéz nélkül jöttek a
világra? Jónást leköti a sikoly,
a szenvedők sikolya, mint ahogy a
hős Odüsszeuszt odakötözik a
matrózai a vitorla rúdjaához,

de Jónás inkább Gullivernek érzi
magát, a szabadság repedt falára
fordítva felakasztott, vén tükörnek.

II.

Jónásék régi parasztházát egyik
napról a másikra lebontották, a
legfiatalabb testvér a helyére
új házat épített, olyat, aminek

már alapja is van. Jónás kérdőre
fogta öccsét, miért nem csinált fotót,
filmet a régi családi házról, a
bútorokról, hiszen ott nőttek fel, ott

verték gyökeret, az aprócska lábak
mától csupán az emlékezetükre
hagyatkozhatnak. Ha pecsenyére jut,
vajon miért eszünk pusztá fokhagymát,

az egészség nem lehet jó kifogás.
Jónás, amióta készen a modern
ház, a helyét keresi benne, mintha
attól olcsóbb lenne az a valami,

amire sohasem futja. Mutatja
hát unokáinak, hol állt a bölcső,
hol volt az ő gyerekszobája, akár
egy bárány, hagyja a vérét csapolni.

Örtüzek a csillagok, még azok is,
amiket akkor látunk, ha a falnak
csapódunk. Mert igazából nincs titok.
Képzeljük magunkat Isten helyébe.

A gondolat fortélyja

„Szigorúan véve egy-egy lény élete ugyanaddig tart, ameddig a gondolat. Amint a kocsikerek forgás közben egyszerre csak egyetlen ponton érinti a földet, úgy az emberi élet is addig tart, ameddig egyetlen pillanat.”

Viszuddhimagga

Úgy vélem, kevés elkészerítőbb látvány létezik, mint a könyvespolca előtt tanácstalanul álldogáló író, aki újfent megállapítja, hogy néhány kölcsönadott könyve nyomtalanul eltűnt. Csak néz merengve, és alig észrevehető bólintással nyugtázza a megtörténeteket, és a felfedezett hiány okozta megrázkódtatáson igyekszik túltenni magát.

Igen, ez vagyok én, állapítja meg; igen, ez vagyok én, mondom az olvasónak.

Az eltűnt könyveket újra be kell szereznem.

Egy nevetséges hasonlat jut az eszembe. Talán a könyveim közvetlen közelsége és titkos kisugárzása teszi, de hirtelen ötlettől vezetve a Sphex nevű nőténydarázshoz hasonlítom magamat. Ez az egyébként magányosan élő rovar (az író is magányos fajta), ha érzi, hogy eljött a peterakás ideje, kinéz magának egy megfelelőnek tűnő testesebb hernyót, lecsap rá, felnyársalja, megbénítja, és magával cipeli a már jó előre kinézett üreghez, hogy ott belerakja a petéit. Érdekes és elgondolkodtató számomra, miként ágyazódott be a darázs viselkedésrendszerébe, hogy mielőtt bevinné zsákmányát az üregbe, előbb leejti, és bemegy a rejtekbe, hogy meggyőződjön róla, minden rendben van-e. Na most, ha valamelyik tréfás kedvű megfigyelő időközben a zsákmányt áthelyezi egy másik helyre, a darázs nem teketóriázik, megkeresi, visszaviszi az „eredeti” helyre, leejti, és ismét berepül az üregbe, mert a kis lelkébe bele van kódolva, hogy mielőtt a petéinek komfortot biztosító hernyót elhelyezi, ott bent mindennek át kell esnie az ő személyes ellenőrzésén. És ezt akár többször is el lehet vele játszani. Bizonyos párhuzamot vélek felfedezni. Már nem először történik meg, hogy a kölcsönkért és vissza nem juttatott könyv ügyében nem kérdezősködtem, nem nyomoztam (a darázs sem kutatja az áthelyezés okát), hanem egyszerűen fogtam, és az első adandó alkalommal, amikor ráakadtam, megvettem. Nem azért, mintha azonnal (újra) el akartam volna olvasni, hanem mert Sphex nevű darázsbarátnőmhöz hasonlatosan egyfajta beidegződés rabja lettem. Ha ez a könyv egyszer már megvolt, akkor annak meg is kell lennie! Hogy minden rendben legyen. Akárhányszor

fogom kölcsönadni, elveszíteni, annak „megvan a helye” a többi között! És ezt eddig akárhányszor el lehetett velem játszani.

Meggyőződésem ugyanis, hogy könyveim megvásárlása egyfajta „eleve elrendeltség” jegyében zajlott, s lett légyen egy bizonyos könyv megvéve akár évtizedekkel ezelőtt, annak az én életemben egészen határozott „célja”, beteljesülésre váró „küldetése” volt. Egy lassan és fokozatosan kirajzolódó koncepció fontos és nélkülözhetetlen részévé vált, amely koncepció lényegéről csak fokozatosan alakul ki véleményem. Ugyanis minden könyvben a szerzője egy apró üzenetet rejtett el a sorok között, amely csak nekem szól. Ezek az üzenetek aztán – lehet, hogy évek múltával – lassan „felértékelődve”, „átértékelődve” megtalálják hozzám az utat.

A könyvespolc előtti csendes meditálásomnak ebben a szakaszában olyasvalami történt, amire nem voltam kellően felkészülve: Egy gondolat kísértett meg. Sőt mi több, egy számomra teljesen énidegen gondolat környékezett meg, amelynek nyilvánvalóan semmilyen előzményéről nem volt tudomásom.

Nem intuitív módon jelentkezett – már, ha az intuitív gondolat alatt furcsa, mondhatni periférikus és főleg könnyen elillanó, eltűnő gondolatfoszlányt értünk –, hanem meglepő módon egy számomra értelmezhetetlen, személyemre szabott elvárással csapott le rám, amely sürgetően és kitartóan valamiféle magyarázatot, választ is várt tőlem. Tehát, semmiképp sem egy mulékony jelenségről beszélhetünk.

Arcpirító pimaszsággal olyasvalamit sugallt, hogy válaszoljam már meg az író és bármely alkotó ember számára a legizgalmasabb kérdést: Honnan származik az alkotó gondolat?

Nyugtattam magam, persze hogy nyugtattam; na, nehogy már, hiszen lehetetlen elvárás holmi kósza gondolattól, hogy olyan kérdést tegyen fel, és olyan kérdésre várjon feleletet – és épp tőlem –, amelyre szaktudományok jól képzett képviselői is aggályos szemforgatással adnak kitérő – de legalábbis nem mindenkit kielégítő – válaszokat. Sőt mi több, e kérdésben járatlan dilettánsként is felfogtam, hogy a kérdés sokkal összetettebb, semhogy akár csak egyetlen (vagy kettő, akár három...) tudományág is mindenki számára kielégítő választ adjon. (Remélem, hogy az utókor kellően értékelné fogja majd a létünket érintő komoly tézisek megalkotása érdekében a tudományok közös fellépését szorgalmazó kezdeményezésemet!) Megengedem, hogy a szellem embere olykor-olykor képes a közhelyek és a demagógia mögé látni, s ezáltal „megérez valamit” a történelem megválaszolhatatlannak tűnő igazságaiból, de az alkotó gondolat születésének kérdése egy magasabb szintet feltételez. Szívem szerint Heideggerre hallgattam, aki egy hasonló helyzetben (a művészet rejtélyével kapcsolatban) a rejtély megoldása helyett a rejtély meglátását, szemrevételezését helyezte előtérbe.

Igen, mindannyian tudjuk, hogy gondolattárunk tele van olyasfajta kijelentésekkel, amelyek a gondolat erejét dicsőítik (*„A legnagyobb erő a világon a gondolat. A gondolatoknak sajátos erejük van, melyet nem lehet túlbecsülni: teremteni és pusztítani*

tudnak, hatnak az érzéseinkre, döntéseinkre, cselekedeteinkre.”), de ha olyan fogalmak pontos definícióira kapunk felkérést, mint elme, ész, tudat, intuíció vagy éppen a gondolat, még a komoly tudósok is óvatosan nyilatkoznak. A gondolat kialakulásának kérdésével kapcsolatban a bátorságuk és szaktudásuk csak annyira korlátozódik, hogy gondolataink akaratlanok, önkéntelenek és általában közvetlenül kapcsolódnak érzelmeinkhez. Ja, és a gondolkodás folyamatával kapcsolatban el ne felejtsem az agy nélkülözhetetlenségének megemlítését! Mert ezzel, ugye, mindenki tisztában van, ez nem képezi a rejtély tárgyát...

Ez a már-már misztikus kihívás, ez a késztetés azonban továbbra is megkezdhetetlenül és legyőzhetetlenül akadályozott további, más jellegű munkámban, ráadásul valahogy olyan „helyénvalónak” is tűnt. Ideje lenne már utánajárni, mit is sűg Metis Zeusznak, mit is mond a főisten (által) lenyelt felesége volt férjének?

Félreértés ne essék, tudom, hogy nem én vagyok az első, akit ez a kérdés foglalkoztat. Az előttem járók közül csak Jacob Bronowskit említem, aki nemes egyszerűséggel – ám rendkívül találóan – így fogalmazott: „Hogyan született meg valakiben a gondolat, hogy léteznek atomok? Vagy gének? A természettudósok sosem teszik fel ezt a kérdést, pedig fel kell tenni őket, mert a tudományos módszer lényegét érintik.”

És íme, már megint a tudományba ütközünk, mintha nem lenne eléggé nyilvánvaló, hogy sem tudomány, sem az irodalom nem képes teljes képet adni az életről. Pedig célkitűzésnek nem is lenne rossz. Akkor érnék el nagykorúságunkat, amikor mindenki számára érthetően és elfogadhatóan meg tudnánk indokolni saját létünket. Lehetséges, hogy ehhez a kulcsot épp a keresett gondolat adja?

Ha belegondolok, eme elmélkedés során meglehetősen hosszú és fárasztó út előtt állok, még akkor is, ha újabb kori gondolkodókból indulok ki, mint Descartes vagy Hobbes vagy... hosszú lenne a névsor. (Descartes – állítólag – egy angyalnak köszönheti a megvilágosodást, Hobbes Euklidész I. könyvének.) Lám, én csupán egy kósza gondolatnak engedelmeskedem...

Fel kellett tennem a kérdést: Mi van, ha tényleg itt az ideje?

A nyilvánvaló megválaszolhatatlanság lesújtó, nyomasztó terhe alatt láttam neki a sziszifuszi „felkérésnek”, természetesen olvasóm számára is nyilvánvaló, hogy nem tudósként és nem tudományos módszerekkel, hanem teljesen laikusként. Tudjuk: Az író mindig laikus.

Kíváncsiságom ügyeletes – és titokzatos – tárgya a gondolat, pontosabban a „termékeny, avagy alkotó gondolat” azonnal meg is határozta válaszkísérletem megjelenítési műfaját, az esszét, csak éppen éreztem, hogy az eddig általam kedvelt, szabadon szárnyaló Montaigne-i, spontán és meglepetéseket okozó francia esszéből a felelősségteljesebb, a helyes gondolkozást megkívánó (sűgő: angol), sőt mi több, a végső kérdéseket sem megkerülő (ismét sűgő: német) típusú esszével is kokettálnom kell majd.

Ha képes leszek rá.

Agondolatról való – írói, tudományos szempontból hangsúlyozottan dilettáns – gondolkodás lehetőségének felvetése ugyanis alaposan felkavarta lelkivilágomat. A rendezetlen gondolatok kavargásában egy idő után úgy éreztem magam, mint a halász a viharos tengeren, aki nem bánja hogyan, miképp, csak hajója érjen már egy kikötőbe, s már az is mindegy, hogy melyikbe. Ugyanakkor a föld, a biztonságos szárazföld egyre távolabbinak tűnt, mintha a sors a megfelelő távolságot keresné ahhoz, hogy én, a vakmerő, felfogjam, miféle halálos, vad vizekre merészkedtem. (Több példa is bizonyítja a Gondolattal való találkozás, vagyis a Gondolattal való vívódás „halálos” erejét. Gondoljunk csak Nietzsche-re, aki egyike volt azoknak, akiket felemésztett a Gondolattal való szembesülés és megfeszített megmérettetés. Mondhatják és gondolhatják az avatatlanok, hogy a filozófust a saját korának erkölcsi rendszerével való szembenállás ölte meg, ám ha alaposan belegondolunk és tanulmányozzuk eszmefuttatásainak, elméleteinek, feltételezéseinek rendszerét, kétségtelenné válik, hogy egész életében – az általam keresett – Gondolattal vívta halálos tusáját. A sors fintora, hogy ő, a szánalmat rendíthetetlenül ostorozó filozófus, utolsó épkezláb gondolatát egy torinói fuvaros agyonostorozott lovával osztotta meg. Elgondolkodtató és megdöbbenítő, hogy ez volt az utolsó, épelméjű, emberi tette.)

És mindez nem elég. Ha az említett gondolatszösszenetet sugalló szeszélyes és kíméletlen sorsot/gondviselést/bármit Szküllaként ábrázolnám, akkor odakívánkozik saját (öngyilkos) elvi elvárásom Kharüdisze is, amelyet az alábbi szentenciába foglaltam össze: Ha az írás kényszere megvan az emberben, az összefügg – össze kell függjön – a gondolkodás kényszerével, pontosabban a helyes gondolkodás kényszerével. A helyes gondolkodás pedig ki kell, hogy gyomlálja az íróból (nem a műveiről beszélek!) az emberi gyarlóságokat, mint a hiúság, az előítélet és hasonlók. Ha tehát az íróban megtalálhatók az említett emberi gyengeségek jelei, akkor nyilván helytelen gondolkodással jutott el az írásig, és ebben az esetben őt csapnivaló írónak (és embernek) tarthatjuk. Ergó – tudományos ismereteim hangsúlyozott hiányára való ismételt hivatkozással – mindent meg kell tennem, hogy helyesen gondolkodva, ugyanakkor a hipotézisek létjogosultságának tudatában közelítsem meg a kérdést...

Revenons à nos moutons! Térjünk vissza a tárgyra!

Visszatérve tehát a gondolatról szóló elmélkedéshez, bárki beláthatja, hogy ezt a témát a gyökereinél kell megfogni. Valahova a kezdetekhez kell leereszkedni, mindaddig, míg támaszpontokat talál az ember. Sajnálatomra szolgál, hogy – a szellem embereinek szellemi tevékenységeiről lévén szó – olyan nagy gondolkodónak kell ellentmondanom, mint Joachim Ritter, aki makacsul állította, hogy mindenkinek hüpoleptikusan kell kapcsolódni mindahhoz, ami már előtte megvolt. (Idézem, Richter: „a hermeneutikus módszer (...) a hüpoleptikus kapcsolódás útját járja.”) Ez a felvetés rögtön rá is mutat az előzmény nélküiség megoldhatatlanságára. Mert, ugye, létezhet-e előzmény nélküli gondolat? „Mindentől”, ami később lett, az időben visszafelé haladva, az okokat, előzményeket keresve, egy-

szer csak azt tapasztaljuk, hogy a sor megszakad, például, amikor a távoli múltban olyasféle kijelentésekig jutunk, amelyekkel a Tóra kezdeti értelmezésének során találkozunk, miszerint: „a kezdet kezdetén fehér tűzre fekete tűzzel írott Tóra a teremtés pillanatában szavakká össze nem kapcsolódott betűk soraként állt Isten színe előtt.” Az állítás hitelességét most ne firtassuk, viszont gondolkozzunk el azon, hogy a szimbólumként kezelendő betűk rendezetlen sokaságának értelmezését (ne felejtsük, hogy a magánhangzókat és írásjeleket nélkülöző csupán más-salhangzókból álló betűsorról beszélünk!), olyan személyek végezték, akik kegyes méltánytalansággal mellőzték a hüpoleptikusságot. Egyszerűen fogalmazva: Ők lettek a hivatkozási alap, ők döntötték el, hogy Isten mit is akar mondani, az ő nézeteik jelentették későbbiekben a kiindulási alapot, szóval ők lettek az origó!

A fehér tűzre fekete tűzzel írt szöveg ezáltal életre kelt. Pontosabban, általuk kelt életre.

Tehát, ebben az interpretációban az előzmény, a „szöveg” és a magyarázó gondolat kéz a kézben haladtak egymás mellett.

Ennek az életre keltésnek a *conditio sine qua non*-ja, azaz elengedhetetlen feltétele, hogy tisztázzuk, abból a katyvaszból, amit a más-salhangzókból álló betűsor jelentett – átvitt értelemben: mindenféle elképzelések, regék, mendemondák kölcsönös egymásra hatása – születhetett-e olyan megismerő gondolkodási folyamat, amely lehetővé tette, tehette a tudás (előző) információk nélküli kialakulását, növekedést? Az akkori magyarázók számára ez szűzföldet jelentett, azt magyarázhattak bele, amit akartak. (Erről szól Andre Gide 1909-ben írt tanulmánya is, amelyben gazdaságtörténeti analógia segítségével világítja meg az irodalom fejlődésére vonatkozó elméletét: „az első telepések a legjobb földeken helyezkedtek el, s csak lassanként népesedtek be a másod és harmadrendű területek.”)

Akkori magyarázóink derekasán neki is álltak a „legjobb földek megmunkálásának” s képtelenebbnél képtelenebb állítások, feltételezések születtek. (Ez a „magyarázás” természetesen nem egy adott pillanattól kezdve értendő, hanem folyamatosan...) Dicséretükre legyen mondva, hiszen manapság is akadnak, akik – éppen gondolat hiányában – tanácstalanul állnak a lét „céljával”, „akaratával” szemben. Hogy finoman fogalmazzak: receptivitásunk továbbra is késik az éji homályban... Ez is újkori barbárságunk be nem vallott megnyilvánulása... mármint barbárság abban az értelemben, hogy a mai emberek nagy része nem érdeklődik saját történelme, múltjának értékei iránt, vagy ahogyan a jelenséget Jacob Burckhardt értelmezi: képtelenek adott kultúrájuk (?) bőréből kitörni. A kultúra kifejezést ebben az esetben egyelőre kezeljük tapintatosan, ugyanis a kultúráról vallott nézetek – részben az ellehetetlenült oktatásunknak köszönhetően – egyrészt olyan dolgokról, fogalmakról szólnak, amelyek értelme és rangja az elmúlt időszakban teljesen elveszett, másrészt pedig valamiféle nehezen magyarázható „kiválasztódásnak köszönhetően” azok az igazságok, amelyek természetükből kifolyólag ellenállnak az uralkodó réteg „népszerűsítési (pontosabban likvidáló) törekvéseinek”, sajnálatos módon csak azok számára hasznosak, akik a megérté-

sükhöz rendelkeznek a szükséges kvalitásokkal, mondjuk úgy: alpműveltséggel. A többiek, a többség számára ezek az eszmék, ezek az igazságok mintha nem is léteznének. Ez alatt nem azt értem, hogy nincs véleményük, csupán azt, hogy távol állnak attól, hogy bármit is kritizáljanak, mint ahogy attól is, hogy bármiért megerőltessék az eszüket. Ráadásul, általában legfőképp azzal szemben szkeptikusok, ami esetleg önvizsgálatra készítené őket.

Revenons à nos moutons! Térjünk vissza a tárgyra!

A Tóránál tartottam.

Ők azonban, a nagy névtelenek, buzgón keresték és megtalálni is vélték az első kinyilatkoztatás, a nagy Gondolat kulcsát. Az alább következő, Umberto Eco-tól (*A tökéletes nyelv kereséséből*) kölcsönvett példákat csak azért említem, mivel valahol a lényegükben ott hordozzák az általam „Gondolat fortélyának” elnevezett jelenséget, azt a többletjelentést, azt a két-, sőt sokértelműséget, amely annyi galibát okozott későbbi történelmünkben. Lássuk hát, hogy a kezdet kezdetén miféle fortélyos módon közelítették meg a Tóra üzenetét! (Most már mellőzük a fehér és fekete tüzet!) Nevezetesen a notárikon, a gimátria és a tmurá „módszerekről” van szó. Akkori magyarázóink mindenáron valami titkos üzenetet szerettek volna kihámozni a héber szövegekből, és lázasan kutatták azokat az összefüggéseket, amelyek a megvilágosodást hozták volna el a beavatottaknak. A szöveget jelképek rendszerének tekintették, amelynek allegorikus, hermeneutikai és misztikus jelentését csakis az ő módszerükkel lehet olvasni és értelmezni. A notárikon a mi használatunkban az akrosztichonnak felel meg, tehát bizonyos szavak első betűinek összefüggéseit kellett megtalálni ahhoz, hogy a mélyebb értelmet felszínre hozzuk. A gimátria hívei szerint minden szónak számértéke van, és ez segíthet a megértéshez, míg a tmurá lelkes követői az anagramma, tehát a betűk permutálásának módszerével szerettek volna a nagy titokhoz, a régi szövegben szereplő, s a kérdésre – végső – választ adó Gondolathoz közelebb kerülni.

Igen, igaz, hogy utólag már bölcsebbek vagyunk – legalábbis bölcsebbeknek tartjuk magunkat a régi bölcseknél – „Posteriores enim cogitationes sapientiores solent esse”, azaz „az utólagos gondolatok bölcsebbek szoktak lenni”, vélt vagy valós bölcsességünk így sem elégséges a megtermékenyítő gondolat megértéséhez. Ha netán valami ránk ragad Gadamer filozófiai hermeneutikájából, akkor az csak annyira elég, hogy bólogatva támogassuk azt a tézist, miszerint vannak olyan tudományok, melyek elkerülik a természettudományokat, és ez persze édeskevés. Sőt, inkább zavaróbbá teszi a képet.

Akkor hát hogyan tovább, teszi fel a kérdést a benevolus lector, azaz a jóindulatú olvasó.

Nos, Occam elvét követve egyszerűsítem a képet. Az alkotó gondolatról folytatott mérlegelésem során ki kellett zárnom egy sor olyan gondolatfajtát, amelyekről nem remélhettem választ a kérdésekre.

A gondolkodással/gondolattal kapcsolatban nem bonyolodom bele a manapság oly népszerű determinatív avagy indeterminatív kettős megközelítés megvitatásába, amelynek lényege és érvelési vezérfonala nagyon-nagyon röviden: „Lehetetlen, hogy az előre meghatározott szabályszerűégek szerint lezajló agyi folyamatoknak ne előre meghatározott anyagi szabályszerűségek szerint kiszámítható eredményei legyenek”, hiszen ez inkább a determinatív nézet népszerűsítésére szolgál. A mindennapi általánosságok szintjén jelentkező gondolatokon kívül kizártam tehát a G. Patzig és CH. Meier (és sokan mások) által „egyszer használatosnak nevezett gondolatokat” (ezeket egyszer gondoljuk el, és vesszük hasznukat, ám soha többé nem fordulnak elő), kizártam az intruzív, azaz kéretlen gondolatokat is, amelyek bár az emberek nyolcvan százalékát kísértik, vizsgálódásom szempontjából semmitmondók, s nem foglalkozom továbbá az engramokkal, a reaktív elmében tárolt emlékképekkel sem. Miképpen nagyon sok olyan gondolatfajttával sem, amelyek eleve kizárták az eddigi ismereteim növelését. Igen, igaz, meg kell engednem, hogy az a kulturális közeg, amelyben „felnöttem”, rajtam hagyta a nyomát, nem akarhatok tehát holmi tiszta entitásként szerepelni, s így nem is formálhatok jogot arra, hogy ilyesfajta játékkal szórakoztassam, esetleg untassam hűséges olvasómat. Nincs esély, hogy bármiféle műveltségi etalon jegyében, annak alapján ítélfhessem meg mindazt a tudást, amit másoktól szépen összeszedegtettem, és most fejtegetésem során felhasználok. Mindössze nagyon kemény, szubjektív írói véleményre szorítkozhatok, s mindössze egyetlen mentésem van, rendíthetetlenül izgat és foglalkoztat, hogy az említett alkotói gondolat – Dawkins önző génjéhez hasonlóan – önzetlenül teszi-e, amit tesz, avagy van valami célja? Az emberi sors iránti érzéketlen szükségszerűség vagy valamiféle szeszély határozza meg a gondolat jellegét és célját?

És ha már idáig eljutottam, akkor kínálja magát a másik kérdés: Tudhatok-e valamit, amiről nem tudom, hogy tudom?

Még mindig a könyvespolcom előtt állok, és érzem az „írókollégák” könyvekből kisugárzó mosolyát, jóindulatát. Eddig is önzetlenül segítettek és irányították munkámat, sorsomat, most is hozzájuk fordulok segítségért.

Elsőként Andlert idézném, aki miközben Durkheim – egyébként nem kimondottan a gondolkodással kapcsolatos – nézeteit bírálta, a következőket fogalmazta meg: „Nagy árnyak bolyonganak közöttünk, akik nem élő egyéni létezők, az emberi társadalom felett lebegnek és azt irányítják. Cselekvések mennek végbe általunk, amelyek nem a mi tetteink. Gondolatok gondolják magukat bennünk, amelyek nem a mi gondolataink, de a másoké sem.”

Erre röviden ennyit: Hű-ha!

Kedves olvasóm, nem feledkeztem meg magamról, tisztában vagyok az-
zal, hogy még mindig a gondolatnál tartok, s az alábbi utalás is érinti témámat. A következő mondatban ugyanis már egyrészt ott van a gondolatot küldő és a gondolatot befogadó személyének, mechanizmusának kérdése, másrészt az alábbi idézetben már konkrét utalás is történik erre a könnyen felismerhető, ám nem

olyan könnyen magyarázható jelenségre. Le Bon sejtelmes, megrázó és kiábrándító szentenciája. *A tömegek lélektaná*3 ekképp jellemezte a tömeg viselkedését: „A tömegek, tetteik nagy részét tekintve, roppant alacsony értelmi állapotról tesznek tanúságot; de viszont egyéb cselekményeikben mintha valami titokzatos erő mozgatná őket, mit a régiek végzetnek, természetnek, gondviselésnek neveztek, mi pedig holtak hangjának nevezünk; hatalma félreismerhetetlen, de lényegéről nincs sejtelmünk. Gyakran úgy tetszik, hogy a népek lelkében valami titokzatos erők lappangnak.”

Szóval, „titokzatos erő”. Ez sem éppen tudományos megfogalmazás, és még kevésbé magyarázat. Bár történelmünk során számtalanszor és megismételhetően lezajlott már (mármint, hogy tömeg verődik össze, amely tömeget a felbújtókon kívül „valami más” is vezérel és befolyásol) érzem, akadnak olvasók, akik aggályos és bizonyos fenntartással fogadják majd Le Bon fenti kijelentését.

De hát nézzük csak meg alaposabban!

Hol bujkál, s mi az, ami titokzatosként működik, működtet? Le Bon már érez valamit! A többségnek ugyan fogalma sincs miféle befolyás alatt áll, ám van „valami”, ami ott működik a tömeg egyedei között, igaz, „fizikai valóságában” tetten érhetetlenül, megmagyarázhatatlanul, és mégis érezhető, kimutatható hatással, ami valamiképp mégiscsak megőrzi függetlenségét, legalábbis a tömegtől való függetlenségét. Hat és nem ragadtatja el magát. A „fizikai valóságában” tetten érhető „valami”-hez – anélkül, hogy mélyebben elmerülnék a témában – csak annyit: vakmerő elméletek születnek a szubatomi részecskék testünkre gyakorolt biológiai és más hatásáról, így – a gondolkodással kapcsolatban – nem zárhatom ki ezt a lehetőséget sem. (Ide kívánczik Bronowski véleménye, aki szerint: „Nincs értelme részecskének nevezni valamit, ami energiáját úgy nyeri, hogy egyik pályáról egy pontos ugrással átszökken egy másikra, s az ugrásnak nincs időtartama, és nem hatol át téren.” Ezzel az inkább kvantummechanikai állítással most részletesen nem foglalkozom.)

(Egy újabb zárójel kívánczik ide egy ultrakurta megjegyzéssel: A tömeggel kapcsolatba már Le Bon előtt is akadt, aki elmélázott az összetoborzott csoport, embermassza hatalmán. Bouglé már 1896-ban ráakadt egy ellentmondásra, amit apóriának könyvelt el. Feloldhatatlannak találta ugyanis azt a két kijelentést, miszerint: ad egy, a népi tudat [l' intelligence populaire] tehetetlen – tehát befolyásolható – ad kettő, a népakarat viszont mindenható, értsük ezalatt a forradalmi változásokra való képesség különböző formáit is.)

Ez a diatribé nem teljesítené a célját – és könnyen a paralogizmus csapdájába eshetne –, ha nem időznénk el még egy gondolat erejéig Le Bon mellett. Tisztázandó, hogy tömegről beszélve nem véletlenül összeverődött emberek csoportját értjük, akiknek nincs közös, meghatározott céljuk. Ha tömegről beszélünk akkor elsősorban olyan tudatosan szervezett csoportosulás résztvevőit értjük alatta, akik a közösnek tűnő cél ágálása mellett észrevétlenül feladják saját tudatukat, „az egyedek érzelmei és gondolatai egyugyanazon irányt vesznek. Egy kollektív lélek

formálódik, átmeneti módon ugyan, de jól megkülönböztethető jellemvonásokkal.” Így Le Bon.

Ez a következtés azonban – legalábbis számomra – azt jelenti, hogy ama bizonyos „egyirányúsítás” a tömeg egyedei részéről jelentkező számos egyéni véleményt valamiféle egységes lényeggel teszi egyenlővé. Kimarad tehát az irányító elem. A kisebbség – ma már megkérdőjelezhetetlen – irányító szerepe. Ezt a jelenséget én inkább „a többséghez való igazodás paradoxonjának” nevezném.

Nos, igen, a tömeg gondolkodása és cselekedetei – az említett hatás miatt – uniformizálódhatnak, de a hajtóerő, a motor üzemanyaga, annak fő alkotóeleme, továbbra is tettenérhetetlennek tűnik.

Egy újabb idézettel – csupán a téma kimeríthetetlen változatosságára utalva – hadd említsem meg Kenneth Burke érdekes elképzelését, amelynek segítségével a kedves olvasó teljesebbé teheti a fenti többség-kisebbség kapcsolatáról kialakított képet. Burke szerint: „az emberiség minden társadalmi-szellemi alkotása, a teológiai és filozófiai rendszerek, az államformák, diplomáciai játékszabályok, propaganda- és reklámmódszerek, társadalmi érintkezési formák, a legegyszerűbb közmondások és a legbonyolultabb irodalmi alkotások mind »stratégiák«, harci cselekvések és eszközök, melyek arra szolgálnak, hogy bizonyos helyzetekben bizonyos emberek egymáshoz és a világhoz való viszonyát megváltoztassák.”

Logikusan gondolkozva beláthatjuk, hogy ez a gondolat irányító szerepén és az eddigi megállapításokon semmit sem módosít. A cél nála is a világ megváltoztatása. A rejtőzködő gondolat célja és stratégiája Burke gondolkodásában is kitapintható...

És ha már ennyire leragadtam a gondolatnál, szóvá kell tenni – csak így a margóra – Lichtenberg javaslatát is, aki már a XVIII. században javasolta, hogy a *gondolkodom* alak helyett használjuk a személytelen, *gondolkodik* formát. (Amiképp azt mondjuk, hogy esik, villámlik és hasonlók.) A gondolat eredetéhez, kezdeti lépéseikhez, lényegi megértéséhez természetesen ezáltal sem kerülünk közelebb, ám ha elmélázunk a javaslaton, akár úgy is értelmezhetjük, hogy a gondolat gondolja önmagát, mi csak „kiteljesítői” vagyunk.

De hát miféle gondolatot is kergetek én?

Sőt mi több, hangsúlyozottan nehezen definiálható gondolatot. Nos, a fajunk fejlődése során jelentkező sok-sok titok közül épp a gondolat titka az, amely állandó kihívások elé állított és állít minket. Fajunk évszázmilliók alatti tökéletesedését (?) rengeteg meglepő és így utólag is nehezen magyarázható változás segítette, hogy csak a kis hüllőagyunk köré terebélyesedő amygdalát és neocortexet, vagy magát az ötszázmillió évvel ezelőtti – kezdeti – fototranszdukciót ne is említsem. A cirka hatmillió évvel ezelőtti kromoszómaátalakulásunk – miáltal az addig a csimpánzokéval megegyező huszonnégy kromoszómapár helyett csak huszonhárom párra redukálódott a számuk, s amely majdnem végzetessé vált számunkra (ha akkor lettek volna tudósaink, egy fityinget sem adtak volna további jövőnkért) – már csak hab a tortán. S mindezekon a genetikai változásokon

túl itt van a rejtélyes gondolat kérdése is, amellyel kapcsolatban oly sok mindent összehordtam eddig. Kétségtelen, hogy nélkülünk nem létezne, miként nélküle mi sem lennénk a fejlődésnek azon a fokán, ahol vagyunk. Ráadásul irodalmi szempontból, hogy úgy mondjam, a legkívánatosabb témákat kínálja. Mert valljuk be, a neocortexről vagy a látás kifejlődéséről kevésbé izgalmas irodalmi írásokat lehet összehozni, mint a gondolatról. A gondolat tehát, amelyet oly buzgón keresek, a testünk lírája és drámája. (Reméljük, nem tragédiája!) Az összes többi testi jelenségünkkel szemben vakok és süketek vagyunk, legalábbis mindaddig, míg valamilyen betegség formájában „üzenetet” nem kapunk tőlük.

Ezzel kapcsolatban nagy kérdés, hogy az-e az alkotó gondolat, amely a tömeget hajtja, avagy annak a kisebb csoportnak a hátsó szándékot nem kizáró elképzelése, amely az „igazi irányba” vezeti az emberiséget, s amely a nagy tömeget irányítja és ellenőrzése alatt tarja?

A könyvespolcom előtt állva a gondolat mibenlétével kapcsolatos ihletettségem eleinte csupán önmagam személyével kapcsolatban tűnt érdekesnek, ám minél tovább és mélyebbre haladok elmélkedésemben, annál inkább érzem az első pillanat készítésének sürgetését. A válaszadás önként vállalt kényszerének hatására már-már olyan érzésem támad, mintha – a gondolat – részéről ez a provokáció csupán erőpróbaként szolgálna arra, hogy önmagával szembesüljön, netán, hogy önmaga leleplezhetőségének lehetőségét felmérje. Esetleg azt várja, hogy olyan képtelen magyarázatra ragadtatom magam, amely szerint a gondolat nemcsak arra képes, hogy önmagát meghatározza, de akár meg is valósítsa? Nem, ez valóban képtelenség!

Egyre erőteljesebben érzem a feladat lehetetlenségét is. Megérteni és – esetleg – kijátszani, a gondolatot? Ugyan már! Minden jel arra mutat, hogy a gondolat saját léteire utaló jelzései csak a megtévesztést szolgálják. Mi pedig szánalmasan felkészületlenek vagyunk arra, hogy partnerei legyünk. Virginia Woolf gondolata kapcsolódik az előbbiekhöz, ő ekképp ostromozta nőtársait: „Önök szégyenletesen tudatlanok!” Hozzá kell tennem, ezt a kijelentést szélesebb összefüggéseiben (a nemek vonatkozásában) is meg kell vizsgálni...

Mivel írásom eddig is nélkülözötte a tudományos módszertan elemeit, ezúttal is engedek irodalmi elkötelezettségemnek, és Shiller segítségével még két olyan fogalmat vezetek fel, amelyek – témaválasztásukkal és megfogalmazásukkal – segítik mondanivalóm kiteljesedését.

A *Levelek az emberek esztétikai neveléséről* címmel bíró alkotását még az ezerhét-százkilencvenötös évben vetette papírra. Úgy vélte, hogy a „jó politikai társadalmat és a magas szintű intellektuális gondolkodást csak a »személyiség nemesedése« útján tudjuk elérni”. Ez a két fogalom tehát, amit az imént említettem, s amelyek érdekében érdemes a kérdéssel foglalkozni: a jó politikai társadalom és a magas szintű intellektuális gondolkodás elérése. Shiller bölcsességét és tehetségét meg nem kérdőjelezve mégiscsak kétellyel kellett olvasnom a fenti idézetet követő sorokat: „Az emberiség elvesztette a méltóságát; de a művészet megmen-

tette és megőrizte jelentős kövekben; az igazság tovább él az ámításban, s a másolatból újra helyreállítjuk az ősképet.”

Egyetérthetek Schillerrel abban, hogy az emberiség folyamatosan veszíti méltóságát, ám erősen kétlem, hogy az ámítás, az ámítás által megmentett/átmentett igazság komolyan segítségünkre lehet bármikor is. Itt nyilván a művészetre gondolt. Schiller is meglehetősen messzire sodródott a megtermékenyítő gondolatól. A jó politikai társadalmat és a magas szintű intellektuális gondolkodást célzó törekvésünk nem hagyatkozhat az ámításra épülő művészet vélt reprodukáló készségére/képességére. A művészet szerepét a gondolkodásunkban nem becsülöm alá, de tisztán kell látnunk, hogy az egyesek által „magas művészetnek”-nek nevezett művészet – mindamelllett, hogy amint említettem, segíthet a „megtermékenyítő gondolat” mechanizmusának megértésében, veszélyeket is rejthet magában. Az egyik, amiképp azt Eliot is szóvá teszi, az „alázat bölcsessége”, tehát a csodálatot, elismerést kiváltó művészeti alkotás éppenhogy elnyomhatja az új ötleteket, legyenek azok akár kétely által inspirálva. (Bár ilyen veszély nem gyakran fenyeget.) Bármilyen új – nemzetközi elismeréssel járó – művészeti alkotás vagy tudományos felfedezés csodálatot válthat ki az emberekben, ám ugyanakkor le is lombozhatja őket. Ilyenkor kétesélyes a dolog, vagy ignorálják vagy feltétlenül istenítik az említett alkotói cselekedetet. Sajnos mindkét lehetőség a maga módján zsákutca: a tolerancia és az intolerancia a despotizmus formái (véli Tom Paine).

Mindezek után – történelmi fejlődésünket is figyelembe véve – komikus és egyben tragikus olvasni és hallani, ahogy a gondolkodásunk – a mindannyiunk közös gondolkodásának kinevezett gondolkodás – lehetőségét elsősorban a többi faj feletti felsőbbrendűségünk igazolására használtuk fel, hangoztatva gondolkodásunk megkérdőjelezhetetlenségét és egyedüliségét, ahelyett, hogy a gondolkodás eredetének (nem kezdetének!) minél szélesebb körben terjeszthető megmagyarázására törekedtünk volna. Ebből következően az is lehetséges, hogy számomra a gondolat születésének kérdése azért is nehézkes vagy éppen lehetetlen, mert olyan pontról, olyan pozícióból, olyan tudásszinttel rendelkezve álltam neki a kérdésnek, amely eleve alkalmatlanná tett erre a feladatra. Igen, lehetséges, hogy az „én” behozhatatlan hátrányba került az „irányítókkal” szemben...

Levertségemen az sem segít, hogy nem tudom eldönteni: Van-e olyan szempont, olyan pozíció, amelyet képes vagyok felfogni, magamévá tenni, és a gondolkodásunkról szóló gondolkodásom vizsgálata során felhasználni?

A tudásomat jelképező könyvespolcom előtt tanácstalanul tipródó személynél van szánalmasabb jelenség: a tudást ki nem használó, Sphex-beidegződés által „működő” személy.

Talán Gilbert Durandra kell hallgatnom, aki az emberi képzelet alaptörvényeivel kapcsolatban meglehetősen beletörődő – jelenlegi lelkiállapotomhoz nagyon is illő – megállapításra jutott: „A kilátástalanság elleni védekezésnek van másik módja is: az ellenállás, a menekülés, a küzdelem helyett a »megszelídítés«...” Szerinte a félelmünket képesek vagyunk eufemizálni és éppen az irodalmi mű képes

arra, hogy a képzelet segítségével megszelídítse a mélységet és – ha nem is tudományosan, de lelkünket megnyugtató módon – megvilágítsa a gondolat legrejtettebb, sötét zugait. Mégis igaza lenne Schillernek?

Egyelőre maradjunk annyiban: a kiismerhetetlen, sorsunkat irányító, tisztázatlan eredetű gondolattal szemben csupán egyetlen fegyverünk létezik: az alázat bölcsességével átítatott, sohasem lanyhuló, megértésre való törekvés.

JEGYZETEK

Andler, Charles Philippe Théodore (1866–1933) – francia filozófus

Aporia – úttalanság, kiúttalanság valamely probléma feloldásához való eljutás lehetetlensége, mivel a gondolatmenetben ellentmondások lépnek fel, vagy a dologban magában, vagy a használt fogalmakban.

Bouglé, Célestin Charles Alfred (1870–1940) – francia filozófus

Bronowski, Jacob (1908–1974) – lengyel születésű angol közgazdász és matematikus

Burckhardt, Jacob Christoph (1818–1897) – svájci kultúr- és művészettörténész.

Kenneth Duva Burke (1897–1993) jelentős amerikai irodalomelméleti szakember és filozófus

Diatribé (időtöltés, beszélgetés) – a g. filozófia egyik műfajának megjelölése; egy olyan műfaj meghatározására szolgál, amelyet az egyszerű, közérthető stílus, az értekezés és párbeszéd közötti átmenet jellemez, de jelenthet vitairatot is

Descartes, René (1596–1650) – francia filozófus, matematikus. Állítólag 1619. november 10-én éjjel misztikus élményben volt része, feltárult előtte, hogy a világegyetem kulcsa annak matematikai rendjében rejlik.

Durkheim, Émile (1858–1917) – francia szociológus, filozófus és történész, a modern szociológia és kulturális antropológia atyja

Dawkins, Clinton Richard (1941) – brit etológus, evolúciós biológus és népszerű tudományos író. Hírnevét 1976-ban Az önző gén című könyvével alapozta meg, amelyben ismertette a géncentrikus evolúció lényegét

Durand Gilbert (1921–2012) – francia filozófus

Eco, Umberto (1932–2016) – olasz író, szemiotikus, irodalomkritikus és filozófus, a modern európai kultúra nagy irodalmára és tréfamestere.

Eliot, Thomas Stearns (1888–1965) – amerikai születésű Angliában letelepedett irodalmi Nobel-díjas költő, drámaíró és kritikus

Engramok – a reaktív elmében tárolt felvételek, amelyekben a legapróbb részletek is szerepelnek minden érzékletéről, amely a részleges vagy teljes „öntudatlanság” pillanatában jelen volt

Fototranszdukció – a szerves anyag képessége, hogy a fényhullámokat képpé alakítsa

Gadamer, Hans-Georg (1900–2002) – német filozófus

Gide, André (1869–1951) – francia író, esszéista

Heidegger, Martin (1889–1976) – német egzisztencialista filozófus. Az említett gondolatát a művészet rejtélyével kapcsolatba vetette papírra: „Távol áll tőlünk a rejtély megoldásának igénye. A feladat az, hogy meglássuk a rejtélyt.”

Hermeneutika – az „értelmezés tudományát” jelenti

Hobbes, Thomas (1588–1679) – angol filozófus. Patrónusainak a Cavendish családnak a könyvtárában került keze ügyébe Euklidész I. könyve, s ennek hatására „szeretett bele a geometriába”

Hüpoeptikus – vagyis egy olyan tudás és ismeret előzetességével rendelkezik, ami a hozzáfordulás pillanatában nem nyilvánvaló olvasatait engedi meg

Le Bon, Gustave (1841–1931) – francia szociálpszichológus, szociológus, antropológus és amatőr fizikus, a tömegpszichológia egyik megalapozójaként tartják számon.

Lichtenberg, Georg Christoph (1742–1799) – német író, matematikus, a kísérleti fizika első német professzora, az első német nyelvű aforizmaszerző.

Metis (Métisz) – Titanisz, akit Zeus megkívánt és teherbe ejtett. Mivel a jóslás szerint, ha Metis fiút szül akkor ez a fiú a végzet szerint éppúgy megfosztja majd trónjától Zeust, ahogy Zeus tette Kronossal, ezért Zeus lenyelte Metist. Metis ezzel meghalt, de Zeus váltig állította, hogy a gyomrában él, és tanácsokkal látja el őt

Montaigne, Michel Eyquem de (1533–1592) – francia esszéíró, filozófus. Az újkor kezdetén, a francia vallásháborúk idején a klasszikus humanista görög–latin gondolkodók hatására kezdte írni *Essais* címmel jegyzeteit, melyeket három kötetre bővítve jelentetett meg (1580–88). Az esszé műfajának megteremtője a világirodalomban

Nietzsche, Friedrich (1844–1900) – német klasszika-filológus, filozófus

Occam, William – a 14. században élt angol filozófus, ferences rendi szerzetes. Nevéhez fűződik az Ockham borotvája filozófiai elv, amely szerint két, az adott jelenséget egyformán jól leíró magyarázat közül azt érdemes választani, amelyik az egyszerűbb.

Paralogizmus – hamis okoskodásokból előálló téves következtetés

Receptivitás – befogadó vagy felfogó képesség, készség

Ritter, Joachim (1903–1974) – német filozófus, a róla elnevezett kortárs filozófiai iskola alapítója

Schiller, Johann Christoph Friedrich, 1759–1805) – német költő, drámaíró, filozófus és történész. Őt tartják a legjelentősebb német drámaírónak, továbbá Goethe, Wieland és Herder mellett a weimari klasszikusok legfontosabb képviselőjének

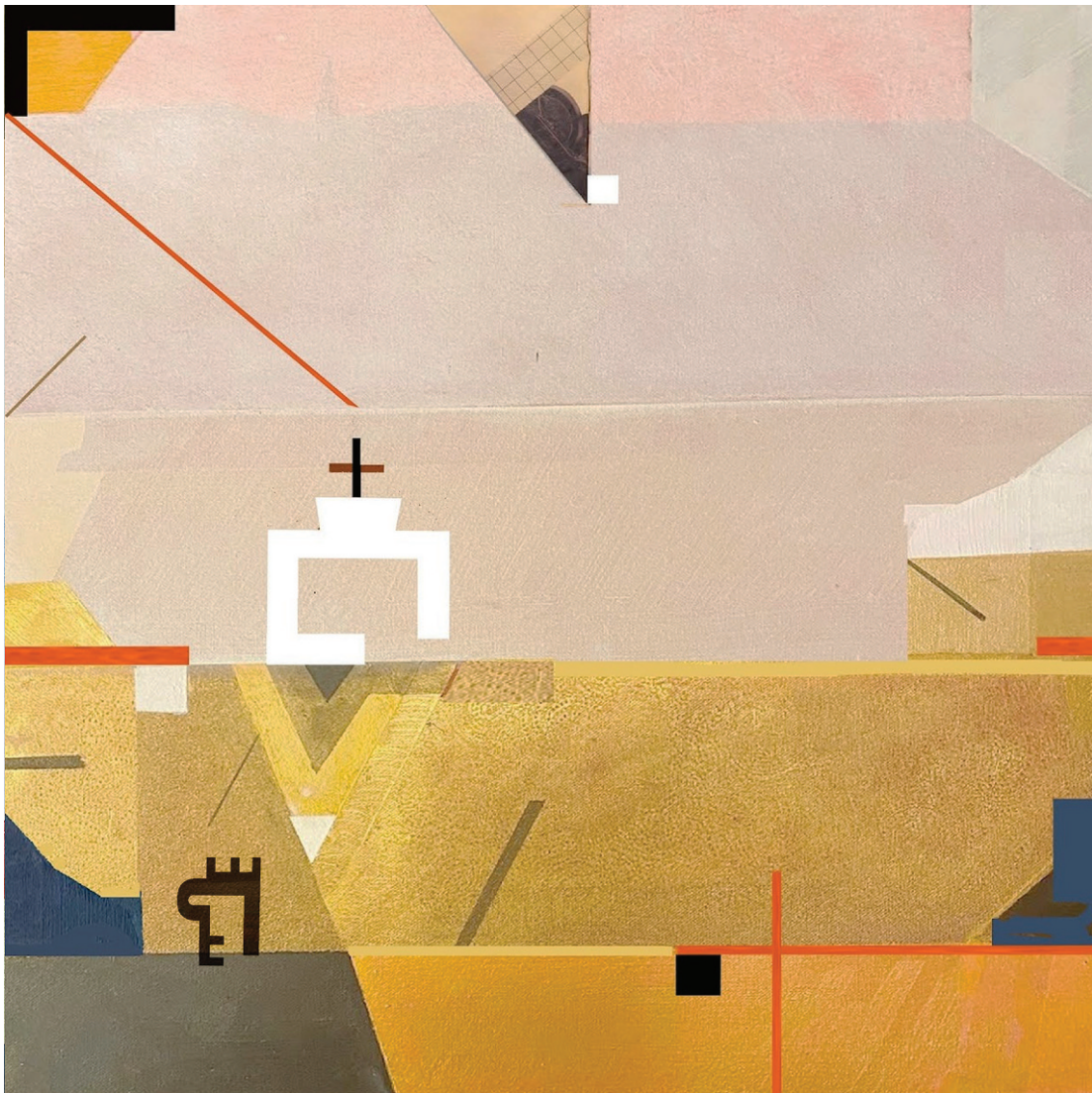
Szkülla vagy Scylla – a görög mitológia egyik tengeri szörnye, ami egy sziklaüregben élt egy keskeny tengersizoros egyik oldalán. A szoros másik oldalán Kharybdisz, egy másik szörny tanyázott. Ha a hajósok el akarták kerülni az egyik ször-

nyet, kénytelenek voltak a másikhoz közelebb hajózni. A „Szküllá és Kharübdisz között” kifejezés is innen ered

Thomas Paine (1737–1809) – angol származású, az Amerikai Egyesült Államokban és Franciaországban tevékenykedő politikus, újságíró, esszéista; a hivatásos forradalmárok egyik legkorábbi képviselője

Viszuddhimagga (páli, Megtisztulás ösvénye) – a théraváda buddhizmus „nagy értekezése”, amelyet Buddhagósza írt körülbelül 430 körül Srí Lankán. A mű egy teljes körű kézikönyv, amely magába sűríti és rendszerbe rendezi Buddha elméleti és gyakorlati tanításait aszerint, ahogyan az Anuradhapura melletti mahávihára kolostor idősebb szerzetesei értelmezték

Woolf, Virginia (1882–1941) – angol regényíró, esszéista, novellista, kritikus, kiadó, feminista, és a 20. századi modern irodalom egyik vezető alakjaként tartják számon.

Horkay István: Hetedik ház – bejárat (5.)

Arany Opus 2024 – értékelésféle

Az idei Arany Opus pályázatra beérkezett pályamunkák esetében ezúttal meglehetősen könnyű helyzetben volt a háromtagú zsűri. Különösen a próza kategóriában, amelyben Hoga György esszéje toronymagasan kiemelkedett a mezőnyből. Fellingner Károly versével csaknem hasonló volt a helyzet. Az erősen hullámzó értéket képviselő írásművek (amelyek némelyikét csak erős fenntartásokkal lehet ezzel a jelzővel illetni) közül talán még egy, a *Rés* című költemény volt értékelhető. Voltak ugyan erős próbálkozások, ám azok a legjobb esetben is félsikert eredményeztek. A legtöbb versből hiányzott valami, amit a legegyszerűbben úgy tudnék megfogalmazni: nem érintett meg. Ezért is engedtessek meg, hogy csak a két nyertes pályaművel foglalkozzam, természetesen nem bő lére eresztve a mondandómat.

Lássuk előbb a prózát.

Bár személy szerint nem szívesen teszem a tanulmányt, az esszét a szépirodalmi művek, az elbeszélés, a novella elé, ezúttal nem tehattünk mást, mint hogy *A gondolat fortélyá* címet viselő tanulmányt díjazzuk.

Hoga György esszéjében tulajdonképpen a lehetetlenre vállalkozott: magának a gondolatnak a geneziséjét, születését, kialakulását próbálta letopografálni, miközben egyfajta eszmetörténetet, művelődéstant fogalmazott meg. Ami, valljuk be, még a modern medicina, nyelvtudomány, a tudományos ismeretek fortélyainak egyre gazdagabb tárházának kutatási eredményeit használva is emberfeletti feladat. Ehhez bizony hatalmas műveltségre és az idézett gondolkodók műveinek alapos ismeretére van szükség. Hoga György barátunk birtokában van ezeknek az ismereteknek, mégis fel kell tennünk a kérdést: lehet-e a gondolkodásról gondolkodni? Természetesen lehet (hiszen bármiről lehet, ami emberi), de ez esetben is érvényes a szentencia: nem a cél a fontos, hanem a hozzá vezető út, amely mentén ott sorakoznak az emberi gondolkodás mérföldköveit jelző filozófusok gondolatai.

De ebbe most nem szeretnék belebonyolódni, hiszen egy ilyen rövid ismertetőben ez egyrészt lehetetlen lenne, különösen, hogy Nietzschétől a Tóráig, Montaigne-től Schillerig, Virginia Woolftól Umberto Ecoig kellene sok-sok gondolkodót felsorakoztatni. Ehelyett inkább azt ajánlom a tisztelt hallgatóságnak,

hogy olvassa el HOGYA György esszéjét, és döntse el maga, sikerült-e a szépírónak (mert HOGYA elsősorban író) megbirkózni a témájával. Amely, ismétlem, szinte a lehetetlenség tartományába tartozik, hiszen ki tudná megfogalmazni, mi a gondolat?

A prózánál látszólag könnyebb feladat verset értékelni.

De csak látszólag, hiszen – lévén magam is költő vagyok – a feladat olyan, mint amikor a hóhért akasztják. Hogyan értékelhet, minősíthet egyik költő egy másikat? Jobb híján az együtt-érzés jut eszembe, hiszen közös a kínunk, amivel, mint József Attila írja: „amikor verset írok / nem verset írni volna jó”. Az objektivitás ebben az esetben nyilván megkérdőjelezhető – lenne, ha egyenlő, vagy hasonló nivót képviselő versek közül kellett volna kiválasztani a legjobbat. Szerencsénkre Fellingner Károly sosem okoz csalódást, úgymond: hozza a formáját.

Fellingner verse az örök nagy témáról szól: a bűn és a megváltás közt húzódó feszültségről (jelen esetben inkább ellentétről), természetesen modern poétikai eszközökkel. Nekem különösen a költemény második része tetszett, amely a szülői ház kiüresítésének, elhagyásának, mi több, a megtartó emlékezés kisöprésének a parodikus parabolája. A vers főhőse látszólag Jónás, „a szánalmas, galamblelkű kis-próféta”, akiről a költemény végén az is kiderül, hogy „inkább Gullivernek érzi magát, a szabadság repedt falára fordítva felakasztott, vén tükörnek”, ami, valljuk be, elég szokatlan megállapítás. De hát a költő semmit sem úgy lát, mint a többi halandó. Ettől költő – többek közt.

De hát a vers kivesézését hagynám inkább a kritikusokra, így végül csak egy észrevételt tennék, mitől, miért érdekes számomra – többek közt – Fellingner versvilága. Talán sosem olvastam tőle olyan verset, amelynek tudni vagy sejteni lehetett volna a végét. Mindig máshová „futott ki”, mint az ember elvárta volna. S ha csak ennyi (természetesen nem ennyi) lenne a költői eszközök használatának titka, már az is megsüvegezendő lenne.

Szlovák versfordítói pályázat, 2. rész

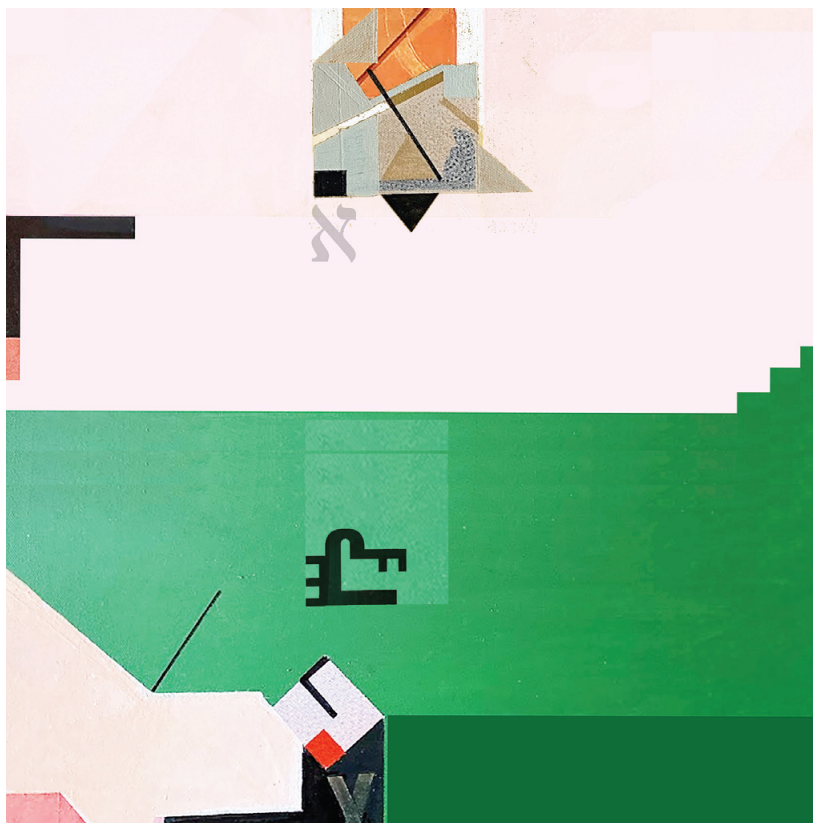
A szerkesztőség által meghirdetett szlovák versfordítói pályázatra beérkezett pályaművek közül a második és egyben utolsó válogatás.

Életrajzok:

Lucia Bizarretová (Nyitra, 1989): szlovák költő. A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen tanult újságírást. Legutóbbi verseskötete *Press the button X* címmel jelent meg 2013-ban. Az *iLeGaLiT* c. online kulturális magazin alapítója. Nyitrán él.

Juraj Kuniak (Kassa, 1955): szlovák költő, prózaíró és műfordító. A Skalná ruža kiadó alapítója. Legutóbbi kötete 2022-ben jelent meg *Ako sme sa stali* címmel. Kordéházán él.

Rudolf Jurolek (Zákameneklin, 1956): szlovák költő, prózaíró, újságíró és irodalomtörténész. A Solitudo kiadó alapítója. Ausztriában él. Legutóbbi kötete 2023-ban jelent meg *Život je možný / Smrekový les / Poľné vety* címmel.

Horkay István: Hetedik ház – bejárat (8.)

Néhány számozott vers

II

isten háza előtt
egy nővel találkoztam
nyakában kereszt kezében rózsafüzér
kérdeztem tőle segítene-e
mondta hogy persze hogyan
pedig nem tudta mit akarok
de természetesen
beadná a heroinomat?

IV

sehol egy étterem a közelben
aminek lennének falai
vörösre dohányozva
mindenhol csak fekete szürke kék
zöld hideg színek
üres gyomor
felesleges szólni neki
a munka miatt úgyis deformálódott
elveit lenyelte az éhség

VIII

keresztbe rajzolod
homlokod ráncaid
mint felhőrajzot
a repülőgépek
boldogok vagyunk
hogy odakint mosolyok hullanak

X

a nyilvános mosdókat kerülöm
nem a szifilisz
vagy a kukkolás miatt
inkább az ajtók aggasztanak

a furcsa záraikkal
hogy beragadnak

XI

zsuzsa szereti marost
maros szereti zsuzsát
zsuzsa szeretné marost
mindenféléképpen
és maros is zsuzsát
ha tudna a műtétről
és arról a tényről
hogy zsuzsa fiúnak született?

XII

klokocsinára a lidlbe
sajtos mákos és
sima kiflit venni
majd néhány megállót buszozni
kegyes hazugságok közt
klokocsinára & a lidlbe
nyomaidat keresve

XIII

23 voltam amikor a nap
emelni kezdte a lábait
hogy ne lépjen a kövekre
az egyiket
olyan magasra emelte
hogy eltakarta a nyomaidat
heges mosolyodat
akkor 23 voltam
néhány év hozzájött
néhány még hozzájön
emlék maradsz
kölyök a sárga tengerben

XIV

szarvasagancsok
mint villanyvezetékek
szabdalják a ködöt darabokra
az őzek ordítása az erdőből
visszatér a fák közé

XVI

a tetőt feketére festették
három nap múlva
meghalt egy ember
mi történt volna
ha más színt használnak
ha olyan országban élnénk
ahol a fekete nem
a halál és a szomorúság színe
mi lenne ha...?

(Kálnoky Géza fordításai)

Horkay István: Hetedik ház – bejárat (9.)

Átszellemülés az iszonyat ízével

(Oduševnenie s príchutou hrôzy)

Két fogaskerék
huszonnégy és negyven foggal
egymásba kapaszkodik. Hányszor kell megfordulnia az első keréknek
és hányszor a másodiknak, hogy az első fogaskerék adott foga újból
a másik keréknek ugyanabba a fogközébe essen?

A matematika gyönyörű, mert megválaszolatlan.

A legvalószínűtlenebb körülményből is születhet alkalom.
Zakariás jelentéktelen volt, de ő volt az,
akit észrevett a Tanító, amikor a fügefára felmászott.

Tizenhétévesen egy lányt átkarolva,
a város utcáján lépkedve megesküdtem volna rá, hogy bármi
a szerelemmel szorozva a végtelennel lesz egyenlő.

Nemcsak résztvevő néző vagyok, hanem nyitott szereplő,
és kapitányi mezben!

Yucatán. Maya kultúra. A tiszta türkíz vízben mindennek
a mélysége látható. A filozófia, az asztronómia és a matematika
beleszólnak a játékba. A pályán az élet és a halál labdázik.

Nyertünk, és én tudtam, hogy a győztes csapat kapitánya
az istennek lesz feláldozva.

Magamban

(*V sebe*)

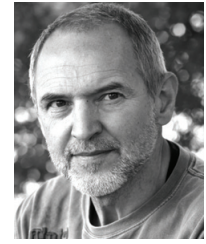
A fiú, aki voltam, azt mondta
egyszer: „A halál mindig közel van.“
Mintha a derűs ég villámáról szólt volna.
Vagy a ragadozóról, ami oly nesztelen
lopakodik, hogy gallyat se reccsent.

Emlékezem rá a *mi* erdőnkben.
Önkéntelenül néztem körül,
amikor biciklivel a fák között
cikáztam, a szürke sziklák aknáit
zöld mohába rejtekeztek.

Szüntelenül részei vagyunk
a zajló változásnak. A fák elvesztik leveleiket,
kitakaróznak a fészkek. A vándormadarak
elrepültek, az állandóak maradtak.
A vadludak megérkeztek Skandináviából.

Az álmok az állandó madaraim. Jelenlétük
erősödik. Én nem változtam meg túlzottan,
csak egyre gyakrabban nyitogatom álmaimat
fennkölt ihlettel, amiről se a villám,
se a vadállat semmit nem tud.

RUDOLF JUROLEK

5 vers

(5 básní)

A látásban van valami megnevezhetetlen, felejthetetlen: minden napnak az illékony veleje emlékezetemből elődereng.

Fehér ladikok fehér padjain emberek.
A szélben fehér és zöld.
Világosság valahonnét a régmúltból.

Lehet, ez már nem a boldogság, hanem a békesség.

...

Egy épphogy látható piros kis bogárka
a fehér könyvleplezen araszol, a ritka sorok között.
Hogy került ide: kikecmergett a fű vagy az erdő szavaiból,
a betűközökből, sötétlő szavából az éjnek?

...

a saját fűszálaid és felhőid
mezején maradni

a réten a csorda költőien kérődzik
rengeteg ideje van
elszenderedni és felocsúdni a mezőben: milyen egyszerű!

pásztorköltészet néhány lépésnyire a vágóhídtól

...

röviddel azután, hogy felébredtem és kinyitottam az ablakot, széppé vált a nap
tényleg lehetséges, hogy a semmiből keletkezett a világ

tekintettel a kiglancolt felszínű nap síkos érintésére
a cukrászda felé veszem utamat, hogy nyitott ajtajában belélegezzem
a vanília illatát

hogy mi történik, minden azon múlik, hogy a végleges következményben
semmi ne történjen, hogy minden cselekmény lenullázza egymást, és csak
a jól kiegyensúlyozott jelen játszódjon le

...

az evolúció az emlékezés képessége, ami segít
a sejtjeimben valami melegeiről és gyönyörteliről (a közös életünkről?)
maradt emlék: hirtelen a vérbe vegyül, és nem enged meghalni

(Török Nándor fordítása)

Horkay István: Hetedik ház – bejárat (10.)

Az áldás íze

„Ne fütyülj! Lányok nem fütyülnek, csak a zsidó lányok!” – hangzott a szomszéd néni ablakából az udvaron, ahol az odalátszó templom tornyának aurájában játszom egész gyermekkoromban. A lilaszőnyeges templomba ezért mindig csak félve léptem be, mert azt hittem, nincs jogom hozzá.

A szomszéd néni, játszótársam édesanyja, az udvar hátsó részén lévő „úri lakásban” lakott, amihez kis műhelyszerű faház tartozott. A faházban évente mézet pergettek, az év többi részében zárva volt. A sötét kamrába a lécek résein opálos sávokban szűrődött át a nap, aranyszínű porszemek csillogtak bennük, és a levegőt valami bársonyos, szinte kézzelfoghatóan sűrű illat töltötte be.

Ez a kamra számunkra a mese, a titokzatosság és a bőség meséinek helye volt. Pergetés idején, amikor az ajtót szélesre tárták, akkor láthattuk csak meg, mi is van ott igazában.

Fémhordókban, fakeretekben kifeszítve sorjázta a lécek. Cellás rajzolatjukat befedte a viasz, és mi, gyerekek abból kaptunk szopogatni-rágni, amikor lekaparták. Kunyerálva dugtuk be érte a fejünket az ajtófélfá mellett. A kis csapokból kicsorduló, még viaszos méz tilos volt számunkra. Meg kellett várni, míg leszűrték, és akkor ismét ott volt a viasz, amit rághattunk.

Lehet-e valaki fukar az áldással? A méz áldás, vagy ha nem is maga az áldás, de a méz minden bizonnyal az áldás szimbóluma. Legalábbis én így találkoztam vele sok évvel később Izraelben. Akkor utaztunk oda Ausztráliából, amikor férjemnél, végstádiumú rákot diagnosztizáltak, és a mesothelioma természetéből ítélve az orvosok fél évet jósoltak neki.

Négy hónapot töltöttünk Izraelben, és beutaztuk a területileg valójában kis országot. Ez kirándulásokat jelentett a Siratófaltól Názáretig, a libanoni határon lévő, mézillatú kertektől a Holt-tenger földön túli látványt nyújtó partjáig. Napról napra erősödünk fizikailag és lelkileg, férjemnek az utazás után még több mint két év adatott az életből.

Sógoromat, Mikit, feleségét, Ágit, és annak családját látogattuk Tel Avivban. Ők mindannyian 1948-ban érkeztek Izraelbe, és a történetek, amiket naponta hallottam tőlük, valójában az új Izrael megalapításának történetei voltak.

„Csak néhány almafa volt a part mentén” – mondta Ági, miközben a homokos parton sétáltunk. „Semmi nem volt az országban” – mondta, és büszkén mesélt a stratégiai fontosságú vízügyi hivatalban végzett munkájáról. Hogyan óvják

a vízkészletet, hogyan kutatnak források után. Megjegyezte, hogy a szakemberek sokszor végzik ezt a feltáró munkát a Tórát és a Szent Iratok leírásait követve.

Ági múltabakon járt. Lábai lefagytak, amikor Auschwitzból jövet nővérével átúsztak egy jeges folyón. Azt mesélte, hogy a modern múltabakat a Német Szövetségi Köztársaságtól kapta.

1975-ben, látogatásunk idején, Tel-Aviv még fejlődő, de nem túl nagy város volt. Öröm az emlékét, ahogy mindenkinek azt a képeslapot küldtem, melyen a város egyetlen tízemeletes épülete, a gyémánttőzsde volt látható. A tengerparti szállodák akkortájt épültek, és nagy állami támogatásban részesültek. Hétvégi programunk közé tartozott a szállodák látogatása, mert a néhány nagyon modern épületben kivételesen magas színvonalú, művészi belsőépítészetet láthattunk.

Itt találkoztam a „Tejjel, mézzel folyó Kánaán” bibliai jelével. A szállodák bárjaiban és éttermeiben a falakra színes agyagból, márványból vésve, néha még a terített asztalokon is jégből vagy vajból faragva vitték a Kánaán földjéről érkező hírnökök vállukon a hatalmas szőlőfürtöt: „Elmentünk arra a földre, ahová küldtél minket. Valóban tejjel és mézzel folyó föld az, és ez a gyümölcse” – hangzik Mózes Ötödik Könyvében.

Számomra pedig ott volt a méz áldásának üzenete még egy „titkos” formában, a szombati sóletben. Szombatonként ugyanis páratlan jóban volt részünk Miki és Ági otthonában. A sólet, amit ilyenkor szolgáltak fel, valami rendkívül vonzó, ellenállhatatlanul finom, szinte mindennél jobb ételnek tűnt.

Ma már sok tapasztalat táplálja a meggyőződést bennem, hogy ha egy ételnek valamilyen kapcsolata van a liturgikus élethez, az különlegesen tiszta, és felemelő élményt nyújthat.

A sólet a zsidók szombati étkezésében nagy szolgálatot tesz. A híres askenázi sólet, az európai zsidók évszázados szombati étele, egész nap nagy fazekakban fő, sokszor kerámia edényekben, mielőtt a szombat megérkezik, majd melegen áll a sütőkben, kemencékben, hogy egész nap szolgálja az ünnepet. Ezeknek a kemencéknek tulajdonítottam a kivételes zamatot.

A szombati ebédet követően, a férjem végzetes betegségét hordozó délutáni pihenéséből és álomból mindig az ebéd emlékével ébredtünk fel, és szinte elárasztott bennünket a gondolat, milyen jó volt a sólet!

Felváltva áradoztunk róla, így meg Kellett kérdezni Ágit hogyan készíti, és feltárjam ennek a minden fűszerrel-hússal gazdag ételnek a titkát. Megdöbbenve hallottam, hogy a méz az egyik nagy titok.

Amikor a bab és az árpagyöngy már megfőtt a hússal levében, és minden magába szívta a fokhagyma, a hagyma, a bors és a paprika ízét, a cserépfazekat megtöltő sós ételbe, még elkészülte előtt, nagy kanál méz kerül, hogy zamatával áthassa azt. Ez a titok.

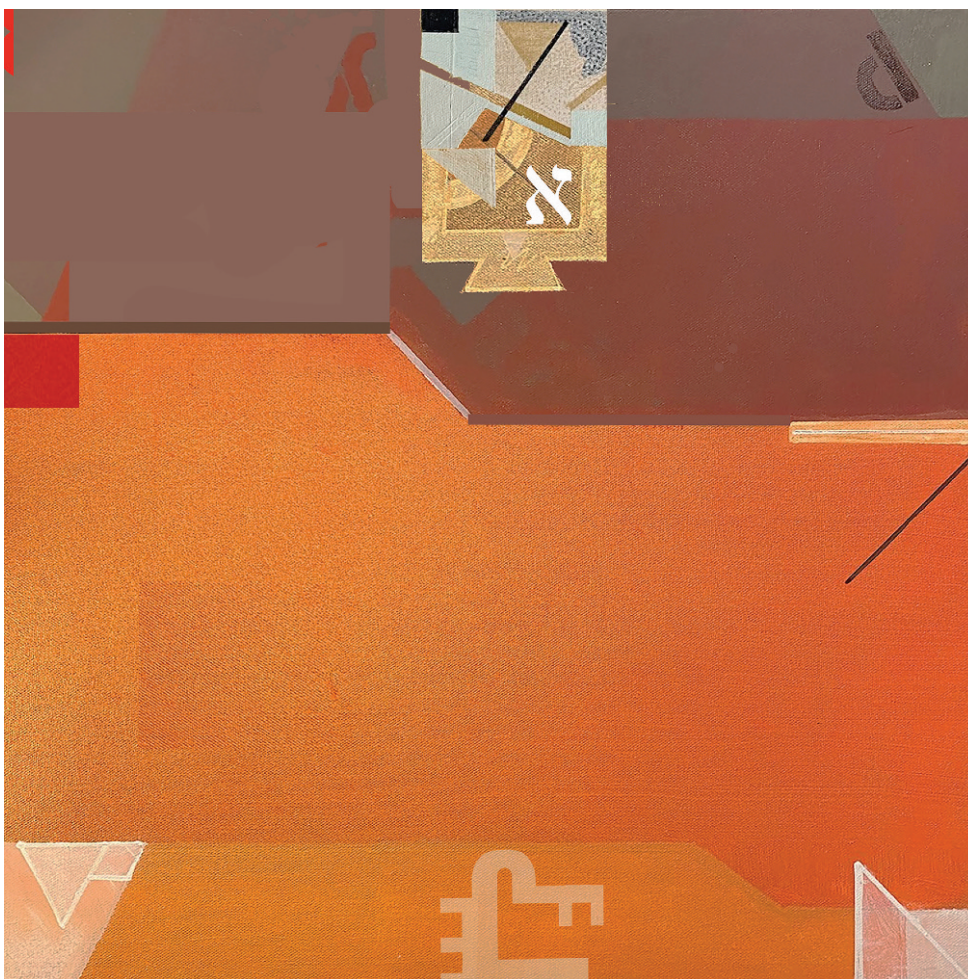
A méznek természetesen számos liturgiához közeli használata van a zsidó-keresztény hagyományban. Az őszi nagy zsidó ünnepek, az élet kereteit jelző és ünneplő napok, hagyományosan a mézbe mártott almával kezdődnek, és a Messiást

ünneplő Sátoros ünnepben teljesednek ki. Ilyenkor a különleges mákkal megszórt kalácsra méz kerül. Milyen örömteli, milyen felemelő, biztosságot nyújtó ilyenkor a bor és a kenyér. Tudták ezt az évszázadok. Visszaidézik a keresztény mézzel csurgatott kalácsok, mákos gubák. Mint ahogy ott van ez egészen biztosan számos más kultúra asztalán is az élet ajándékeként.

A méz számomra a hétköznapiakban a reggelik íze. A kenyérrre lecsurgó édes aranyé, ami kifejezi az életerőt, örömet, bizakodást. A Nap erejét, ami talán épp a méz miatt tud közvetlenül eltölteni reggelenként bennünket.

Az életet jelentette a szegénységben is. Az óvodák mézes kenyereiben. Emlékszem, én nem szerettem, ha túl sok volt belőle, és késsel beborították vele a kenyérrre vékonyan felkent vaját. Azt szerettem, ha szép vékony, kanyargós és visszafogott sugárban rajzoltak kacskaringós vonalakat a vajra vele. Ezt szerettem annak ellenére, hogy tudtam, így kevesebbet kapok a kincsből.

Milyen gyönyörű méz volt az akkor! Vékony, világos akácméz. Minden túlzott íztől mentes. Nem ismerték még a könnyű hamisítás technológiáját. Az igazi értékvesztést.

Horkay István: Hetedik ház – bejárat (11.)

Négy klasszikus hazai sci-fi

1. A világhíres magyar disztópia (Déry Tibor: *G.A. úr X.-ben*)

Déry Tibor (1894–1977) Kossuth- és Baumgarten-díjas író, költő, jómódú ügyvéd apa és gazdag osztrák családból származó anya fiaként született, mégis, huszonöt évesen elkötelezte magát a kommunista ideáknak. Ez meghatározta későbbi sorsát, éppúgy, mint írói pályáját. A kommün bukása után letartóztatták, de emigrálhatott, bejárta fél Európát (Bécs, Párizs, Olaszország), de bárhová került, folytatta írói működését. Nyelvtudása lenyűgöző volt, még spanyol földön is elboldogult. Nagy reményeket fűzött háromkötetesre tervezett, *A befejezetlen mondat* című regényéhez, amely 1934-ben készült el, de csak tíz év múlva, 1947-ben jelent meg, már itthon. Abban az évben mutatta be a Nemzeti Színház a *Tükör* című drámáját. Hazatérte után lelkesen vett részt a pártéletben, tagja lett az Írószövetség vezetőségének, 1952-ben került ki keze alól a *Felelet*. A regény azonban ideológiai vitákat váltott ki, először gondolkodott el addig megrögzött ideáinak helyességéről. 1952-ben másfajta regénnyel rukkolt elő, ami korábbi „politikus” írásaival ellentétben valódi népszerűséget hozott, ez a *Simon Menyhért születése*, ebből a szép és művészi sztoriból sikeres film is készült. Később is jellemző írásainak fogadtatására; a hazai és külföldi kritika által felbecsült művekkel – *Befejezetlen mondat*, *Felelet*, *Kiközösítő* stb. – szemben az olvasói sikereket inkább érzelmes történeteivel, a *Simon Menyhért*tel és a tragikusan szép *Niki – Egy kutya története* cíművel érte el. 1957. április 20-án letartóztatják, majd kilenc év letöltendő szabadságvesztésre ítélik, az államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésének vádja miatt. A börtönben születik meg a *G. A. úr X.-ben*, és szabadulása előtt nem sokkal be is fejezi. Persze később is írt jelentős műveket, de ez a disztópikus regénye talán a hosszú alkotói pálya csúcspontját jelenti. Pierre Versins korszakalkotónak minősítette, és a klasszikusok közé sorolta *Encyclopédie de l’utopie et de science fiction* című munkájában... Ez a számos nyugati nyelvre lefordított regény az 1945 utáni magyar science fiction kiemelkedő alkotása.

A bevezető szerint a mű kéziratát G. A. juttatja el az íróhoz, mielőtt visszaindul X.-be. Az első útját vegyes érzelmek kísérték: vonzalma szerelme, Erzsébet iránt, és ellenérzése a hatalmas kiterjedésű város délibábos, a valóság markából kicsúszó közege miatt. A városban rövid idő alatt házak, utcák válnak illékony-nyá, míg máshelyen mintha a porból manifesztálódna a szikrázó nap alatt. Az

egyik szereplő a megalopoliszt rágógumihoz hasonlítja, ami egyik helyen kinyúlik, máshol összezsugorodik. A főhősben ez a bizonytalanság érzetét erősíti, ám X. lakóinak a szabadság korlátlanágát jelenti. Ez a dichotómia végigkíséri a művet: az érzések, gondolatok, élethelyzetek széles skáláján megmutatkozik a különbség a főhős és a város lakóinak mentalitása közt. G. A. pszichikai elevenségét felőrlő tényezők, a bizonytalan megállóhelyű és működésű villamosok, eltűnedező éttermek, az épületek ajtajának, ablakainak kívülről, a lakókra történő rázárása, a közvilágítás önkényes kikapcsolása majd meggyújtása, mind a privát életet sértő intézkedések. Az elsötétült szállodában vakon botorkáló, ismeretlen szobákba benyitó, láthatatlan személyekkel beszélgető G. A. diszpozíciója, egész X.-béli distanciájának vázlata lehetne. E korlátozásokért senkit sem vonnak felelősségre, sőt, valami hagymázos módon a tökéletes szabadság elérése felé vezető lépcsőnek aposztrofálják. Abban a lázálomszerű városban kifordított módon nem az életösztön, jókedv szabad áramlása, hanem az életről lemondó, aszkétikus szellem uralkodik. Olyan teóriák betartásáról van szó, amelyek ellenkeznek az ember ösztönös élet- és boldogságvágyával, s rejtély, mitől csavarodott ki ennyire az emberek lelkevilága. A szeretet, hűség, segítőkészség ott egyaránt bűnnek számít, az együttérzés nem az áldozatot, hanem a gyilkost övezi, s a legfőbb cél: az életösztön kioltása. Az ellenállás ritkasága, a bírálat hiánya, a társadalom életvitele, gyakorlata, a manipuláltak illuzórikus tudata G. A. hosszú ott-tartózkodása alatt lényegileg változatlan marad. Az egymást is elrejtő sötétség akkor a legsűrűbb, mikor a szereplők egymástól való érzelmi távolsága, kommunikációs képtelensége a legnagyobb. Erzsébetet, amikor X. uralkodó erkölcsi előtt meghajolt, egyszerre nyeli el a város fakó szürkésege, és lesz úrrá lelkén a bizonytalanság érzése; nemcsak G. A. szeme előtt tűnik el, de meghasonlik önmaga jobbik énjével is. Szurrealista látomás ez, s némileg hajaz Boris Vian *Tajtékos napok* című kötetére, ahol a karakterek derűje vagy bánata kihatással van a környezetre, az időjárásra, a növények és tárgyak állapotára.

Máig tart a kritikai vita, hogy Déry Tibor e híres művét milyen csoportba sorolják? Jó darabig a karkai szólam volt erősebb, a szorongásos, egyént béklyóba kötő zárt atmoszféra érvényesülése; majd – különösen a rendszerváltás környékén – az orwelli államregény, amiben a totalitarizmus szerves részét kitevő, a létezés minden szintjét elérő hermeneutika a paradox és abszurd jelenlétéhez kapcsolódik. Ma már látható, hogy Déryt nemcsak a személyiség és hatalom viszonya, az osztálykategóriákban kifejezhető elnyomó-kiszolgáltatott ellentétpár helyzete, hanem a technicizálódó emberiség együttes jövőjének kérdései is izgatják. Amivel viszont a science fiction, annak a szépirodalommal leginkább határos, disztópikus vonulatához sodródik.

2. Nyelvbotlás (Karinthy Ferenc: *Epepe*)

Karinthy Ferenc (1921–1992) írói munkásságáért 1950-ben, 1954-ben és 1970-ben József Attila-, 1955-ben Kossuth-díjat, 1987-ben Karinthy Frigyes-émlékgyűrűt kapott, 1991-ben 70. születésnapja alkalmából a Magyar Köztársaság Zászlórendje kitüntetéssel jutalmazták. 1960-tól 1970-ig az FTC szakosztályi elnöke volt. 1965 és 1975 között több hazai vidéki városban volt színházi dramaturg, közben 1968-69-ben az Amerikai Egyesült Államokban tartott egyetemi előadásokat, 1972 és 1976 között hosszabb-rövidebb időt töltött a Szovjetunióban, Ausztráliában és Kubában. A nyolcvanas években egyre többet utazott Olaszországba. Életének utolsó évtizedét beárnyékolta depressziója. Elmondható, hogy a szocializmusban díjakkal elismert, hosszabb külföldi kiküldetésekkel támogatott „társutas” alkotó volt. Kiemelkedőek a *Szellemidézés* és a *Kentaur* című regényei. A *Budapesti tavasz* címűből 1955-ben Máriássy Félix sikeres filmet rendezett. 1954-ben jelent meg *Ezer év* című riportja, amely a magyar társadalom peremvidékét fedezte fel. A sportélményeket eleveníti fel a *Ferencvárosi szív*, s talán fő műve az *Epepe* (1971) abszurd regény-parabola. Fontos kortörténeti dokumentum az 1967 és 1991 között írott naplója, amely halála után, 1994-ben három kötetben jelent meg.

Karinthy főműveként tekintett az *Epepe* című könyvre, ami fantasztikus történet, az irreális couleur locale elüt attól az epikai világtól, ami korábbi és későbbi munkásságát jellemezte. A helyszín egy határtalan megapolisz, a science fiction irodalom legjavában olvasni megelevenedett rémlátomásként ilyen végtelenbe futó, sűrű embertömegű nagyvárost. Ebbe a lidércnyomásba csöppen a főhős, Budai, aki nemzetközi nyelvészeti kongresszusra utazott Helsinkibe, de valami swifti fatális tévedés során eljutott ebbe a megapoliszba. Szinte minden nagyobb európai nyelven beszél, és megérti a keleti-nyelvek sorát is, mégis képtelen megértetni célját a helyiekkel: a finn fővárosba akar jutni, vagy vissza Budapestre. A városlakók érthetetlen hablatyolása – az „epepe” – és a krikszkrakszserű rúnairás, amit használnak, megfejthetetlen a glottológus számára is, hiába tanulmányozza az utcai feliratokat, vásárol könyveket és újságokat, próbál szóba állni a város polgáraival. Az abszurditás benyomását kelti a gigantikus katedrálisban látott rituálé is, amely egy ismeretlen konfesszió ceremóniáját mutatja be, de nem csak eltérések mutatkoznak a Budai által ismert való világtól: a valószerűtlen megapolisz mindennapi életének legtöbb eleme a létező világvárosok életére hajaz, de hazai eseményekre is utal. A reális és a hihetetlen egymást fedi az *Epepe*-ben, a mindennapok megszokott apró részletei egy önmagában lehetetlen struktúra komponenseivé válnak. A regényben életre keltett hajmeresztő világ arra a köznapi valóságra épül, amelyet mi is tapasztalunk. Éppen ezeknek a profán életelemeknek az összekapcsolása hoz létre az elbeszélés konstrukciójában egyfajta tényszerűséget meghaladó abszurditást.

Karinthy Ferenc könyvében keserűen konstatálja, hogy a nyelvész Budainak alig sikerül a lehetetlen város lakóival kontaktust kiépítenie. A megapoliszról is édeskeveset tud meg, a sztorinak ezért elég lapos a cselekménye, s ez mindenképp megkülönbözteti a történetelvű, akcióközpontú zsáner többi alkotásától. A karkai módú statikus elbeszélésnek nincs olyan közege, ami az emberi kapcsolatokat mozgásba lendítené, még az időbeli viszonyoknak sincs jelentősége, Budainak órája sincs, de tulajdonképpen nincs is jelentősége az idő múlását figyelemmel kíséreni. Némi aktivitást hoz a történetbe, mikor a főhős nem tudja szállodai szobáját kifizetni, és a vásárcsarnokban kulimunkát vállal. Lemerülése az alantasabb közegbe fordulatot hoz az elbeszélésben is, az eddig képtelen realitás talajáról a groteszk fantázia abszurditásába jut. Ennek a bizarr élethelyzetnek egyik példája az *Epepében* lezajló, előzmények nélkül kezdődő és hirtelen befejeződő forradalom; Budainak csak annyit sikerül megtapasztalnia, hogy az embertömeget váratlanul mozgásba lendítő heves események véres történéseket idéznek elő, ám végül közönybe fulladnak.

A könyv megjelenése óta eltelt bő fél évszázad az *Epepe* kritikai pozicionálását a különböző irodalmi irányzatok palástja mögé rendelte, a leginkább valószerű tézis szerint az *Epepe* a nyelv- és társadalomtudományok közelébe vezeti olvasóját, erős filozófiai áthallásokkal. De akadtak ítések, mint Réz Pál, aki az „elidegenedés modern regénymítoszát látta benne”, de gondolták „swifti indíttatású szatírának” (Szalay Károly), illetve sorolták a modern államregény-disztópiák, Huxley, Orwell és Déry Tibor nagyhatású művei közé.

Véleményem ezektől eltérő: a regény nemcsak az elidegenedés és személyiségvesztés példázata, hanem a meg nem alkuvó, a látszólagos reménytelenség ellenére is hajthatatlan kitartásé. Budai nem törődik bele balszerencsés sorsába, a képtelenség körülményei közt is megőrzi józan esztét. Karakterének legfontosabb jellemzője az állandó küzdelem, amely konzekvensen szembefordul a sötétség erőivel. (S erre minden bizonnyal a világhírű moralitás-regénytrilógia szerzője, J. R. R. Tolkien professzor is rábólintott volna.)

3. Rakéták, csillagok, receptek (Mesterházi Lajos sci-fi novellái)

Mesterházi Lajos (1917–1979) életművét gyakran említik az „elkötelezett/propagandisztikus” realizmus hazai példajaként. Pedig kezdetben világnézete nem mutatott rokonságot a szocialista, vagy éppenséggel a marxi eszmékkal. Később, hitehagyott katolikusként a kommunizmusban találta meg a jó és rossz közötti biztos eligazodást; szemben a szétfolyós „baloldalisággal”, a kommunista dogma a gondolkodás sorvezetője lett a kezdő író számára, a párt pedig megbízható intézmény. A háború után, a koalíciós időkben Mesterházi Lajos kommunista funkcionáriusként aktívan részt vállalt az újjáépítésben. A novelláskötetek után Mesterházi regénytrilógiával, a *Tanúsággal* lépett az olvasók elé. Az első kötet,

Az ember nevében 1955-ben jelent meg; a továbbiak: a *Fényes szellők* és a *Hazafiak iskolája* 1956-ban láttak napvilágot. Ez a korrajz nemcsak íróilag, hanem ideológiailag is mélyen problematikus. 1956 fontos mérföldkő Mesterházi Lajos életében és írói pályáján egyaránt. Az eseményeket nemzeti tragédiának érzi, és írói kötelességének tudja a „történelmi igazság” bemutatását. Szerkesztője lesz az elsőként induló irodalmi orgánumnak, az *Élet és Irodalom*nak. Valójában ebben az időszakban válik országszerte ismert íróvá. Népszerű ifjúsági regénye, a *Pár lépés a határ*. Újabb könyve a *Pokoljárás* (1959). A kritika életműve jelentős darabjának a *Férfikor* című regényt tartotta (1967). A következő nagyregény az *Apaszív* (1971). A *Prométheusz-rejtély* (1973) a kritikusok és maga az író szerint is életművének csúcspontja. A *Prométheusz* szervesen kapcsolódik a hatvanas évek magyar prózairodalmának egy jellegzetes alakulatához, nevezetesen a „parabola és esszéregény” típusához. Utolsó éveiben feléled ifjúkori érdeklődése a tudományos fantasztikum iránt, de ezen a területen is megőrzi társadalombírálatának igényét.

A *Sempiternin* (1975) című kötetben gyűjti össze ezeket az írásokat, a korábbi művekhez képest, ironikus-szatirikus hangvétel tűnik fel. A címadó novella a hallhatatlanságot előidéző gyógyszerről szól. A szer nehezen állítható elő, mert újszülött kisemlősök agyalapi mirigyéből készül. Érdekes azok felsorolása, akik először juthatnak a szervezetet megifjító szérumhoz: megyénként a tizenöt-husz legfőbb ember, ötven-valahány nagyüzem, az élenjáró termelőszövetkezetek és néhány különleges állami gazdaság vezetői, akadémikusok, érdemes és kiváló művészek. Elsőnek a kezelést ellátó orvosok. Persze, méregdrágán külföldről is megvehető, amit az előbbi listáról hiányzó, tehetősebb magyar polgárok is beszerezhetnek: jól menő maszekok, futballisták stb. A satíra erősen kiérezhető, és mellest a korábban „hithű” pártpropagandista ironikus véleménye a hetvenes évek gulyás-szocialista országáról. Ami hiányérzetet kelt, az a hallhatatlanság témakörének alaposabb körüljárása, hatása a jövő társadalmára, és hogy valóban annyira kívánatos állapot-e?

A következő novella, a *Hepisip* mintegy ellenpontja a címadó írásnak. Már a név magyarítása is (Happy ship, azaz Vidám hajó – szerk. megj.) gunyoros véleménynyilvánításra sarkalja a szerzőt, hiszen a téma nem más, mint a napjainkban is sokat vitatott eutanázia kérdése. Az első ilyen intézmény a tengeren, egy hajón, a nemzetközi felségvizeken kezdte meg a működését, innen a név. Az, aki ezt a szolgáltatást igénybe vette, az utolsó percig visszaléphetett, a halála pedig békés és nyugodt volt, fájdalom és szégyen nélkül. A módszer – legalábbis az iparosodott országokban – gyorsan terjedt, és később még nagy üzletnek is bizonyult. Magyarországon is bevezették ezt az intézményt, de csak azután, hogy tizenöt különböző bizottság utazott külföldre, hogy az ottani helyzetet tanulmányozza. Alighanem sikerrel, mert végül itthon is létesültek ilyen házak. A történet eme része, bár satirikus, nem igazán mosolyt keltő, a kliensek többsége nagyon idős, vagy fiatalabb, de súlyosan beteg ember. Csak akkor képződik az ítélez arcán némi torz vigyor, mikor Mesterházi a kortárs magyar írók „reagálásait” jeleníti

meg: Huszár Tibor, Konrád György, Hubay Miklós, Bertha Bulcsú, Kuczka Péter is megjelenik, legszellemesebb Fekete Gyula, a kor jellegzetes irodalmi alakja, amint rögvest megírja a *Senilia bolygó történetét*, ami paródia a javából.

A *Sportélmény* egy délvidéki horgászkalandnak indul, egy kapitális példányú csuka kifogása ürügyén hosszan moralizál azon, mennyire nem helyénvaló az élőlények önös érdekből történő elpusztítása. Az írás a hosszabbak közé tartozik, közel kisregény méretű. A narratívának az a része, ami a kísérletről ad hírt, ahol élő embereken próbálnak ki egy új halálos gázt, ami dehidratál, s a halottaknak nyoma sem marad. A szövegkohézió: a horgászkaland részletező kompozíciója, ami szöges ellentétben áll az új tömegpusztító fegyverkísérletet leíró textúra közömbösségével, mindez a zsánertől szokatlan, szépirodalmi színvonalú.

A *Rakéták, csillagok, receptek* nevezhető a kis kötet leginkább szokványos science fiction írásának. A Földet katasztrófa fenyegeti, szomszéd bolygónkról, a Vénuszról elszármazott faj tudomást szerez erről. Az egyébként polipra hasonlító idegek az új csillagrendszerükben megtárgyalják az eseményeket, és úgy döntenek, hogy az emberiség, bár nem valami vonzó lények csoportja, egy esélyt megérdemel a túlélésre. A flotta, belépve a Föld légkörébe, a Magas Sierra fölött repül át, ahol a legkorszerűbb automata légvédelmi rendszer lelövi a mentésre érkezőket. Az űrhajók fémrészeit a katonai támaszpont emberi összegyűjtik, és a központba küldik kivizsgálásra. A szegény, éhező bennszülöttek is felkeresik a roncsokat. A novella egy sor recepttel fejeződik be, amit a koldus helybéliek a közelgő Húsvét tiszteletére készítettek el. Mesterházi túl jó író, hogy nyíltan kimondja: a hegylakók megették a jóságos vénusziakat.

A *Sempiternin* 1972-ben az I. Európai Science Fiction Kongresszus különdíját nyerte el. A *Rakéták, csillagok, receptek* a hetvenes-nyolcvanas években a magyar sci-fi reprezentánsának számított, többek közt megjelent német és orosz antológiákban, a World Sci-fi egykori svéd teoretikusa, Sam Lundwall dicsően említi a sci-fi zsánert világszinten elemző esszé-regényében (*Holnap történt*).

4. Mese az Emberről és annak szexmasináiról

(Gyertyán Ervin: A kiberneroszok tündöklése és bukása)

Gyertyán Ervin (1925–2011) író, kritikus, fordító. 1943-ban érettségizett, 1947–1949-ben a párizsi egyetemen tanult. 1950-től a *Népszava* munkatársa, 1955-től főmunkatársa. 1958-tól a *Filmvilág* rovatvezetője. 1975-től a Gondolat Könyvkiadó főszerkesztő-helyettese. 1975-től a Magyar Filmtudományi Intézet főmunkatársa. 1979-től a Magyar Televízió, 1984-től nyugállományba vonulásáig (1986) a Magyar Filmintézet osztályvezetője. József Attila- (1981) és Balázs Béla-díjas (1997). Tudományos-fantasztikus antiutópiája *A kiberneroszok tündöklése és bukása*

(1963), nemzetközi szinten számontartott science fiction. (Sam Lundwall *Holnap történt* című sci-fi világtörténete is említi).

Gyertyán Ervin a komikum, a paródia közegében juttatja kifejezésre társadalmi mondanivalóját, hogy a technika mégoly magas színvonala sem indokolhatja az emberi élet erőszakos elgépiesedését; ám e tanulság a kalandos, mulattató olvasmányoknak csupán a háttere. A történet úgy kezdődik, mint egy jó posztkatasztrófa-sztori: békés párizsi képekkel, kiérezhető a szerző helyismerete. Burg la Rein álmos kisváros a metropolisz szomszédságában, új lakója egy középkorú, jelentéktelen külsejű férfi és csinos unokahúga, akit lányaként nevel. De van egy másik lakójuk is, jóképű fiatalember, újságíró, a tisztességes fajtából. A történet pergő, mint egy képregény, Gyertyán jó érzéssel vegyíti a realista képeket, a burkolt szexualitást és a szatírákat. A kedélyes, pluralista közeget sokkolja az előbb női, majd maszkulin változattal teljes választékú kiberneroszok megjelenése. Pawleski professzor találmányának, mint a legtöbb nagy karriert befutó innováció, célja jóindulatú, az emberi magányosság, társtalanság megszüntetése. Ugyan a társadalom eddig elfojtott ösztöneinek feléledése előre látható, igazából akkor kezd végleges és végzetes formát önteni, mikor egy multinacionális világcég is megjelenik a „placon” (General Steel Electric and Motor Corporation = GSEMC). A nagyvállalat meglátja az üzletet, és a sikeres marketinghez megkezd a társadalom szemléletének átalakítását; a hatalmas médiafölény mellett a jogalkotás, a politika, de még az egyházak megdolgozása is sikerrel jár. Áruházak, szalonok nyílnak a különböző színvonalú szex-kiberneroszok árusítására, alkatrészeiket darabonként is forgalmazzák, behatolnak a művészetbe, az orvostudományba, végül Kibernerosz-párt is alakul, amely lassan átveszi a hatalmat. A fentebb említett ifjú publicista az első perctől kezdve ellenzi az élet kibernerotikai átalakítását, ezért lassan bezárul körülötte a tér, írásait sehol nem adják ki, még az a lap sem, amely egy darabig lelkesen támogatta munkáját. Miután a GSEMC felvásárolja – elfordulnak tőle. Az egyetlen pozitívum, ami hősünket éri, hogy Pawleski professzor nevelt lánya, aki korábban rajongásig szerette nagybátyját, most elfordult tőle. Látja a korábban derűs, demokratikus társadalom egyre erőszakosabb „kibernerotizálását”, ami már korántsem önkéntes. Bár a lakosság többsége igazi ösztönlényként lelkesen támogatja, azokat viszont, akik erre erkölcsi alapon nem hajlandók, vagy egyszerűen az emberi normalitás határát át nem lépve elutasítják, a legsötétebb diktatúrákban szokásos módszerekkel kezdik ellehetetleníteni. Sorsszerű, hogy a fiatalok találkozzanak és egymásba szeressenek. Mivel Dornand elveszíti újságírói állását, álnéven, mások számára publikál bűnügyi és egyéb tudósításokat. A könyv egy fontos része a pszichiátriai klinikán tett látogatása, ami a fekete humor maradandó epikai példája. Az egyik beteg, aki embernek képzelet magát – ugyanis már ez a szó sem divat, hanem a „kibernerotista” jelenti a hétköznapi polgárokat – a fiatalember fülébe súgja: *„Az ember a géphez hasonlít, amit saját képmására teremtett... Úgy öltöznek, úgy táncolnak, úgy viselkednek, mint a kiberneroszok... És a gondolkodásuk is teljesen kibernerotikussá válik...*

És egyre nehezebb megkülönböztetni ki az, ki nem...” Akadnak az egyre sötétebbé komorodó történetben humoros részletek is, Stanislaw Lem, a *Kiberiáda* világhírű szerzője is csettintett volna, ha ilyet olvas: „*Hogy lehet a szerelmet, ilyen sajátosan emberi funkciót, emberi szükségletet emberi társ nélkül kielégíteni? Na végre egy állítás... amit ellenőrizni lehet – gondolta a professzor – ... Hogy leegyszerűsítse a kérdést direkt módon adta fel a készüléknek: Ha az ember sajátosan emberi szükségletét emberi társával elégíti ki, akkor – a gép szokott gyorsaságával válaszolt: – Emberevő.*”

A könnyed, pikareszknek induló sztori ezután viharos gyorsasággal baljóslatú disztópiába vált. Feltűnnek a kibernerotista rohamosztatok, az utcai erőszak, gyilkosság, hőseink csak a professzor pálfordulása és segítsége révén menekülhetnek ebből a lázálomszerű Európából.

A könyv ugyan happy enddel zárul – egy fránya náthajárvány dönti romba a zsarnokságot –, a kesernyés szájíz ott marad az olvasóban: lehet, bármilyen hatalmas ajándék egy zseniális tudományos találmány, inkább kártékony, ha hosszútávon tönkreteszi a nemes emberi érzelmeket, kapcsolatokat. Ez a több mint hetvenéves történet ma is aktuális, Gyertyán értette az emberi pszichét, és dermedt víziója nagyon is időszerű figyelmeztetésként hat a „transzhumanizmus” éledő korában.

Horkay István: Hetedik ház – bejárat (12.)

A szlovák-magyar kulturális kapcsolatok elfeledett úttörője: Farkas István (1900–1975) – kísérlet a hiatus biographicus csökkentésére

Mi az a „hiatus biographicus”?

E sorok szerzője eredeti hivatását tekintve orvos. Élete második felében vált második hivatásává az orvostörténelmi megszállottság. Így talán megbocsájtható, ha írásaiban nem ritkán az orvostudományból kölcsönözi hasonlatait, metaforáit. Így történik ez most is, a fejezetcím választásakor.

Az emberi test fertőzések, betegségek elleni védekezésben nagy szerepet játszó fehérvérsejtek (leukociták) a csontvelőben keletkeznek. Élettani (normális) körülmények között a csontvelőben található őssejtből („újszülött”) egy sejtfejlődési soron keresztül alakul ki a vérben látható érett („felnőtt”) fehérvérsejt. A csontvelőből vett vérkenetben a sejtfejlődési sor valamennyi tagja látható. Amennyiben leukémia – népiesen: vérrák – alakul ki, kiesik a sejtfejlődési sor közepe, azaz a vérkenetben csak az őssejtek és az érett fehérvérsejtek kerülnek az orvos szeme elé. Ezt a „hézagot” nevezi a szakirodalom „hiatus leukaemicus”-nak.

Mi viszont az „életrajzi hézagot” nevezzük „hiatus biographicus”-nak, azaz azt a jelenséget, amikor a gyermek s ifjúkor után eltűnnek a középkorúság életrajzi vonatkozásai és csak az érett felnőtt- és/vagy időskor eseményei ismertek. A „hiatus biographicus” tipikus esete Farkas István élete, ahol aránylag jól ismerjük a 38 éves koráig bekövetkezett életeseményeket, majd egy nagy hézag következik, és csak élete hetvenedik évét betöltve kerül ismét a szemünk elé.

Az „őssejt” és környezete

Farkas István 125 évvel ezelőtt, 1900. május 18-án Turócszentmártonban (ma: Martin) született. Erről íronk maga vallott 75. születésnapján a pozsonyi *Irodalmi Szemle* hasábjain: „Martinban születtem, s közvetlen szomszédunkban Svetozár Hurban Vajanský, a neves szlovák író és politikus lakott. A gyermektelen, sza-

kállas bácsi gyakran ültetett az ölébe... Írónő fiának születtem. Édesanyám már tizenhét éves korában írt verseket (leánynevén Siposs Erzsé) a pesti *Divatbazár*-ba. Akkoriban egy eldugott pusztán élt, ahol nagybátyja, aki édesapja korai halála után örökbe fogadta, vagy negyven hold földön gazdálkodott, miután mint kuruc táblabíró idő előtt nyugdíjazták. Ha már bíró nem lehetett, felcsapott szőlősgazdának...”

További értékes adatokhoz egy szlovák nyelvű írásából jutunk, amely a nagy szlovák író tiszteletére kiadott kötetben jelent meg 1957-ben, „Martin Kukučín po prvý raz v maďarčine”, azaz „Martin Kukučín első ízben magyarul” címmel. Ebből megtudjuk, hogy édesanyja dél-Nógrádból származott, ahol nem hallott szlovák szót. Férje révén egy magyar városba került, ahonnan férjét, szlovák nyelvtudása miatt Mártonba, a járásbírószékre helyezték. (Ezért született írónk Turócszentmártonban.) Hét évig éltek itt. Vajanský-val szomszédos volt a kertjük, és hamar összeismerkedtek. Vajanský „kolléganőnek” nevezte Farkas édesanyját, aki ekkor a „Felvidéki Híradóba” írogatott. „Édesanyám a szlovákokat nagyon megszerette, és igyekezett szlovákul beszélni, ezért a szomszédjaink örömmel látták őt” – folytatja Farkas, és mivel édesanyja neki is sokat mesélt Mártonról és az ottani szlovák családokról „Márton és az egész szlovák nemzet így vésődött a szívembe”.

Nem tudjuk pontosan, mi volt az édesapa foglalkozása, de valami olyasféle lehetett, ami gyakori helyváltoztatással járt. A hét mártoni év után ugyanis a család a Dunántúlra került. Erről így ír Farkas az *Irodalmi Szemle*-beli életrajzában: „... (ha jól tudom) harmadfél éves koromban a csornai szürke nénikhez (apácákhoz) jártam óvodába... Csornáról Sopronba kerültünk, ott beíratk 1906-ban a hosszúnevű Sopron-belvárosi Római Katolikus Elemi Fiúiskola I./b osztályába... decemberben már folyékonyan olvastam. A Jézuska karácsonyra Pósa bácsi ismert gyermeklapját *Az én újságomat* hozta. Testvérbátyám, aki négy és fél évvel volt idősebb nálam, Petőfi összes költeményeit kapta ajándékba”. Szeretett olvasni. Nemcsak édesanyja által járatott *Új Idők* c. lapot forgatta gyakran, de nyolcéves korában már H. G. Wells két regényét is elolvasta (*A láthatatlan ember; Dr. Moreau szigete*).

Sopronból, Felsőpulyára (ma: Oberpullendorf), majd Pécsre kerültek. Valószínűleg itt halt meg édesapja. „Édesapám korai halála után Lévára költöztünk, a család ugyanis onnan származott. Itt aztán megtanultuk, mit jelent nyugdíjas özvegynek lenni, mit jelent az „arany” békeidőkben éhezni”. Itt érdemes közbe szúrni egy fontos adalékot Marék Antalnak, írónk hetvenedik születésnapjára írt köszöntőjéből: „Már tizenöt éves korában eljegyezte magát az irodalommal. Segédszerkesztője volt a lévai *Őrálló* című provinciális lapnak”.

Majd következik az I. világháború (1914–1918), amelyről, sajnos, az eddig idézgetett Farkas-életrajz szinte semmit sem szól. Amit mégis megemlít, fontos adalék: „...1917 telén az álmos román fronton” egy német anyanyelvű tizedestől „...vagy két hónapi együttlétünk alatt...” németül tanul. De mit keresett 17 éves

fejjele a fronton? S itt indul a „hiatus biographicus”, amely talán nem létezne, ha... Farkas ugyanis így fejezi be a 76. életévébe lépve születésnapján írását: „Sok mindent megírtam kéziratban heverő *Négy haza polgára* című regényes önéletrajzomban (1093 oldal készült el belőle, amikor az 1948-as esztendő leírásakor abbahagytam; majd átadom a levéltárnak, hadd porosodjék ott tovább). Ezt a paksamétát dr. Daniel Rapant, a kiváló szlovák történész, akadémikus olvasgatta legszívesebben, és szerette volna, ha szlovákra is lefordítják. A történész szemével jól látta, hogy egy ember, amennyire csak lehet, objektíven írta meg benne a század történetét”. Sajnos Farkas szövegéből nem tudjuk, hol olvasgatta – Farkasnál? – Rapant a szóban forgó kéziratot. Amikor pár hónappal később Fogarassy László megírja a nekrológot, így ír a *Négy haza polgára* című Farkas-kéziratról: „Mindmáig kéziratban levő életrajza 1948-cal zárul, azok, akik olvasták, egyhangúlag úgy nyilatkoztak, hogy minél előbb meg kellene jelennie. Habár befejezetlen maradt, éppen olyan művészi alkotás, mint Michelangelo félbemaradt szobrai”. A teljesség kedvéért: Fogarassy László (1920–1994) a *Soproni Szemle* hasábjain is közölt egy rövid nekrológot (285-6. o.) Farkas Istvánról. Ennek csupán az utolsó sorát idézem: „Egy emléktáblát az egykori iskolaépület falán megérdemelne.” Nem tudjuk, melyik iskolára, a sopronira vagy az ipolyságira gondolt Fogarassy – az utóbbin a mai napig nincs emléktábla! Elgondolkodtató.

1918 és az utána következő évek

Van az említett Fogarassy által írt nekrológban egy „árulkodó” mondat: Farkas élete utolsó éveiben Lévára vágyott vissza „sokat emlegetve a Pálmay-csoportot, amelynek Garam menti harcaiban aktívan részt vett. Ezek voltak nyilvánvalóan életének legszebb napjai”. A szintén idézett, a Farkas által 1975-ben írt életrajzban nem történik említés erről a fontos, később életútját meghatározó eseményről. Megírta viszont visszaemlékezését a *Mit élt át a Felvidék* c. kötetben az 1918/19-es eseményekről:

„...A mi felvidéki honvédezredünk egyenesen Franciaországból vándorolt haza, s 1918 novemberében már tovább védtük... az ősi Lévát... egész 1919 januárjáig védtük, tartottuk a vonalat, míg felső parancsra ki nem kellett ürítenünk Lévát, és Ipolyságon át el nem kellett hagynunk a rútul megszabott, akkor »véglegesnek« tekintett demarkációs vonalat. Ekkor jártam először életemben Ipolyságon. Három-négy teherautón érkeztünk Léva felől... könnyeket hullatva értünk be kora hajnalon a régi Hont megye székhelyére, hogy megállás nélkül tolvajmódján tovább menjünk... Drégelypalánkig... összesen nem voltunk hetvenen... Rövidesen egy szomorú szerep várt rám Ipolysággal kapcsolatban... A magyar hadügyminisztérium, amelyet idegen szellem és idegen kezek vezettek, parancsot kapott Ipolyság átadására. Ha jól emlékszem, Jeszenszky Sándor

tényleges főhadnaggyal kettőnket küldtek ki az átadáshoz. Ő tényleges tiszt volt, én németül tudtam, kettőnkre bízták a szomorú szerepet.

Megálltunk az Ipoly-híd közepén. Hátunk mögött két karabélyos lévai fiú, nálunk nem volt fegyver. Előttünk egy cseh légionárista őrnagy egy szakasz katonával. A katonáknál fegyver és egy francia golyószóró. Az újvárosi hídfőnél nekünk is gépfegyverünk. A helyzet az ünnepélyesnél is komorabb. Soha, természetesen sem érezhettünk hasonló gyászt és aggodalmat.

Feszesen tisztelegtünk. Kezet nem fogtunk. A cseh őrnagy kezdi:

– Az antant most érkezett távirata értelmében az Ipolyszakálostól Losoncig terjedő vasútvonal a miénk.

Mutatja a táviratot. Németül írták. Die Eisenbahnlinie von Ipolyszakálos bis Lucenec...

– Hat órára kiürítjük az újvárost, és átadjuk az állomást – mondom tompán. – Mihelyt elhagytuk a város határát, világító pisztolyból két lövést adunk. Az önök csapatai megkezdhetik az átvonulást.

Tisztelgünk, indulunk.

– Urak! Hát hagyjuk ezt? – suttogja a hátunk mögött álló géppuskás őrmester. – A hídnál van gépfegyverünk...

Mi csak megyünk, súlyosan, nagyon lassú, katonás léptekkel... A magyar népköztársaság parancsára ürítjük ki a várost. Illetve csak egy részét, mert ott van a vasútállomás. Ez kell a cseheknek, hogy csapatokat tudjanak szállítani.”

Részletesen idéztük Farkas sorait, mert ezek jól kiegészítik az 1919. január 9-én Ipolyságon történelekről Bartus Lajos – az „újvárosban”, azaz a Homokon található kórház kápolnájának akkori lelkésze – sorait.

A pontosság kedvéért jegyezzük meg, hogy az idézett Hangel szerkesztette munka mellett „a Felvidéken átéltekről” megjelent még egy fontos nagyformátumú kötet: *A visszatért Felvidék 1918–1938*, Csátár István és Ölvedi János szerkesztésében. E kötet *Személyi adattár* részéből idézzük a Farkas Istvánról írt szócikket, amely értékes adalékokat tartalmaz Farkas 1938 előtti életútjához:

„Farkas István áll. polg. iskola igazgató. Szül. 1900, Turócszentmárton. Középiskoláit Léván és Pozsonyban végezte, tanári oklevelét Pozsonyban szerezte meg. 1926 óta működik Ipolyságon, 1938 óta igazgató. A világháborúban a román fronton küzdött. F(elesége):. dobfeneki Sipos Aranka. Gy(ermekei):. Márta, Zoltán és Mária.”

A „hiatus biographicus” kezdete: 1919–1926

Pillanatnyilag nem tudjuk, hogyan alakult Farkas életútja 1919 után – például miért tért vissza az akkor már Csehszlovákiához csatolt Felvidékre, valószínűleg Lévára. Életrajzában erről nem tesz említést. Nekrológ-írója, Fogarassy is szűkszavú: „A nagy világegést követő forradalmak után visszatér pátriájába, tanít,

családot alapít”. Jómaga a *Fél évszázad kedves emlékei* c. írásában ad némi támpontot az 1920-as évek történéseihez: „Én akkoriban kerültem – »viharos« előzmények után – a Losonc melletti kis Jelsőc községbe, s az ottani négyszázharminckét magyar tanítója lettem. 1922 nyarán kitétek egy másik Losonc melletti falu, Panyidaróc tanítói lakásából, nagy megkönnyebbüléssel nyugtázva, hogy a »kommunista tanító« bútorait a kisbíró »hivatalból« az utcára hordja. Hónapokig az apósom kegyelemkenyerét ettem. A falusi gazdálkodó roppantul szégyellte, hogy vejét ország-világ előtt megbélyegezték. Ebben a helyzetben érthetően nagy örömet szerzett, hogy a jelsőciek engem választottak a falu tanítójául, s erősen megfogadtam, hogy életemet mindenben nekik szentelem. A felnőtteket számtani és mértani ismeretekre oktattam, irodalomszeretetre neveltem, a gyermekeknek színdarabot írtam, s itt mutattuk be a még Panyidarócon írt *Fehér galamb* című népszínművem is, amelyet aztán Losoncon is előadtunk.”

A „kommunista tanító” szókapcsolat utalás lehet Farkasnak a Magyar Tanácsköztársaság idején, a Pálmay-különítmény soraiban eltöltött hónapjaira. Ez a „vörös” múlt vörös fonálként húzódik végig Farkas fiatalkori évein.

A Losonc közeli elhelyezkedés viszont lehetővé tette számára, hogy a Madách-kör tagjává válhasson. „Ez a kis losonci írókör arra törekedett, hogy megváltoztassa a polgári város arculatát. Általa a haladó szellem... vert gyökeret a város életében” – emlékezik Farkas egy félévszázad múltán. A Kör tagjai Darkó István, Gombos Ferenc, írói nevén Simándy Pál, Komlós Aladár és Wallentinyi (később Győry) Dezső közül ez utóbbival „nagyon összebarátkoztunk”. Farkas csütörtökönként – iskolai szünnapon – járt be Losoncra, és találkozott a Kör tagjaival, hol a Simándy-féle Kultúra könyvesboltban, hol a Kalmár vendéglőben. Farkas ekkor már írogatott – írásai főleg a *Kassai Napló* hasábjain jelentek meg – és szívesen fogadta Simándy tanácsait, Győry véleményét „Farkas beszédes, sürge merszei”-ről.

Az ipolysági évek 1926–1939 (?)

Farkas az 1919-es ipolysági „parlamentair”-i szereplésére emlékezve írta húsz év múlva: „Hét évvel később ugyanebbe a városba neveztek ki. Négy város közül lehetett volna választanom, s Ipolyságot neveztem meg első helyen. Mintha éreztem volna, hogy valamit jóvá kell tennem... ennek a városkának vissza kell adnom... (a) hitet a magyar életben és a magyar igazságban. Cselekedeteim rúgóját tizenkét és fél éven át, a felszabadulásig mindig ez az érzés mozgatta.”

Farkas István ipolysági „cselekedeteinek” részletes feldolgozása még nem történt meg. A 2022-ben a városi önkormányzat által kiadott honismereti olvasókönyvben, a könyv írója, Csáky Károly így mutatja be Ipolyság mindmáig egyik legnevesebb pedagógusát, a Koedukációs Állami Polgári Iskola tanítóját:

„A tanárok, igazgatók közül külön is meg kell említenünk Farkas István (1900–1975), az író, lapszerkesztőt és műfordítót, aki a két háború közti időben jelentős szerepet töltött be a város kulturális életében s a szlovákiai magyar irodalomban is. 1928-ban Ipolyságon *Szlovák Prózái Antológiát* adott ki saját fordításban. 1929-től állandó munkatársa volt *A Hét* című helybeli társadalmi és kulturális lapnak. 1934-ben *Magyar Család* címmel irodalmi lapot indított Ipolyságon. 1932-ben Móricz Zsigmondot hívta meg a városba. *Csodálatos vakáció* címmel ifjúsági regényt írt Ipolyságon. Itteni működése alatt a polgári iskolák tanulói számára poétikai, stilisztikai és irodalomtörténeti tankönyveket írt.”

Meglehetősen szűkszavú bemutatása Ipolyság egyik legsokoldalúbb irodalmárának. Még inkább meglepő, hogy Farkas nem kapott önálló címszót „az egykor Hontban tevékenykedő neves személyekről” írt kötetben sem. S talán megérdemelt volna egy önálló, csak Farkasról szóló fejezetet az *Irodalmi kapcsolatok I-III.* valamelyik kötetében is. Csákyinak 1979-ben még módjában állt beszélgetni az 1932-es Móricz-látogatás szemtanúival, köztük a már özvegy (Farkas 1975-ben halt meg) Farkas Istvánnéval, ill. Farkas Zoltán tanárral, az író fiával, aki 1932-ben ötéves volt. Sajnos semmilyen fontos életrajzi adatot nem tudott meg tőlük Farkas Istvánról, sőt a szöveghez kapcsolt jegyzetben azt állítja, hogy az író 1926-tól 1941-ig élt Ipolyságon. Ez nem valós adat: 1941-ben Farkas már Nagykanizsán élt – lásd később.

Hogy miért érdemelt volna önálló fejezetet „irodalmi kapcsolatai” miatt Farkas, arra kitűnő válasz található egyik írásában. 1933. május végén Farkas egyike volt – Egri Viktor, Tamás Mihály, Palotai Boris, Szenes Erzsébet mellett – azon felvidéki íróknak, akik meghívást kaptak az IGE, azaz Írók Gazdasági Egyesülete lillafüredi kongresszusára.

Nincs terünk a részletekre, csupán néhány nevet említek, azok közül, akikkel Farkas ott találkozott: „atyai barátom, legtiszteltebb mesterem” azaz Móricz Zsigmond; kiöntötte neki a szívét József Attila; együtt reggelizett Illyés Gyulával, aki „arról beszélt, hogy mit látott a Szovjetunióban” – tovább nem sorolom, érdemes elolvasni ezt a Farkas-cikket. Volt egy szomorú élménye is Farkasnak: június 2-án „szívszélhűdésben” (szívinfarktusban) elhunyt Pakots József, az IGE elnöke – Farkas részt vett Pesten a temetésén, Móricz búcsúztatta.

A már említett *A visszatért Felvidék* c. kötetben található egy tanulmány a felvidéki magyar irodalomról. Ebből a tanulmányból idézzük a Farkasra vonatkozó fontos sorokat:

„Érdekes irodalomtörténeti adatot tudunk meg Farkas Istvánról: a szép ígéreteként induló novellaíró már 1927-ben Ipolyságon *Szlovák prózai antológiát* adott ki magyar nyelven, amely első kísérlet a szlovák-magyar irodalmi kapcsolatok megteremtése felé. A kisebbségi irodalom további folyamán is Farkas István leghűbb figyelője marad a szlovák irodalmi életnek.” Ennek a „figyelésnek” legfontosabb eseményére, a Kukučín-regény lefordítására még visszatérünk.

Fontos kiegészítést találtunk a *Szlovenszkói magyar írók antológiája* c. sorozat 4. kötetében is. Ez az 1937-ben Nyitrán kiadott kötet azoknak a kisebbségi magyar íróknak „tömör” életrajzát közli, akik a „Híd” hívó szavára írásukkal hozzájárultak a „szlovenszkói magyar irodalom keresztmetszetének” bemutatásához. Íme Farkas István életrajza:

„Sz. 1899. (Ipolyság) tanár, író, a *Magyar család* szerkesztője. Több tankönyv, pedagógiai fordítás, számos novella és tanulmány jelentik irodalmi munkásságát. Öt népszínműve került színre. MUNKÁI: *Tizenhétben*, elb. (Kassa, 1925), *Lelkek feltámadása*, regény (Kassa, 1926), *Majális* (Ipolyság, 1928), *Szlovák prózai antológia* (Ipolyság, 1928), Csodalálatos vakáció, regény (Prága, 1932). Több kötetfordítás (Pozsony, 1935–1937).”

Az igazi „életrajzi hézag” – 1938 utáni évek

Nem kell külön hangsúlyoznunk, hogy 1938 milyen fordulópontot jelentett Ipolyság és a Felvidék életében. Az 1938. november 2-án elfogadott első bécsi döntés után megkezdődhetett a „visszacsatolás”. Ipolyság volt az első felvidéki város, amely visszakerült a magyar anyaországhoz. Farkas – ekkor már Sági Farkas néven – így emlékezik az 1938 végén történt eseményekre:

„Október 5-én hangzott el az ipolysági, ősrégi templomban először a magyar Himnusz... éppen e sorok írójának nem illik említeni, hogy ki kezdte el húsz év után először a magyar nemzeti imádságot, elég az hozzá, hogy egy tömött templom népe sírt, zokogott, fiatalok és öregek, alig akarták elhagyni a templomot, amely előtt szuronyos csendőrök fülüknek sem akarván hinni, tétován álltak őrt.”

1939 tavaszán vetette papírra e sorokat az ipolysági polgáriskola tanítója, igazgatója. Sem ő – 1975-ös önéletrajzában –, sem életrajzírói nem tesznek említést arról, hogy miért hagyta el – kellett elhagynia? – Ipolyságot, valószínűleg már ez évben. Az 1939 és 1945 közti évekről többnyire a korabeli lapok szűkszavú tudósításaiban találunk egy-egy fontos adatot Farkas életútjáról.

Nekrológírója is csak annyit közöl, hogy „1938 után Nagykanizsára került, és ott tanított, míg újra frontra nem küldték”. Ez az áthelyezés hivatalos volt – erre az alábbi idézet a tanúbizonyság: „A tanári testület személyi változásai. Áthelyezés. Vkm. Úr aug 1.-vel 93940/1941. V. 4. r. Farkas István r. tanárt Ipolyságról iskolánkhoz helyezte.” Nem ismerjük a Vallás és közművelődésügyi (Vkm.) miniszter úr döntésének hátterét, csupán sejtjük Farkasnak a *Találkozásaim az irodalommal* c. írásából:

„Először arra gondoltam, hogy megpróbálok verset írni (75.) születésnapomra... De aztán eszembe jutott, hogy a versírásról már elég korán lemondtam, csak életem derekán történt meg, hogy a fekete hajú, gyönyörű szájú és szemű kedvesnek írtam harminckét csengő-bongó versikét. Ki is adtam Nagykanizsán,

ahol akkoriban éltem. A könyvecske 1941 kora telén Kanizsai ősz címen jelent meg. Küldtem belőle Szombaty Viktornak is, akinek jó régen hasonló próbálkozása jelent meg. Viktor kapott az alkalmon, és a kis könyv elolvasása után azt válaszolta: »Suszter, maradj a kaptafánál!« ... (azaz) maradjak a prózánál.»

Nem ír többet a nagykanizsai évekről a hetvenéves Farkast köszöntő Marék Antal sem: „Farkas István a széppróza valamennyi ágában kipróbálta erejét, s egy ízben – amikor sorsa Nagykanizsára vetette – a költészettel is eljegyezte magát”. Pedig ha valaki ismerhette az áthelyezés valódi okát, az Marék Antal lehetett. Az áthelyezés körüli években ugyanis, amikor kiadta *A Felvidék, Erdély és a Délvidék irodalma* c. karcsú kis kötetét, abban így jellemezte Farkas Istvánt: „Népies író, türelmetlen és elfogult.” Ilyennek látta a negyvenes éveiben járó Farkast és nem sokkal kedvezőbb a véleménye a 70 éves íróról sem: „Különös író, nehéz ember” – indítja köszöntőjét 1970-ben.

Lehet tehát, hogy e „nehéz ember” saját maga kérte áthelyezését jó messzire Ipolyságtól? Az áthelyezéssel azonban kapcsolata a Felvidékkal nem szakadt meg, gyakran szerepelt a Kassai Rádió műsorában. 1940. május 9-én negyed-órás előadást tartott „Közeledés a magyar és szlovák írók között” címmel, 1942. június 26-án pedig „A békebeli Léva múltjából” című előadása hangzott el. A *Zalamegyei Újság* 1943. január 16-án az alábbi hírt közölte: „Egy nagykanizsai tanár elbeszélése a kassai rádióban. Sági Farkas István nagykanizsai polgári fiúiskolai tanár *Viszontlátás* című elbeszéléssel szerepelt a kassai rádió műsorán, nagy sikerrel”.

A *Zalamegyei Újság* pár hónappal később, 1943. május elsején azonban meglepő hírt közöl a Napi hírek rovatban: „Áthelyezés. A közoktatásügyi miniszter Sági Farkas István nagykanizsai polgári iskolai tanárt Hódságra helyezi.” Ismét nem tudjuk az okát, miért nem maradhatott Farkas Nagykanizsán, miért került még délebbre, Bácskába.

Hódság (ma: Odžaci) az ún. római sáncok közelében található nagyközség, járási központ Eszék (ma: Ošijek) és Újvidék (ma: Novi Sad) között; 1943-ban még magyar terület, Bács-Bodrog megye része. Lakosságát nagyrészt németek alkotják – a *Pallas Nagy Lexikona* (1895, 269. o.) szerint 1891-ben 4317 német lakosa van –, német neve is volt: Hanfhausen. Talán Farkas német tudása magyarázat az áthelyezésre?

Mert hogy Hódságon tanított, arra saját maga ad fogódzót egy 1943 augusztus 31-én, az *Új Magyarság* című lapban megjelent írásában. „...ebben a délretolt magyar iskolában [...] szeptembertől kezdve a kicsinyek napközi otthonából komoly iskola lesz, ahová nagyobbacska fiúk-lányok járnak szabályszerű »középfokú« oktatásra” – írja rövid cikkében. „Nekem növekvő munkát jelent ez a hely, ahol magyar, német és tót gyerekeket kell majd... tanítanom.” (Az áthelyezésben tehát közrejátszott Farkas szlovákul tudása is.)

Van azonban ebben a kis cikkben egy fontos családi adalék is: „...ha kislányokat látok, mindig egy elevenszemű, okos kislány jut eszembe, talán egyetlen valaki a

világon, akinek a szemében a legszebb, a legnagyobb, a legjobb: az apja vagyok. Nemrégén még egymás kezét fogtuk és úgy utaztunk a Balatonhoz... most egy nógrádi falucskában pihen, ahova örömmel készült, megnézni a kiscsikókat, a kisborjúkat, s beszámolni a falusi kicsinyeknek roppant sok élményéről.” Lehet, hogy ez a kislány az ekkor hatéves Marika, aki a Nógrádban a nagymama, Siposs Erzsébet rokonságánál üdül?

Farkas azonban sokáig nem lehetett a hódásági iskola tanítója, hiszen 1943-ban már javában tartott a II. világháború. A 44 éves író is katonaruhát öltött, hogy mikor s hol, ezt nem tudjuk. Viszont az 1973-ban közzétett írásában van egy fontos fogódzó, amikor az író társaival való újra találkozások helyeit említi: „Darkó Istvánnal 1944 telén Kassán, ahol akkor az élelmezésügyi minisztérium tisztviselőjeként dolgozott, én pedig ugyanott átmenetileg egy katonagondozó állomás segéd tisztje voltam.” Viszont még 1944-ben is publikál a korszak híres *Tolnai Világlapjában*. Ezt a rövid, egyoldalas írást azért érdemes megemlíteni, mert hozza a 44 éves Sági Farkas István fényképét is.

Az 1944/45-ös évekről a *Májusban szabadultunk* c. 1972-ben az *Irodalmi Szemle* hasábjain árult el egyet s mást. Ebből megtudjuk, hogy a háború végén Graz környékén tartózkodott, ahol Tóth Kálmán hadnaggyal az SS egyik büntetőtáborába, Semriachba került, „lesoványodva, szakállasan”. „Május kilencedikét a semriachi réten éltük meg.” Rövidesen megérkeztek Semmering felől a szovjet tankok. Május 11-én a szovjetek felügyelete alatt „mindenki abba a csoportba álljon, amelyik állam területéhez 1938 szeptember elsején tartozott”. Így került Farkas a csehszlovák repatriánsok csoportjába. Sopronon, Körmenden át hol gyalogolva, hol szekerezve 1945. június 16-án Pozsonyban, a Stefánik-utcai Repatriációs Hivatalban ért véget vándorlásuk, ahol a regisztrálás után átadták őket a Vöröskeresztnek. „Otthon voltunk” – fejezi be írását Farkas.

Mielőtt tovább nyomoznánk az 1945 májusa után történt eseményeknek, szenteljünk egy fejezetet, visszatérve az ipolysági évekhez, Farkas legmaradandóbb és legértékesebb tevékenységhez: a műfordításhoz.

Farkas és Martin Kukučín

Martin Kukučint, családi nevén Matej Bencúr (1860–1928), szlovák írókat nem kell külön bemutatnunk a magyar olvasóknak sem. „A szlovák irodalomban a realista széppróza egyik legkiemelkedőbb művelője” – jellemzi őt a magyar *Világirodalmi Lexikon* (758. o.). Orvostörténészként teszem hozzá: Csehov, Sommerset Maugham, Németh László mellett, s hadd ne soroljam tovább, az egyik legkiválóbb orvosíró. 1894-től az adriai Brač szigetén a dalmáciai horvátok „körzeti” orvosa – oklevelét Prágában szerezte. 1904-ben jelent meg fő műve a *Dom v stráni*, a tenger melléki dalmát Pretúr családról írt regénye.

Ezt a regényt ültette át magyar nyelvre ipolysági tanítói évei alatt Farkas István, aki a pozsonyi *Hét* c. hetilap hasábjain így emlékezik erre 1971-ben:

„1927 nyarán kértem meg az akkor Horvátországban élő írot, engedje meg, hogy *Dom v stráni (A Pretúr-ház)* című regényét magyarra fordíthassam. Szívesen beleegyezett... Arra gondoltam, hogy még 1928 végéig befejezem. Ezt a feltett szándékomat két esemény is megghiúsította. Az egyik az volt, hogy 1927 őszén hozzákezdttem a *Szlovák prózai antológia* összeállításához, ami elsőrendű »szívügyem« volt. Hét szlovák írot és három írónőt vettem be ebbe a gyűjteménybe, Kukučintól a *Három raj egy nap alatt* című ízes kis elbeszélést fordítottam. Az antológia 1928 februárjában Ipolyságon (Šahy) napvilágot is látott, méghozzá 1200 példányban és a saját kiadásomban.”

A másik zavaró körülmény az volt, hogy 1928. május 21-én – négy nappal 68. születésnapja után – elhunyt Kukučín.

Farkas reagált erre a váratlan eseményre: „Frissen őrzött emlékeim alapján írtam a *Slovenské pohľady* 1928 októberi számában egy róla szóló megemlékezést *Rozpomienky na Kukučina (Emlékezés Kukučínra)* címen. Ebben a következőket írtam: »Kukučinnal való érintkezésem annál értékesebb volt, mert soraiból (még betűi is olyan szerények és jellegzetesek voltak, mint amilyen egész személyisége) kiéreztem egészséges világnézetét és a fiatal íróemberek iránt érzett szeretetét – [ne feledjük: Farkas is csak 27 éves ekkor] – túl minden nemzetiségi tekinteten. Úgy gondolkodott, ahogyan írt, s mintha a kék délszláv ég játszott volna lelkében és szívében, öregkorára is fiatalosan írt, úgy, mintha köztünk, fiatalok között élt volna...«”

Egyébként az antológia nagyrészt Farkas nyakán maradt, egy év alatt csak mintegy 300 példány kelt el belőle. Ezt bizonyítja az tény, hogy még 1935-ben is tudott belőle ajándékozni barátjának, a néprajz-kutató Manga Jánosnak. Ez egy kicsit kedvét szegte, de 1930 nyarára befejezte a fordítást, ám kiadót nem talált. „A kész fordítást mindössze két helyen tudtam felhasználni. A regény befejező részét (*Máté búcsút vesz mindenkitől*) az 1932. október 6-án engedélyezett irodalomtörténeti olvasókönyvemben közöltem...” „De írtam egy tanulmányfélélet is Kukučínról, nem tudom, melyik folyóirat számára.” Ezt a tanulmányát Farkas fel is olvasta a „bratislavai magyar rádióban”.

Érdekes módon, Farkas „visszaemlékezésében” egy szót sem ejt arról, hogy végül is mikor jelent meg könyvalakban a fordítás. Mindenesetre az 1936 márciusában megjelent *Láthatár* c. lapban az „Ipolyság – Sahy (Szlovenszkó) Farkas István” aláírású *A szlovák irodalom kistükre* című tanulmányban ez olvasható: „Martin Kukučsin *Dom v stráni (A hegyoldali ház)* c. Dalmáciában játszódó klasszikus regényét Farkas István, Milo Urban »Zsivy bics«-ét Sándor László fordította. Ezideig még egyik sem jelent meg nyomtatásban.” Viszont megírja, hogy „Utoljára akkor »találkoztam« Kukučinnal, amikor [...] a Tatran egyik szerkesztője [...] felhívott, hogy írjak valamit Kukučinnal kapcsolatos emlékeimről. A tartalmas, albumszerű könyv Martin Kukučín v kritike a v spomienkach (Martin Kukučín

kritikákban és emlékezésekben) 1957 novemberében meg is jelent.” S ezt már mi tesszük hozzá: benne *Štefan Farkaš Martin Kukučín po prvý raz v maďarčine* c. tanulmánya. Itt hívom fel a figyelmet, hogy a 944 oldalas kötet névmutatója nem jelzi ezt a 797–799. oldalon megjelent tanulmányt – a névmutatóban csupán egyszer szerepel Farkaš, Š., a 462. oldalra való utalásban. A hivatkozott, terjedelmes fejezet M. Prídavková tollából a Kukučín-művek kiadásairól szól – ezen az oldalon említi az 1935-ben megjelent Farkas(!)-féle A pretúr (!) ház fordítást. (Prídavková nem említi viszont az 1956-ban megjelent Hubík-féle fordítást.)

A fentebb említett, 1957-es, szlovák nyelvű tanulmányban olyan adatok szerepelnek, amelyek jól kiegészítik a *Hét*-beli „visszaemlékezést”. Farkas pl. azt írja itt, hogy 3-4 levelet is váltott Kukučínnal, de „azok, sajnos, elvesztek”. A kiadást viszont – tévesen – 1934-re teszi, holott a valóságban a kétkötetes munka 1935-ben jelent meg a Kultúra Könyvkiadóvállalatnál mint A Csehszlovákiai Tudományos Irodalmi és Művészeti Társaság szépirodalmi könyvsorozatának kiadványa. A regény végén, a II. kötet 285. oldalán a következő olvasható: „Eredetije: 1904. Fordítás: 1930. október 15.”

A könyv Szalatnai Rezső *Előszavával* jelent meg – Szalatnai volt az, aki a fordításnak *A Pretúr-ház* címet javasolta. Szalatnai így kezdi hatoldalás *Előszavát*:

„Vannak adóságok, amiket ki kell fizetni. Ez a regényfordítás is ilyen adósság, a magyar szellemi és irodalmi élet tartozása. Martin Kukučín *Dom v stráni*-ja, az első európai rangú szlovák regény... Ez az első magyar fordítása. Ez az első magyarra fordított szlovák regény egyáltalában.”

Ez az adósságtörlesztés annak a feladatnak a része, amely a „kisebbségi magyarságok” – Szlovenszkó, Erdély, Vajdaság – írástudóinak a feladata, azaz az irodalmi, szellemi közvetítés: „Palló vagyunk akaratlan is... két part között...” – hangsúlyozza Szalatnai, majd így folytatja: „Ezt a legjobban ép olyan tetteknel érezzük, amilyen itt Farkas Istvánnak, a szlovenszkói magyar írónak, a szlovák-magyar irodalmi megismerés és közeledés egyik legrégebb munkásának ez az érdekes Kukučín-fordítása... melyet legméltóbban maga a nagy szlovák író köszönt meg... röviddel halál előtt, amikor egy megleghangú, szép levélben [...] e fordítás szellembékítő és nemzetismertető minőségét is megállapította.”

A továbbiakban az *Előszó* tartalmaz egy rövid Kukučín-életrajzot, majd így sorolja be műfajilag Kukučínt: „Mint Mikszáthnak, az ő erőssége s igaz formája szintén a novella volt... Tudta, meddig mehet el tiszta realizmusával, hol kezdődik a naturalizmus forróbb légköre s merészebb ívelésű valóság-ábrázolása. Ezen a határon állott meg nyugodt szemlélődéssel.”

Ilyen irányt jelölő *Előszó* után lássuk, hogyan fogadta a kritika a magyarra fordított első szlovák regényt. Szlovák nyelvű tanulmányában Farkas csupán a *Nyugatban* megjelent „nagy könyvismertetést” említi, amelyet nagyon jóindulatúnak tart. *A szlovák regény magyarul. Martin Kukučín: A Pretur-ház* c. recenziót Pongrácz Kálmán írta.

Pongrácz kezdő soraiban rámutat, hogy „ha a dunavölgyi népek szellemi életének követői kopogtatnak egymás ajtaján, politikai bizalmatlanság és teljes szellemi tájékozatlanság fogadja őket. Érvényes ez a tétel a szlovák-magyar szellemi kapcsolatokra is, ezért üdvözli Kukučín, a szlovák nemzeti író könyvének magyarra fordítását. A fordítás minőségéről nem szól, csupán írása utolsó mondatában jelzi, hogy „A fordítás Farkas István munkája”. Vitába száll viszont egy általa meg nem nevezett „kisebbségi kritikussal”, aki „időszerűtlennek” tartja a fordítás megjelentetését. Pongrácz így áll ki *A Pretur-ház* mellett: „Kukučín regényére szükség volt ahhoz, hogy a magyar olvasó elfogulatlanul és szeretettel vegye kezébe a szlovák könyvet, ezután már jöhetnek »kényesebb« tárgyú könyvek is, mert az alap meg lett vetve...”. Nem kis örömmre szolgál, hogy a *Prágai Magyar Hírlap* 1936. szeptember 14-i számában a magyar folyóiratokat szemlélő rovat ugyanezt „az alapokat megvető” sorokat emeli ki Pongrácz könyvismertetéséből.

A Pongrácz által említett kisebbségi kritikus Egri Viktor lehetett, aki a *Láthatár* hasábjain reagált a Kukučín-regény megjelenésére. Miért tartotta Egri „időszerűtlennek” a Masaryk-Akadémia szépirodalmi sorozatának első kiadványaként megjelent könyvet? Mert a regény története korban és helyben nem időszerű: a történet három évtizede és Dalmáciában játszódik, ezért Egri szerint nem tud érdeklődést kiváltani a mai szlovák életet megismerni akaró magyar olvasóban. Sokkal indokoltabb lett volna kiadni pl. Milo Urban 1927-ben megjelent *Živý bič* c. regényét, melynek – állítja Egri – már van (kéziratban) magyar fordítása. Ám ha nem is volt szerencsés a Masaryk-Akadémia választása „legnagyobb örömmel kell fogadnunk a kulturközeledés... érdekében tett lépését”. Hídépítés ez a szlovák és magyar nemzet között, ám – s erre utal tanulmánya címe is – a hídépítő munkának csak akkor van értelme „ha kölcsönös, ha kétfelől indul”. Itt jegyezzük meg, hogy Farkas is a kétfelől hídépítő munkát, annak egy speciális formáját szorgalmazza 1936-ban: „Szlovenszkói magyar író művét azonban még nem fordították szlovákra, bár a lebecsült szlovenszkói magyar irodalom jogosan egyenrangúnak mondható társa a szlovák irodalomnak.”

Azért nem esküszünk Egrire, mert a *Prágai Magyar Hírlap* kulturális rovatának vezetője, Darvas József (1891–1945) szintén az Egriéhez hasonló véleményen volt: „...Kukučín regénye helyett szívesebben láttunk volna valami modern szlovák regényt, mert csak irodalomtörténetileg fontos művek lefordítása meddő misszió”. Darvas megjelentetett még egy könyvismertetést, amelyben Kukučint is bírálja: „...úr és paraszt egyaránt azt a száraz, színtelen fiskális-nyelvet beszéli, s ez aligha a fordító [Farkas István] hibája”.

Mindenesetre e kritikus hangvétel mellett kortársai elismerik: „Nekünk kisebbségi magyaroknak a hídverés szerepe jutott” – írja két évvel később Palotai Boris *A magyar és csehszlovák irodalmi érintkezés* című tanulmányában. S példaként említi Farkas István ipolysági író, aki kiadta a *Szlovák prózai antológiát* és

„az ő fordításában egész sereg szlovák író jutott szóhoz. Martin Kukucsin (!) regénye, a híres *Pretur-ház* is az ő fordításában látott napvilágot.”

A teljesség kedvéért tegyük hozzá, hogy Kukučín regénye ma Hubik István (1916–1994) fordításában s *Ház a hegyoldalban* címen ismeretes, amely 1956-ban jelent Pozsonyban a Szlovákiai Szépirodalmi Könyvkiadó gondozásában. A könyvet Turczel Lajos ismertette az *Új Szó* hasábjain – s egyetlen szóval sem említi, hogy Farkas fordítása már 1935-ben megjelent...

S hogyan reagált az új fordításra Farkas István? „Nagyot néztem, amikor a *Dom v stráni – Ház a hegyoldalban* címen más fordításban ismét megjelent. De nem haragudtam érte” – írja 1971-ben az *Egy fordító visszaemlékezéseiben*.

Az utolsó évek – magányosan

E kis irodalomtörténeti kitérő után térjünk vissza írónk életének utolsó szakaszához, amely szintén kevésbé ismert. Marék Antal ezt írja Farkast köszöntve: „Hetvenedik születésnapját Júr pri Bratislave községben ünnepli. Romantikus kis háza előtt hegyi patak bukdácsol lefelé... Családja szétszóródott mellőle, de azért nem maradt egyedül.” A 75. születésnapja alkalmából írt *Találkozásaim az irodalommal* című önéletrajzi ihletésű írásában maga Farkas sem foglalkozik az 1945 után történetekkel. S hogy mivel magyarázhatók egy negyedszázadnyi (1945–1970) életszakasz hiányzó adatai?

Amikor 1970-ben az *Irodalmi Szemle* megjelenteti/megjelentetheti *A csillaglámpás* c. írását, a címhez csatolt lábjegyzetben ez olvasható: „Az első köztársaság idején jól ismert szlovákiai magyar író hosszú, kényszerű hallgatás után ifjúsági elbeszéléssel jelentkezik.” Jellemző erre a „hallgatásra”, hogy 1960-ban, Kukučín születésének 100. évfordulója alkalmából megjelent cikkben csupán ez olvasható: „Kukučín regényeinek első magyar fordítása, a *Pretur-ház* 1934-ben jelent meg.” Ennyi! Sem a fordító neve, sem a kiadás helye... De az egy évvel korábban megjelent *Magyar-szlovák kulturális kapcsolatok* című terjedelmes kötetben sem kapott helyet a kapcsolat-építő Farkas István. Még a kötet névmutatója sem említi nevét, pedig a Farkas István név kétszer is olvasható a kötetben. De mi lehetett a „kényszerű” hallgatás oka?

Nos, a válasz bizonyára az 1945 előtt történetekben keresendő. Például Turczel Lajos ezt írja róla a *Cseh/szlovákiai magyar irodalom lexikona 1918-1995* c. kiadvány Farkas István szócikkében: Az Ipolyságon Farkas szerkesztésében kiadott *Magyar Család* (1934–1938) „utolsó évfolyamaiban antiszemita hangot ütött meg”. Ettől súlyosabb vétségnek számíthatott azonban az a tény, amelyre – teljesen véletlenül találtam rá – a *Pesti Ujság* 1941. évi kalendáriumában. Hogy milyen irányultságú volt a *Pesti Ujság*, arra abból következtethetünk, hogy a kalendárium kezdetén Szálasi Ferenc teljes oldalas képe látható. E kalendáriumban található az Így készül a *Pesti Ujság* c. írás, amely a „legnagyobb példányszámú

magyar lap” 12 munkatársát, s azok karikatúráit mutatja be. Köztük a „Farkas István, aki kéziratokban úszik” aláírású karikatúra és a szövegben a következő jellemzése: „már ott fekszik Farkas István olvasó és tördelőszerkesztő előtt a nagy riport. Az elmaradhatatlan pipa füstjének kék gomolygásában piros tinta kerül a kézira: jó helyen hozni!” Ha nem volt egy másik Farkas István, akkor a mi Farkasunk 1940-ben a *Pesti Ujság* munkatársa volt (1941-ben kerül Nagykanizsára). A kételkedés azért indokolt, mert 1941-ben – pl. a *Kanizsai ősz* címlapján a Sági Farkas István szerepel. Hasonló dilemma merül fel két másik közlemény kapcsán is: 1943-ban a *Szebb Jövőt* c. levante-újságban jelent meg a *Villám-szakasz*, ill. az *Öt aranylepke* című Farkas István aláírású sorozat.

Ilyen múlttal a háta mögött érthető, hogy a szocializmust az 1948-as „győzelmes február” után építeni kezdő, majd 1960-ra fel is építő Csehszlovákiában Farkas István „nem rúghatott labdába”. Az 1950-es évekről azonban tett egy értékes életrajzi adalékot a „kényszerű hallgatás” megszűnte után, 1973-ban: „...Pozsonyban 1949 nyarán; akkor én már az újra megnyílt magyar iskolák pedagógiai előadója voltam. Gyermekeimet kísértem ki az állomásra a pesti (számukra párkányi) gyorshoz.” Ezt a töredéket bővítsük ki a szlovákiai magyar pedagógusok lapjában 2006-ban közzétett Farkast bemutató írás alapján: „...Galántán (1953–1957) is tanított. Alapítója volt a galántai gimnáziumnak. 1948–1950 között a szlovenszkói magyar iskolák pedagógiai előadójaként működött a Pedagógiai Intézetnél. 1957-től haláláig Szentgyörgyön lakott.” A *Szlovák Pedagógiai Enciklopédia* szerint 1953-ban a pozsonyi Komenský Egyetem Filozófiai Karán PhDr. címet szerzett. Doktori értekezését *A csehszlovákiai magyar iskolák történetének áttekintése 1938-ig* címmel írta – állítja a már idézett, a *Katedrában* megjelent írás ismeretlen szerzője.

Szentgyörgyön érte őt a halál – a szívinfarktustól „megszokott” módon: váratlanul. 1975. december 23-án „tehát közvetlenül karácsony vigíliája előtt, szívszélhűdésben... búcsúztatása december 29-én volt a pozsonyi krematóriumban, hamvait utolsó kívánsága szerint Léván, édesanyja sírjában helyezték el.” Nem tudjuk, mi történt hagyatékával, könyvtárával, a már emlegetett kéziratok, ezer oldalas önéletrajzával. Ha ez előkerülne, a fentebb vázolt ahasvérusi életút számos eseménye új, hitelesebb értelmezést nyerne.

E sorok írója – mint Ipolyság szülötte és a város díszpolgára – kötelességének érezte, hogy kettős kerek évforduló – születésének 125., halálának 50. évfordulója – ürügyén megpróbálja Ipolyság egykori híres pedagógusának, a szlovák–magyar irodalmi kapcsolatok úttörőjének, Farkas Istvánnak emlékére letörölni a vastagon rárakódott feledés és az elődök iránt tanúsított közöny porát.

Felhasznált irodalom

- Apponyi Albert: *Élmények és emlékek*, Athenaeum, Budapest, 1933.
- Csanda Sándor: *Magyar-szlovák kulturális kapcsolatok*, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Pozsony, 1959.
- Csatár István, Ölvedi László: *A visszatért Felvidék 1918–1938*, 1939.
- Csáky Károly: *Jeles elődeink. 130 kisportré az egykor Hontban tevékenykedő neves személyekről*, Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 2002.
- Csáky Károly: *Irodalmi Kapcsolatok I-II-III.*, Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 2004, 2005, 2006.
- Csáky Károly: *Ipolyság, a mi városunk (Honismereti olvasókönyv)*, Ipolyság város önkormányzata, Ipolyság, 2022.
- Darvas József: *Kukučín: A Pretur-ház*, Gondolat, 1936, 573-574.
- Darvas József: *Szlovák regény*, Szocializmus, 1.szám, 1936, 399-400.
- Dallos István, Mártonvölgyi László: *Szlovenszkói magyar írók antológiája*, negyedik kötet, Nyitra, 1937.
- Egri Viktor: *A viszonzás szükségessége*, Láthatár, 1936, 84-86.
- Farkas István: *Olvasókönyv a Csehszlovák Köztársaságbeli magyar tannyelvű polgári iskolák számára*, IV.rész, 1932 (?).
- Farkas István: *A szlovák irodalom kistükre*, Láthatár, IV. évf., 1-2. sz., 1936, 26-30.
- Farkas István: *A csillaglámpás*, Irodalmi Szemle, XIII: évf. 3. sz. 1970, 231-235.
- Farkas István: *Egy hét „felkentek” között*, Irodalmi Szemle, XIII. évf. 6. sz., 1970, 532-535.
- Farkas István: *Egy fordító visszaemlékezései*, Hét, 16. évf. 10. sz. 1971.
- Farkas István: *Májusban szabadultunk*, Irodalmi Szemle, XV. Évf., 5. sz., 1972, 410-413.
- Farkas István: *Fél évszázad kedves emlékei*, Irodalmi Szemle, XVI. Évf., 4. sz., 1973, 354-356.
- Farkas István: *Találkozásaim az irodalommal*, Irodalmi Szemle, XVIII. évf. 6. sz., 1975, 559-561.
- Farkaš, Stefan: *Martin Kukučín po prvý raz v maďarčine*, In: Matuška A. – Prídavková M. – Tomčík M. (red.) *Martin Kukučín v kritike a spomienkach*, Bratislava, Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1957, 797-799.
- Fogarassy László: *Farkas István (1900–1975)*, Irodalmi Szemle. XIX. évf. 2. sz., 1976, 178.
- Fónod Zoltán (szerk.): *A cseh/szlovákiai magyar irodalom lexikona 1918–1995*, Pozsony, Madách-Posonium, 1997.
- Hangel László (szerk.): *Mit élt át a Felvidék?*, Budapest, 1939.
- Marék Antal: *A Felvidék, Erdély és a Délvidék irodalma*, Második Kiadás, Közművelődés könyvei. 1. szám, Országos Közművelődési Szövetség, 1942.

Marék Antal: *Farkas István hetvenéves*, Irodalmi Szemle, XIII. évf. 6. sz., 1970, 548-549.

Palotai Boris: *Magyar és csehszlovák irodalmi érintkezés*, Szocializmus, 1938, 106-107. *Pedagogická encyklopédia Slovenska 1. A-O.*, Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 1984.

Pongrácz Kálmán: *Szlovák regény magyarul*, Martin Kukučín: A Pretur-ház, Nyugat, 1936, 225-228.

Így készül a Pesti Ujság. in: a Pesti Ujság 1941. évi kalendárium. 1941, 109-112.

Ritzkó Béla: *A nép jóléte legyen a cél! Martin Kukučín születésének 100. évfordulójára*, Hét. 20. sz., 1960, 15.o.

Sági Farkas István: *Kanizsai ősz... Verse*k, Nagykanizsa, 1941.

Sági Farkas István: *Árgyilánok és Demeterek*, Új Magyarország. Aug.31., 1943, 6. o.

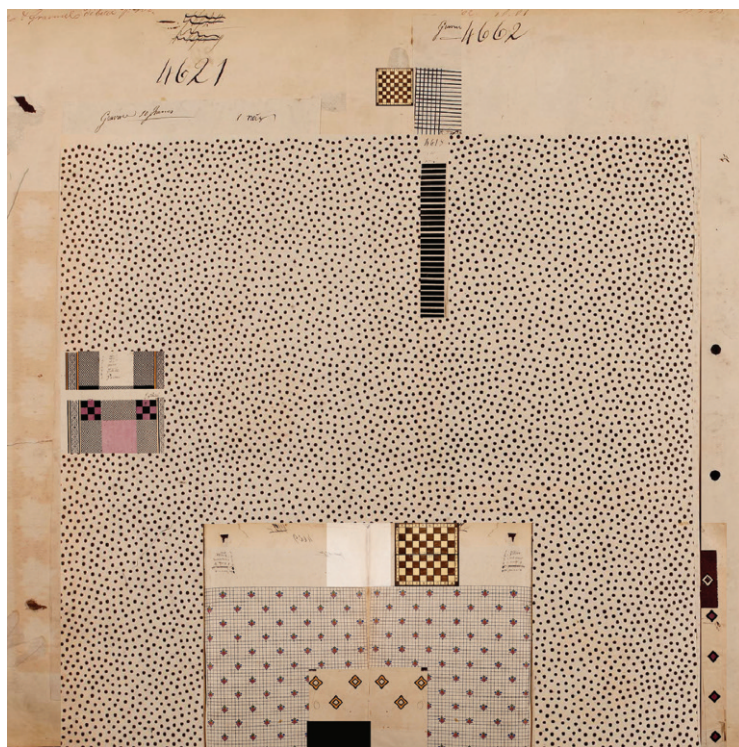
Sági Farkas István: *Kati vásárra megy*, Tolnai Világlapja 1944. jan. 12, 46. évf., 2. sz., 10. o.

Magyar tanítók emlékezete. Farkas István (1900-1975), Katedra, 1. sz., 2006, 15.o.

Turczel Lajos: *Martin Kukučín: Ház a hegyoldalban, Klasszikus szlovák regény magyarul*, Új Szó, 1956. október 10.

Vass László: *A felvidéki magyar irodalom*, In.: Csátár István és Ölvedi László (szerk.), *A visszatért Felvidék*, 1939, i.m. 169-186.

Köszönetnyilvánítás: a szerző ez úton is köszönöni Kutasy Tamás (Bécs) segítségét a korabeli újságcikkek felkutatásában.

Horkay István: Zárójelemlék (1.)

„Egyetlen fa is elég az önkívülethez. De az erdő...”

(Sirokai Mátyás: *Lomboldal, Pécs, Budapest, Jelenkor, 2020*)

Sirokai Mátyás lebilincselő verskötetét olvasva a könyv oldalai szinte „lomboldalakká” változnak a kezünkben, mígnem mi is a fák, sőt az erdő metaforikus részeivé válunk. A minket körülölelő élő organizmusoknak külön nyelve van, kivételes dallambősége, szokatlan, mégis tündéri ritmusa. A költő ezt a különleges életritmust szólaltatja meg, magát a növényi létet. Ez a technika új életet lehel belénk, olvasókba is: a mű hatására mi is „növénylőkké” akarunk válni, s elsajátítani a nem tudó általi légzés, azaz a növényi lét művészetét.

Sirokai Mátyás verskötete az úgynevezett biopoétikai irányzathoz sorolható: ez a költészettípus fontosnak tartja a környezet empatikus ábrázolását. Nem elégszik meg a tájleírással, hanem a tájat élő organizmusként, az emberrel egyenrangú létezőként kezeli.

A költő verseiben pezsgő életre kelti a többnyire mozdulatlanak, merevnek, s olykor szinte élettelennek tűnő fáinkat, növényeinket, végigkíséri azt a folyamatot, ahogy növekednek, burjánzanak, lélegeznek. Ez indítja el bennünk azt a gondolatmenetet, hogy a fák hasonlóak hozzánk, hogy azonosulni tudunk velük. Gyűrűzésükkel, rezgéseikkel, mozgásukkal, azaz életerejükkel a mi szívünket is megdobogtatják. Pusztta jelenlétük elhozza számunkra a csendet, a nyugalmat, a békét, megszünteti a sokszor ellenséges külvilágot.

„Egy lombszerkezet annyira összetett, hogy a szem sosem találkozik kétszer ugyanazzal a látvánnyal” – írja a költő. Ez a gondolat világosan szemlélteti a látvány egyediségét, az egyéni létezés csodáját, mely az emberekre vonatkoztatva is érvényes. A természetben akár mi magunk is kipróbálhatjuk ezt, elég leheveredni egy fa alá például ezzel a magával ragadó kötettel kezünkben... A természetnél nagyobb varázsló nincs: ami elenyészik, az folyamatosan megújul.

Véleményem szerint Sirokai Mátyás érzékletesen fejezte ki, mekkora csodákra képes a természet, hogy milyen erős a kötődésünk hozzá annak ellenére, hogy épp az ember sodorja veszélybe. A tájnak, a természeti környezetnek is vannak érzelmei: de ezek az érzelmek a mi érzelmeinkben tükröződnek.

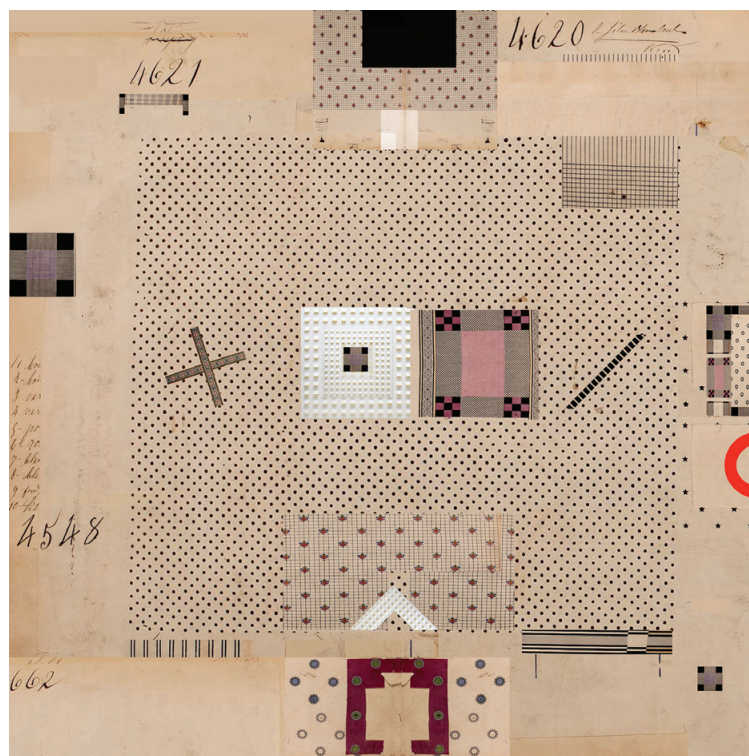
Sirokai köteté minden korosztályt megszólít. Művében különféle, életmódot érintő elemek is megjelennek, ilyen például a természetben végzett jóga motívuma, de kapunk tippet a szabadban való olvasáshoz is. Felbukkan továbbá a

kötéltánc motívuma: ez akár életmetafora is lehet. Ember és erdő intim viszonyában értelmezhető a fákkal való együttmozgás gondolata. A szerző mély kapcsolata a fákkal megkérdőjelezhetetlen, és szinte példa lehet előttünk, hogy akár mi magunk is kialakíthatunk hasonló viszonyt velük.

A biopoétikai alkotások szépsége azon a gondolaton alapszik, miszerint a művészet által is környezetbarát életmódra sarkallhatjuk az emberiséget, hiszen a Föld, a légkör, a természet folyamatos szennyezése korunk egyik legjelentősebb, mindannyiunkat érintő globális problémája.

Ha kritikailag értékelni szeretnénk Sirokai kötetét, mindenképpen ki kell emelni, hogy úgy beszél és ír a természetről, hogy az nem hat okoskodónak, didaktikusnak. A versszövegek igazi, komoly versek, melyek a maguk intim varázsával hatnak, miközben a természetbarát életmódba is beavatnak. Sirokai nem eszményíti és bámulja a természetet, ahogy a romantikus költők, hanem arról ír, hogy a modern ember a természet része és felelősséggel tartozik érte. A természeti folyamatok egyben emberi folyamatok is, a pusztítás ebben az esetben önpusztítássá válhat.

Meggyőződésem, hogy életünk egyik mozgatórugója a művészet. A művészet, a költészet minden embert képes feltölteni, kikapcsolni, ugyanakkor képes hatni is. A tiszta, zöld környezet látványa és élménye nemcsak szépséggel, boldogsággal tölti el szívünket, de magában hordozza a tartalmasabb, akár a hosszabb élet titkát is. Sirokai Mátyás verskötetét az utóbbi évek egyik úttörő, kiemelkedően fontos könyvének tartom.

Horkay István: Zárójelemlék (2.)

A feltámadt múlt hullámverése

(Kilián László: *Az idő mítosza*)

Kilián László 2017-ben megjelent regénye, *A fa mítosza* – mondhatjuk – filozófikus esszéregény. A mítoszt választotta kulcsfogalomként, ami mese, monda, az írás kialakulása előtt, amelyben istenek és félistenek, emberfeletti hősök futják be végzetes pályájukat, amelynek eredményeként artikulálódik a teremtett világ, megszületik civilizációnk kezdete, egyesek szerint „aranykora”. A fa mítosza cím egy anyagra összpontosít – látszólag –, de annál tágabb kört jelenít meg. Főhőse Pán, ez a különös mitológiai alak, itt az indulás vagy indítás demiurgosza, aki 12 fejezeten át alkotja a civilizáció előképét, feltalálva a „hajlékot”, a „nyelvet”, működteti a képzeletet. Az emberek között mégis akadnak árulói, és pusztulásának híre megrázza az eget-földet. Ám Kilián legnagyobb érdeme ebben az első műben: megteremtette mítoszi világának terét és idejét, elindulhatott a grandiózus regényfolyam, amely – egyébként – számos műfaji betéttel gazdagodott, „gombamondókával”, a „lombkoronák mondókájával”, Pánról szóló kiseposzsal. A második rész, A vas mítosza tovább artikulálja a kibontakozó civilizációt, s a már megteremtett közegben haladva még részletesebben rajzolja meg a maga környezetét, amelynek a fő eleme a munka. Uther, a főszereplő „térítettjei” megtanulnak dolgozni, ami óriási fejlődést teremt. „A munka alkonyi humusza a végtelen megszegyenítése.” Kialakul a falu, a város, a politika, és létrejön a forradalom, a hatalomváltás eszköze. Aztán eljön a birodalmak kora, és a háborúé. Mindez kitermeli az eszményt. „Az eszmény a remény.” – mondja a szerző az epilógusban. Uther – aki a nagy szervező – eltűnik az események forgatagában. Az epilógus azt is megnevezi, aki a harmadik kötet főhőse lesz: „Mizar, az igézetes ígéret.”

Némi meglepetést kelt, hogy míg *A vas mítosza* csupa cselekmény, kavargás, új és új fejlemények sora, addig *Az idő mítosza* c. harmadik kötetben nyugodtabb tempóban folyik élet. Természetesen a már megszokott térben és időben. Itt érvényesül legjobban az a maga alkotta nyelv, amit Kilián leginkább elfogadhatónak talált a kötet szerelmi történetének kifejtéséhez. Most, a kezdet idején az egyiptomi Bész, a törpeisten lesz fő mozgató, aki „megidéz és tetemre hív.” Hozzá tartozik a zene, a tánc, a multság, a házi tűzhely, a hitvesi kötődés és a termékenység. Megjelennek az eltűnt hősök, mint szellemalakok – Uther, Pán –, hogy levonják a tanulságokat, és kijelöljék a további utak irányait.

Meg kell hallgatnunk Uther summázatát. Ahogy mondja: *az a hős, aki győz.* A munka egy a busás eredménnyel. A polgár az érdem letéteményese. A hódítás dicső. Az udvarlás elfogadható. Bész valamennyi állítását cáfolja, és közben megjelenik a „váltott gyermekek” egyike, Mizar, s a továbbiak, Ásik és Niomé is. És Mizar át is veszi Uther örökségét, amikor előadja az örökség lényegét.

S itt álljunk meg egy szóra.

Ahogy már említettem, Kilián több műfaj hangszerén játszik, s itt, ebben a kötetben ez még karakteresebb. Mindegyik fejezetben van egy „lírai betét”, kommentár, amely értelmezi és aláhúzza az előadottakat. Az első fejezetben Niomé magyarázza meg álmát, a dalia megérkezéséről. S ezen fejezetek végén a szerző megjelöli azt a zeneművet, amely stimmel a mű hangulati-érzelmi vonulatához. (Különös megoldás, de van benne ráció.)

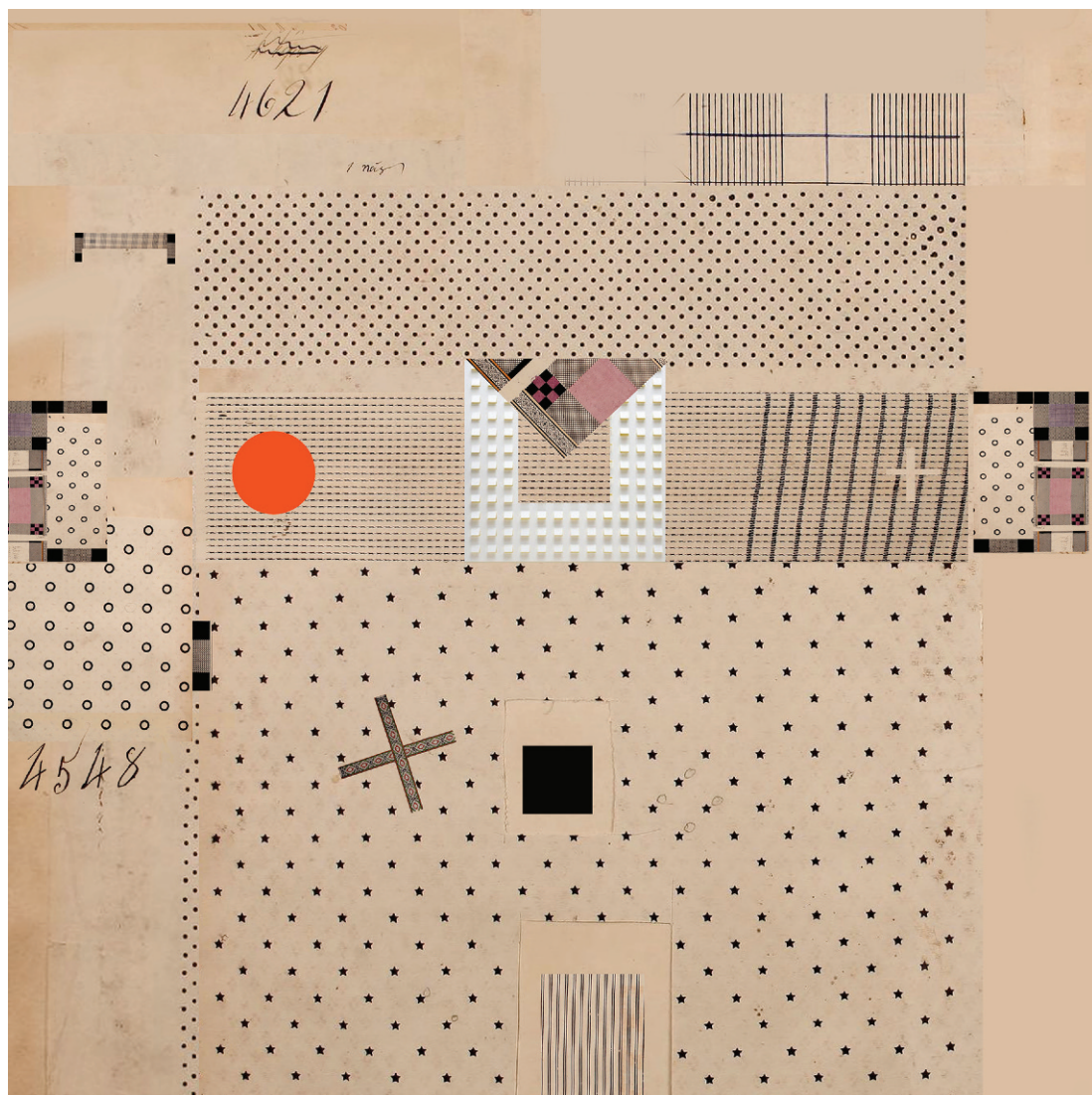
A Bész otthonában zajló kibontakozás a korábbi hősök – Pán, Uther – bevonásával történt, majd a diskurzusok végén a megidézettek eltűnnek, és a három váltott gyerek – Mizar, Niomé, Ásik – viszi tovább a cselekményt. S ebben a szituációban egyre inkább Niomé lesz a téma, a tárgy, az ő nőiessége, asszonyi mivolta, fizikai megjelenése kábítja el a megjelenteket, még a házigazda Bészt is. Lassan Ásik – Mizar vetélytársa – kísérleteiről kapunk képet: vagyis Niomé megszerzésének különböző fondorlatairól. Búcsúlevele és epekedő szonettjei viszont már a lemondásról szólnak. A nagy áttekintésben maga vallja be: „Elmartál magadtól.” A végzetes szerelem azonban még hosszan kísérti Ásikot.

A *Matesis* fejezet a váltott gyerekek kiképződését taglalja. Méghozzá a „praxis-szerű” segítségével. Ennek része Mizar „repülése”, Ásik szüreti „hetykesége” és Niomé „együttérzése”. A *Logos* főként Mizar és Niomé kapcsolatának elmélyülését taglalja, ahogy olvashatjuk: „légyottról légyottra”. Niomé „szóhalmozó ritusa” védekezés Ásik „kísértése” ellen, aki epekedésével nem bír. Újabb és újabb ostromot indít Niomé meghódítására. Úgy látja: szerelme – beteljesületlensége ellenére – egy életre szól. Meg kell kóstolniuk az ambrosia érzéki fülleddtségét, amely annyi kivételes élményt kínál.

Ám a fejezet végén kiderül: „az idő megszemélyesül. Testet... lelket ölt”. Az Idő beleszeret Nioméba, aminek számos következménye lesz... Ásik azt a feladatot vállalja magára, hogy elijeszti a közeledéstől, nyilván Nioméra gondolva, az Időt. Először „kővé meresztí”. De ez sem használ. Az Idő megelégedi, hogy folyton akadályokat gördítenek elé, ezért felveszi Ásik alakját. De ez is kevés. Ásik lakomapárbajra hívja ki az Időt, aki ebbe belemegy. Ám az Idő ezt a vetélkedőt is elveszíti. Boszorkányos alakoskodása végül mégis célt ér: megkapja, amire ácsingózott, Niomé az ő karjaiban veszi el lányságát. Mizar persze mindent megtud. Egy év kellett hozzá, míg megbocsát a lánynak, és végül mégis egymáséi lesznek. Ahogy a szerző írja: „Niomé Mizarral üli menyegzőjét.” Otthonhimnuszuk jelzi a végső megállapodást. Megszületik Immohnaj, a gyermekük. A távlatok is beteljesülnek. „Teljesült a várva várt szétgyűrűző tiszta áradat.” A távolodó léptek visszhangja már a Zarathustrából visszhangzik.

Igen, a nehezen indult folyamat után a filozófikus esszéregényfolyam harmadik kötetéhez értünk. Az új főszereplők, a váltott gyerekek mind különleges egyéniségek, gazdag lelki élettel, vágyakkal, örömeikkel. A harmóniát azonban megtöri az Idő. Minden földi furfangon túl tesz, övé az elsőbbség, hiába is zavarják a legkülönbözőbb akadályok. A meglelt fogalom, emberré válva, elnyeri a mindenki által vágyott szerelmet. A feltámadt mítoszok sora pedig elér bennünket. A múlt áradása, hulláma, ha későn is indult, nyakunkba zúdul. Tanulságai elől nincsen menekvés.

(Napkút Kiadó és a Művészetek Háza, Veszprém, 2024)

Horkay István: Zárójelemlék (3.)

„félúton megdermedt napsugarak csokra”

Tamási Orosz János: Ide kell születnie

Egy új könyv kézbevétele önmagában is érzéki élmény: érzékelné a súlyát, végigsimítani a borítóján, kitapintani a fedél textúráját. Oldalain átlapozva az orunkat megcsapó friss nyomdafesték illata a felfedezés misztikumával vegyülve egy olvasót – jó esetben – minden alkalommal izgalommal tölt el. Rituális gesztus. Az olvasás előjátéka. Egy verseskötet esetében részlegesen körvonalazódó formák, homályos ígéretek pörögnek a tenyereinkben. Ugyanakkor a befogadás első pillanataiban megnyilvánuló megközelítési mód esetében gyakran beszélhetünk egyfajta belénk épült automatizmusról is, mely rezignált állapotból vagy kirántanak, a jelenbe húznak a látottak, vagy ez az izgalom, a folytatás motivációja a megszerzett „felszínes” információk birtokában olyan gyorsan alábbhagy, mint ahogyan az imént leemeltük a könyvet a polcra. Valljuk be, gyakran előfordul, hogy nem kelti fel a figyelmünket a cím, nem hoz lázba a borító esztétikája, s a fülszöveg promóciós eszköztárának meggyőzőereje is kudarcot vall. Persze, a tapasztalt olvasó ilyenkor nem ijed meg, s nem adja fel. Tudja jól, hogy ez még semmit nem jelent, s az igazi próbatétel, a valódi találkozás ott és akkor kezdődik, amikor belekezd az adott mű olvasásába. Tamási Orosz János verseskötetét a kezemen forgatva viszont korántsem erről volt szó. Az izgalom az első pillanattól kezdve egyre inkább fokozódott.

Ide kell születnie – olvasható a borítón, de kinek kell ide születnie? Alatta egy szakállas alak. Jézus? A megváltó? De hiszen ő már megszületett. Vagy nem? A képen látható férfi túl öreg Jézushoz. Barázdált arc, mélyen ülő szemek, szomorú tekintet. Fekete-fehér. Kezét pereskedően az ég felé emeli, de talán csak eltakarja magát. Védekezik? Integyet? Jelentkezik? Vagy csak egy zsúfolt villamoson utazva szorítja maga elé révedve a kapaszkodót egy téli kedd reggelen? Kunhegyesi Ferenc grafikái – olvasható mellette. Pontosabban: „Grafia-balladák” – mint az később kiderül. *Miért írsz olyan szomorú verseket?* – idézi fel a hátoldalon „a kétlábon járó megtettesült esztétika” egykoron hozzá intézett kérdését a szerző. Majd visszautasítja, cáfolja a rá vonatkozó állítást. „Kísérlet a bánat ellen, kísérlet a röhejre.” – idézi Nagy László sorait. „Történések, búcsúk, sűrű idők ónos zápora hull az olvasóra” – summázza. Ahogy első ránézésre egy-egy grafika élesen elhatárol-

ható a másiktól, hiszen – mint ahogy a képzőművészeti alkotásokból természet-szerűleg következik – valami merőben mást és máshogyan ábrázol, a könyvet átlapozva a versek esetében sem találkozunk két, a térben hasonlóan elhelyezkedő szerkezeti formával. Elevennek, intenzívnek és frissnek hatnak. És akkor még el sem olvastunk közülök egyet sem.

A kötet szerkesztési elvét tekintve nincsenek elkülönülő ciklusok, a versek változatos sorrendben követik egymást, melyek folytonosságát az időnként beéke-lődő grafikák sorozata egészíti ki, árnyalja. Kunhegyesi Ferencsel együttműködve ez már a negyedik közös kötetük. Tamási Orosz János gondosan megmunkált verseiben kivételes formaérzékenységéről tanúbizonyságot téve nemcsak a kü-lönböző versformák és megszólalásmódok skáláján mozog magabiztosan, hanem költői eszköztárának gazdagsága is figyelemre méltó, sokrétű kifejezésmódjával folyamatosan tágítja a lírai kifejezés határait. Széles spektrumot jár be: a látszólag könnyedebb, játékos nyelvezetű, központozás nélküli rövid lírai formáktól egé-szen a sodró lendületű, epikus hangvételű prózaversekig. Előszóval játszik el az ismétlések és variációk adta lehetőségekkel, melyek pörgő, feszes ritmust teremtenek: „szavak nincsenek erre / arra nincsenek szavak / csak nézek össze-vissza / vissza össze nézek csak” (*Szimfónia a Hontalan Józsefért*).

Tematikai egységét tekintve az elengedés, az elmúlás, a veszteség motívumai határozzák meg legmarkánsabban a kötet poétikáját, melyre számos alkalom-mal komplett versek épülnek, de valamilyen módon ez a téma szinte az összes műben kiemelt jelentőséggel bír. Nem meglepő, hiszen bizonyos aspektusból te-kintve az életünk is folyamatos veszteségek sorozatából áll. Ugyanakkor az első helyen szereplő, dacolva daloló (*mottó*) c. nyitány („porszívás a halál – / ennyi csak. uszkve valamennyi / abból amit az életrajz elhallgat;”), és az azt követő *Őszi sanzon* c. szintén rövid, hasonszórú témája ellenére légiés, a későbbiekben fellel-hető gazdag nyelvi leleményességet megelőző („vércse voltál ma vércsepp vagy / egy kihúzott szög peremén”) művekből az is nyilvánvalóvá válik, hogy a ko-rábban említett Nagy László sorai által szemléltetett, létélményünket alapvetően meghatározó kontraszt szintén a kötet egyik fő lírai szervezőereje.

Az imént vázolt elmúlás-motívum konkrét megnyilvánulási formái között esetenként a halál áll. A Polcz Alain emlékére írt *Méltóbb halált adj!* c. opus egy *már csak hallgatni képes* egyén utolsó napjainak szenvedéseit ábrázolja, mindezt szenvtelen, tárgyilagosan leíró, a belső történések helyett a funkcióit ellátni kép-telen testre fókuszálva, s ezáltal emelve ki, mutatva rá egy haldokló méltóságának fokozódó töredezettségére: „egyenletes, nyugodt, csöndes légzését / semmi sem zavarhatta meg. aztán: / halotti s halottnyi csend a szobán. // hisz csodák nincse-nek.” De említhetnénk az *Öleléssel Szócs Gézáért* ajánlással ellátott *Akkor visszafelől fojt a folyó*-t is, melyben *leveszi válláról Isten a csoda terheit*, vagy a *Csak nézem Tompos Kátyát* c. látómásszerű verset.

S ha már veszteség, akkor annak elválaszthatatlan velejárója a gyász: „Négy fokozatot is meg tudsz különböztetni. Alacsony és közepes: ez a kettő szót sem

érdemel. Már hozzád tartoznak, mint cukroshoz az inzulin. A legerősebbet még csak egyszer érezted.” (*Várakozás*, 1978). A kötet talán leghosszabb és leggrandiózusabb műve a Juhász Ferencről megemlékező *Halálút a reményig* „gyászollak immár végtelen ideje gyászollak / a fények félúton megdermedt napsugarak / minden fénycsóva a végzet lándzsahegye / minden korty víz a sivatag első cseppje / minden születés a halál első perce”, és szintén a gyász jelenségét taglalja a Gátfalvi István emlékére írt *Elégia egy hiányzó kaddishoz* is: „az velem van s nem maradhat elvarratlan / szál bár mindig a hiány a történet maga / mindig a hiány jelenléte jelent feloldozást”.

A fizikai halálon és annak minden velejáróján túl az elmúlás kontextusában viszont leginkább az emlékek és kapcsolatok, a különböző helyek és helyzetek artikulálódnak, meg úgy általában véve az idő. Remekül szemlélti ezt az *Ezerkilencszázhetvennyolc november öt* c. vers, melyben régi kéziratokat, befejezetlen műveket szortíroz a lírai én, melyek a vers végén „konténerhalálra” ítéltetnek. Az *ifjúság mint ólommadár ül szívében*, s végül a „huszonhat zsákba gyömöszölt / kacat-tá lommá szemétté kinyilvánított / fecnióceán” teljesen mégsem semmisül meg, hiszen legalább ebben a versben biztosan tovább élnek.

Szintén kiemelt szerepet töltenek be a különféle találkozások, illetve tágabb értelemben a közösségi élet, esetenként a nemzedéki, nemzetiségi kérdések. Ezek ugyanúgy nem különíthetők el a veszteség érzetétől, gyakran annak lencséjén keresztül láttatja kapcsolatait, mint ahogy egy barátságot egy város segítségével az *Így vagyunk a városban*: „a város amelyben élek / aranyárga / de / van egy barátom / neki pizkosszürke”. Olvashatunk közös kocsmázásokról és *gyűröttre vasalt pillanatokról*, a *Parazsak, szikrák a városban* c. versciklusban pedig Dylan Thomas, Arthur Rimbaud és Gregory Corso alakjai is megélnék. Szinte a kötet összes versének a címe alatt felfedezhető egy név is, akinek, vagy inkább akiért ajánlja sorait. A személyes és szellemi találkozásokon túl ide sorolható, amikor egy egész generációról szól a *Nemzedék-torzóban*: „orchideák voltunk mi mind / magányos hűsevő virágok / lázas hazug handabandáink / végét a palack pigalle-on / ünneptük hol sivár hajnal / derengett ránk rőt fényével”, és ugyanúgy a nemzeti sorskérdésről elmélkedik *Egy zsélyi nagy sora* c. versben: „van-e maradásom a nemzetben / s van-e a nemzetnek maradása”. Az emberi méltóság a haza viszonylatában is terítékre kerül a *Tizenötödik megálló* és a Térey János idézettel induló *Áthalásokban*. A *Karácsony délutánja Bécsben* c. műben az *imafa fáját simítva* elmélkedik a *lángerdő* felett: „lelkek-e / itt e mécsesek lángjai? /s láng-e a lélek, csakugyan?”, szintén a túlvilági élet rejtelmeibe engednek betekintést a *Lesz-e lesz* c. vers kérdései: „időben támadnak-e fel a halottak / vagy azt is lekésik mint az életet / jó lenne tudni mert így elég zavaros / eléggé tervezhetetlen minden / mikor legyen és hol és hogyan / hány évadot is kell kihagyni / nem mindegy”.

Mindezekén túl sorai mögött végig ott bujkál, motoszkál a csillapíthatatlan vágy. Az elfogadás és elengedés utáni vágy. A válaszok és az igazság utáni vágy. A hazaérkezés és az ölelés utáni vágy. A méltóság és a remény utáni vágy. Az

Hajtóerő

Vegyes érzelmekkel érkeztem meg a fellépésünk helyszínére. Impozáns épület, modern, előadótermekkel teletűzdelt, szinte pontosan olyan, mint amiről sokat ábrándoztam, hogy egyszer ilyen helyen lesz előadásom. A falak magasra törtek, felettük a szürkületi ég lassan kékes, esti derengésbe öltözött. A levegő melegen simogatta a bőröm, olyan nyári kora este volt, amit mindig is szerettem. De most nem nyugtatott meg a lanyhán fújdogáló szellő.

Beérve az öltözőkbe, ahol már sürgött-forgott a többi táncos, és készülődés közben, sőt még az előadás előtt megtartott főpróbán is végig a barátaimon járt az eszem. Aggódtam is, mert a koncentrációm alábbhagyott, és párszor olyan helyzetbe kerültem, hogy hajszal híján elrontottam egy lépést.

A tánctanárunk visszaküldött minket az öltözőbe, és szólt hozzánk néhány lelkes, biztató szót a műsor megkezdése előtt. Fél óránk volt a kezdésig, mindenkit izgatott nyüzsgés szállt meg, a levegőbe olyan feszültség vegyült, amit csak előadók tapasztalnak a nagy pillanatok előtt.

Miután beléptem az öltözőbe, leültem a padra, és a térdeimre támasztottam a könyököm. Nem nyüzsögtem, nem szóltam, néma csendbe burkolódtam.

Dühös voltam.

A barátaim. Egyfolytában őket láttam a szemem előtt. A régi barátaim. Hetekkel ezelőtt ért véget a középiskola utolsó tanéve, többé nem látom őket. De nem is gond. Mióta utoljára elköszöntünk, és többé nem beszélünk, lassan kirajzolódott bennem, mekkora tévképzetben éltem az utóbbi négy évben, és ez úgy forrt bennem, mintha tűzre kapcsoltak volna. Régen tényleg úgy gondoltam, elválaszthatatlanok vagyunk, de nem vettem észre, hogy csak egy háttérfigura vagyok, közel sem jelentek annyit, mint a baráti társaságunk más tagjai, akik talán most is tartják a kapcsolatot egymással. Annyira vágytam arra, hogy szeressenek, úgy igazán. Hogy elismerjenek. De egyiket sem adták meg ezek közül. Csak úgy akartam gondolni, hogy minden rendben van.

Belépett a tánctanárunk, és intett, hogy menjünk, kezdődik a műsor. Rendezetlen sorban indultunk meg a színpad mögé, ahol hármas-négyes-ötös csoportokra szakadtunk, attól függően, ki mikor lép fel a dobogóra a fellépés során.

Nem bírtam leállítani a gondolataim száguldozását.

Soha nem álltak mellettem. Sosem támogattak igazán. Ha velük voltam, egy fokkal rosszabbnak éreztem magam mindegyikőjüknél. Éreztettek velem valamit, ami miatt úgy szerettem gondolni, hogy a barátságunk mély, de sose mélyült

el igazán. Nem ismertek. Csak a felszínen voltunk barátok, az egész egy színházi díszlet volt, ami olyan hanyagul volt összerakva, hogy néha még az illúziókban élő embernek is feltűnt, itt semmi nincs rendben. Nem ismertek el, pedig mindennél jobban vágytam az elismerésre, hogy azt mondják, tehetséges vagyok. Ez volt az egyetlen dolog, amit talán nem csak a barátaimtól, de mindenkitől hallani akartam. De valahogy mindig csak egy félszeg, szerencsétlen szerepbe kicsinyültem a jelenlétükben. Mintha rám nyomtak volna egy örök bélyeget.

Megszólalt a zene, az első csapat kivonult, mi voltunk a másodikok. Kikémleltem a függöny mögül, a megvilágításban gyors mozdulatok sziluettjét és egy megtelt nézőteret láttam.

Lelki szemeim előtt, az elfojtott harag kitörési igyekezeteinek köszönhetően felvillant a barátaim arca. Az egész bensőm megmagyarázhatatlan módon bizsergni kezdett. Ahogy néztem a társaimat, akik táncoltak, és tudtam, közeledik a zene azon pontja, amikor mi lépünk színpadra, a bizsergés felerősödött, ott tombolt bennem.

Mikor két társammal megtettük az első lépést, és becsatlakoztunk a műsorba, már tudtam, miért történik mindez. Már meg tudtam nevezni az érzéseimet, pontosan tudtam, mi az a bizsergés, ami miatt úgy tudok megfordulni a tengelyem körül, mintha semmi erőfeszítést nem igényelne, és amiért minden erőmet beleadom a táncba, többet, mint eddig bármikor.

Kedvesek is lehettek volna hozzám, de ők azt választották, hogy a társaságukon belül beszűkítenek egy dobozba. Odafigyelhetek volna arra, mikor próbáltam nekik elmondani valamit magamról, amivel jobban megismerhettek volna, de ők mindenfajta visszafogottság nélkül kimutatták érdektelenségüket és unalmukat, ami a hozzám kötődő személyes dolgokkal kapcsolatban jellemezte őket. Én pedig nem mentem el, hanem maradtam ebben a baráti társaságban, mert rettegtem attól, hogy egyedül maradok.

A harag úgy robbant szét bennem, mint a mélyből kitörő tűzforró láva. Az arcom eltorzult az indulattól, a koncentrációtól, de nem érdekelt. Épp olyan táncmozdulatok következtek, amelyeknél a földön kellett feküdni, a hátunkra, majd a hasunkra fordultunk. Ahogy a hajam az arcomba csapódott, szemem pedig a közönségre szegeződött, mindazok ellenére, ami bennem dúlt, erősnek éreztem magam.

Most megmutatom nekik. Kétkedtek bennem, de most meglátják, mekkorát tévedtek. Szinte éreztem leolvadni magamról a burkot, amiben évekig időztem.

Te sem vagy egy főnyeremény, visszhangzott egyikőjük hangja valahonnan az emlékeim közül.

Egy vogue-mozdulatokkal tarkított rész következett, kezeimet könnyeden a vállamhoz érintettem, csípőm oldalra hajlott, majd kezeimmel a fülem körül köröztem. A mozdulat végén megpördültem, és a térdeimen landoltam.

Éveken keresztül szégyenkeztem. Tűrtem a megaláztatást, lenyeltem a gombócot, ami akkor keletkezett a torkomban, ha beszéltem, de unalommal átitatott vagy lehurrogó, gúnyolódó válaszokat kaptam.

„Majdnem mindig te mondd a legnagyobb hülyeségeket óra közben.”

Már minden csoport a színpadon volt, ahhoz a részhez értünk, amelynél minden hármasnak külön koreográfiája volt. Szerettem ezt a részt, és most még intenzívebbnek tűnt, hogy a rám ömlő emlékek a küszöbíg tolták a dühöt, mely szétsugárzott a testem minden sejtjébe.

Sosem voltam elég jó. Mindig én voltam az, aki tehetségtelen, akit csődként könyveltek el, sőt, nem is figyeltek rá.

„Nem lenne jobb, ha olyannak hagynál helyet, akinek a vérében van a tánc? Mert, tudod, vannak olyanok, akik gyerekkoruk óta csinálják.”

Alig emlékeztem rá, hogy ment a fellépés utolsó néhány perce, csak annyit tudok, hogy sikerült. Abban a pozícióban találtam magam, ahogy lennünk kellett, térdre nehezedve, oldalra fordulva a közönség felé. Eszméletlen módon lihegtem, az izzadság fényes cseppekben csordult le a homlokomról.

Felhangzott a súlyos taps, a múltban történt események iránti haragom pedig elpárolgott. Helyét az úr vette át, mintha mindent darabokra zúztak volna a testemben, és most az az erő eltűnt volna, keveredve a tánc utáni jóleső fáradtsággal.

Mindig is éreztem, hogy bizonyítani akarok, hogy elismerést szeretnék kiérdemelni, meg akarom mutatni magam a világnak, és ez vonszolt a céloom felé, amelyhez ma este egy állomással közelebb kerültem. Tombolt bennem az elszántság, új ember akartam lenni, és ez az érzés új lépésekre ösztökélt.

Mint egy hajtóerő.

Nefelejcs

A hatalmas, öreg diófa árnyékában állva, tökéletes tavaszi szellő fúj végig a zöldelő levelein, miközben fekete szoknyámba törölöm idegességtől izzadt tenyerem. Hiszen ideges vagyok. Miért ne lennék ideges, amikor ekkora figyelem irányul rám? Utoljára a tavalyi szavalóverseny járási fordulóján voltam ekkora pánikhelyzetben. Ott álltam a háromtagú zsűri előtt, virágos ruhámban a versem első szavait ismételve magamban. *Piros tulipán... piros tulipán...* Most viszont a „piros tulipán” ismételtetése helyett a diófa tövéhez helyezett fehér nefelejcsket suggerálok, mintha az életem múlna rajta. Végül is ki tudja, mi várna rám, ha körbenéznék. Kérdésekre hamar választ kapok, mivel anya biztatóan vállamra teszi kezét, és rám mosolyog, ezzel jelezve, hogy ideje lenne megmozdulnom. Így teszek. Elszakítva tekintetem a virágokról, körbenézek, és hatalmas megnyugvás tölt el. Anya, apa, nagyszüleim és testvérem mind érdeklődve és bátorítón figyelnek az öreg fa alá terített pokrócokról, amiket apa a padlásról hozott le. Kiegyenesedem, és megköszörülök a torkom, ezzel bátorítva saját magamat is a beszéd megkezdésére.

– Köszönöm mindenkinek, hogy eljött. Ari nagyon boldog lenne, ha tudná, mindenki jelen van, akit szeretett. – A támogató, kedves mosolyoknak hála nyugodtan veszem kezembe a kis négyzet alakú lapokra írt beszédemet, amit pár órája még könnyek közt írtam az asztalomnál kuporogva, használt papírzsepik kupaca közt.

– Hol is kezdjem? Ari számomra nagyon fontos személy volt, nemcsak legjobb barát, hanem családtag is, amivel szerintem mindegyikötök egyetért. – Miután mindenki bólogatni kezd, jelezve egyetértését, belekezek a mesélésbe.

– Sok könyörgés és győzködés után egy nyári napon sikerült rászednem anyáékat, hogy igenis érett vagyok ahhoz, hogy legyen egy aranyhalam. Képzeltetik, milyen boldog voltam. Barátságunk már megismerkedésünk előtt kaotikus volt, de ezt szerettem benne igazán. Mielőtt elindultunk volna az állatkereskedésbe, anya régies stílusú fehér asztalánál ülve írtam egy listát arról, mikre lesz szükségünk, csak hogy izgatottságomban a sima lap helyett kopírpapírra írtam a hosszú listámat. Igen, valószínűleg ismeritek a történetet, mivel anya nem volt a legboldogabb tőle, hiszen a papír, rendeltetéséhez hűen az egész listámat átnyomtatta a fehér íróasztalra. A haleledel, a kincsesláda, a színes kavicsok és a buborék szavak azóta is ott díszelnek türkizkéken anya asztalán, amiért újra bocsánatot kérek.

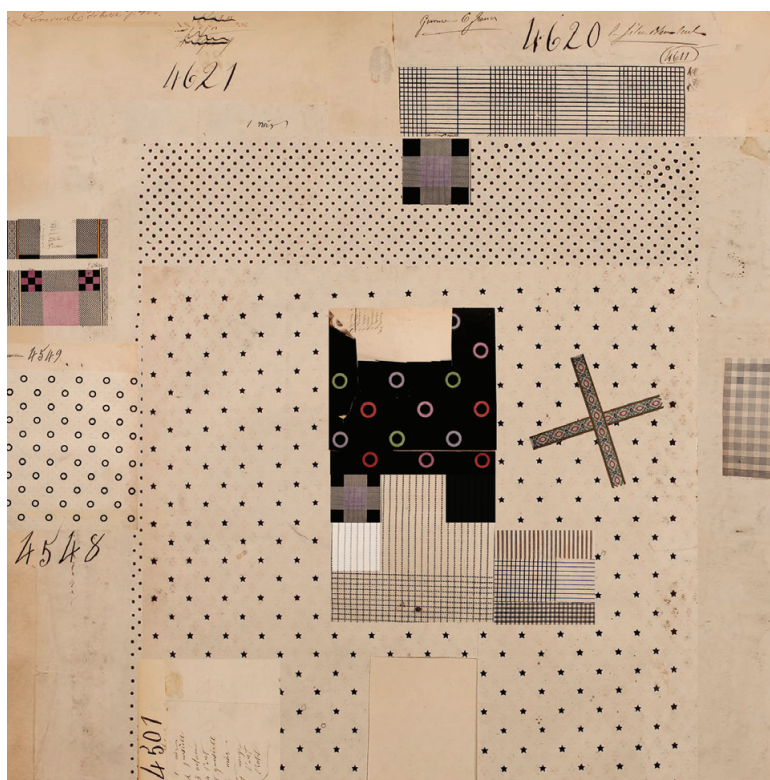
A boltban rengeteg fajta hal volt, de én elszántan megálltam az aranyhalak akváriuma előtt, és az üveghez érintettem a kisujjamat. A gyönyörű, narancssárgásan csillogó halak mindegyike szétszéledt az ijesztő mozdulatom miatt. Egy kivételével. Egy, szinte gömbölyű, narancssárga hal ott maradt. Először azt hihette az ember, hogy teljesen narancssárga, de ha jobban megnézték, találtak az oldalán egy sárga foltot. Hatalmas szemeivel rám nézett, miközben megállt a kisujjam előtt. Egy ideig gondolkodott, megfigyelt, majd két buborék hagyta el száját, miközben közelebb jött az ujjamhoz. Ez volt az a pillanat, amikor kisujjesküt kötöttünk, és örök barátságot fogadtunk. Örömben elkiáltottam magam, hogy „Apa, megtaláltam Ari Halit!”, mire az összes hal ismét szétszéledt, Arit kivéve, aki kitartóan figyelte az eseményeket az ujjamnál keringve. Így ismerkedtem meg Ari Halival, és így vette kezdetét kalandokkal teli barátságunk.

Annyi vicces és emlékezetes történetet tudnék mondani, de először inkább el szeretném mesélni, milyen hal is volt igazából. Ari imádta a kis kastélyt, ami alatt át tudott úszni, és bújócskázáskor elbújni benne. Ha meglátta, hogy vacsoraíró van, örömeiben mindig gyorsan körbeúszta az akváriumát, kiadva magából a felgyülemlett izgatottságát, majd megállt egy helyben, és várta az ételt. Evés után mindig kifáradt, és pihent egyet a kastély sarkában. A tanulásban is sokat segített, akárhányszor elakadtam, csak ránéztem, felolvastam a kérdést, és mindig tudott tanácsot adni. A kedvence a matek volt, sosem értettem meg, miért. Akárhányszor elővettem a számológépet, örömeiben ismét körbeúszta az akváriumát, majd visszatért hozzám, és gyönyörködve bámulta, ahogy különböző egyenleteket oldok meg a lapon. Okossága és kedvessége mellett viszont elég nehezen viselte, ha veszített az általam kitalált játékokban. Ilyenkor vigasztalásképp mindig elindítottam a kedvenc rajzfilmét, a Némó nyomában-t. Az elején még kérette magát, de amint meghallotta Szenilla hangját, azonnal kidugta a fejét kis rejtekhelyéről, majd végül már szorosán az üvegnél úszkálva nézte a történeteket. Szenilla volt élete első szerelme. Onnan tudom, hogy akárhányszor meglátta, zavarában forgott egyet. Ezt nagyon aranyosnak tartottam, és örültem a boldogságának. Persze, mint minden barát és családtag, mi is összevesztünk párszor, de sose bírtuk hosszabb ideig haragban lenni. Bocsánatkérés gyanánt mindig odatettem a kisujjamat az üveghez, mire hozzányomta apró arcát, vagy éppen fordítva, hiszen ki tudna haragudni egy gyönyörű, narancssárgán csillogó, bocsánatkérően néző aranyhalra?

Az egyik kedvenc történetem egy szerdai naphoz köthető. Előtte való este egyedül tisztítottam ki az akváriumát, és kicsivel több vizet tettem bele a kelletténél. De ezt nem tartottam problémának. Bár szerda reggel késésben voltam, még indulás előtt leültem az asztalomhoz megcsinálni a házi feladatom, mert hát ki nem csinált még ilyet? Már raktam volna el a füzetem, amikor Ari hirtelen nagy csobbanással elrugaszkodva a magasabban lévő víznek köszönhetően az ölembe ugrott. Nagyon megijesztett, és számon is kértem érte, miután biztonságosan visszahelyeztem vizes otthonába. Láttam rajta, hogy szégyelli magát, amiért így

megijesztett, de ismertem már annyira, hogy szavak nélkül is tudjam, mi bántja igazából. Nem akart egyedül lenni, én pedig megsajnáltam. Szereztem egy erősebbnek tűnő zacskót és egy befőttes gumit. Ari azonnal tudta, mit akarok, és örömeiben körbeúszkálta a kastélyát, majd amint megtöltöttem vízzel a zacskót, fűrgén beleúszott. Az átlátszó zacskó tetejét szorosán átkötöttem gumival, majd óvatosan elrejtettem az iskolatáskámban. Nagyon izgatottak voltunk, ez volt az első közös iskolai napunk. Sajnos nem tartott sokáig. Mint ahogy anyától már hallhattátok, matekórán Ari nagyon izgatott lett, annyira, hogy a táskám feltűnően mozogni kezdett a helyén. A tanárnő kérésére kinyitottam, és kivettem a vídáman úszkáló halacskámat. Bár a tanárnő nagyon mérges volt, és azonnal hívta anyát, az azután elkövetkező tizenöt percben én és Ari voltunk az osztály legmenőbb tagjai. Persze a szobafogságot már nem élveztük annyira, de egész este az aznap történteken nevettem vele.

Ari Hali volt a világ legjobb barátja, mindig meg tudott nevetetni, megértett, és jobbnál jobb tanácsokkal látott el. Imádtam, ahogy nem tudta visszafogni örömét, és mindig villámsebességben úszta körbe akváriumát. Imádtam, ahogy vicces arcokat vágott, csak azért, hogy felvidítson egy fárasztó nap után, de leginkább azt imádtam, hogy az én aranyhalam volt. Nemcsak én választottam őt, hanem épp annyira ő is engem. – Kézfejemmel megtörlöm könnyes szemem, és leteszem a kis papírokat az apró sírra, majd hagyom, hogy anyáék megvigasztaljanak. Úgy, ahogy Ari tenné.

Horkay István: Zárójelemlék (5.)

Műfenyő

Három napja kezdődött az év végi záró buliban. Vagy korábban, amikor bemutakoztunk egymásnak? Lehet. Mindegy, két hónapig csak annyit tudtam róla, hogy Erikának hívják, elvált, a pénzügyön dolgozik, és jól néz ki.

Emlékszem, a konyhapultnak támaszkodva állt, egy bordó bőrszoknya volt rajta. Nem tudom, mi mást viselt. Hú, az a szoknya! Felcsúszott, látszottak a combjai. Nem csak a kávézáshoz jött meg a kedvem. Kicsit zavarban voltam, az új, néhány napos kávéfőzőgép gombjait próbáltam értelmezni. *Segítsek?*, kérdezte kedvesen mosolyogva. A kiírás szerint vizet kellett tölteni, nem tudtam, mit, hol kellene megnyomni vagy húzni. *Várj, én már ismerem*, majd egy gyors mozdulattal kivette a tartályt, feltöltötte vízzel. *Milyet kérsz?* Megnyomta a hosszúkávét készítő gombot, a gép darálni kezdte a kávészemeket, KÉSZÜL, írta. Tükörfordítással programozhatták, mert miután telecsorgott a csészém, a kijelzőn megjelent az ÉLVEZZE. Elröhögtem magam, Erika is nevetett. Közelebb hajolt, a szemembe nézett, *akkor élvezd!*

Torkomon akadt a forró kávé, félrenyeltem, köhögni kezdtem. A nyelvem is megégettem. *Jól vagy, Ádám?*, szólított meg azonnal a cég Micukája, közben a hátamat kezdte ütögetni és simogatni. Az igazi nevét mindig elfelejtem. Tapad, ragad, folyton vigyorog. *Jól, köszönöm*, válaszoltam, miután abbahagytam a fuldoklást, és arrébb álltam. Nem volt kedvem micukázni. Erikát kerestem a szememmel, nem láttam. Aznap egyedül lettem volna, ráértem. Kicsit vegyültem a kollégákkal, egy pohár forralt bort is töltöttem magamnak.

Nem tudom, néhányan miért tartották jó ötletnek bekapcsolni a '90-es évek tuttifrutti magyar slágerborzalmait, de sajnos megtették. Nem az volt a legnagyobb baj, hogy huszonöt év után újra hallottam őket, hanem az, hogy emlékeztem a szövegeikre. Úgy voltam vele, ha még egy dalba öntött, szívhez szóló szerelmi vallomást hallok, áramszünetet csinálok. Ha mindez nem lett volna elég, Micuka a szűk, kígyómintás ruhába tuskolt testét tekergette a rögtönzött kör közepén. Kiittam a maradék boromat, és leléptem. A folyosón találkoztam újra Erikával, már rajta volt a kabátja. *Indulsz?*, kérdeztem. *Mindenképpen. Hallottad, mi szól odabent?* Elmosolyodtam, együtt indultunk le a lépcsőn.

Az esti hideg levegő jólesett, lassan sétáltunk, nem siettünk. A körút fényei egész hangulatosak a karácsonyi időszakban, sokat beszélgettünk. Megtudtam, hogy fél éve vált el, két kislánya van, közösen nevelik őket. Beszéltem én is a gyerekekről, de a válásról csak annyit, hogy nem volt könnyű. Megkérdeztem,

folytatjuk-e az estét valahol. Haza kellett mennie a lányaihoz, *de máskor örömmel*, tette hozzá. *Akár holnap?*, kérdeztem. *Akár holnap*. Egyeztettük a részleteket, időpontot, helyszínt; egy kiállítást akart megnézni. Búcsúzásakor megfogtam az egyik karját, közelebb húztam magamhoz, és megpusziltam az arcát. Éreztem, hozzám ért a melle. Azon gondolkodtam, vajon direkt csinálta-e.

A kiállítás nem volt nagy szám, de utána sétáltunk, beszélgettünk. A metrón kapaszkodva már egészen közélről néztünk egymás szemébe. Hozzám bújt, átkaroltam, a haját simogattam. Tetszett az illata. Leszálltunk, felkísértem a villamosmegállóba. A szerelvény éppen jött, kértem, várja meg a következőt. Mikor kettesben maradtunk, a vállától indulva végigsimítottam a karját, megfogtam a kezét. Közelebb hajoltam, és megcsókoltam. Először csak röviden. Átkaroltam a derekát, és tovább csókoltam, hosszan. Mennie kellett, *elsődlegesen anyák, apák vagyunk*, mondta. *És másodlagosan? Férfiak és nők?*, csókoltam meg újra. *Az csak harmadlagos*, mosolygott, *másodlagosan emberek vagyunk*. Jó lett volna, ha marad, de megértettem. Fiatalként a szüleink, most meg a gyerekeink miatt nem maradhatunk késő estig, tudom én jól. Említette, hogy másnapról ő is szabad, a gyerekei az apjukkal lesznek. Remek, gondoltam, és felvettem, menjünk karácsonyi vásárba, hangolódjunk. Ő Szentendrét javasolta, miért is ne, rég jártam ott.

Másnap érte mentem a megbeszélte időpontban, de kicsit várnom kellett. Felhívott, elszámolta az időt. Mikor végre megjelent, zavarban volt, a késés miatt szabadkozott. Megnyugtattam, hogy nem baj, majd nyitottam előtte a tizenhét éves Suzukim ajtaját. *Nem egy mai darab*, mondtam. *Gondoltam, hogy nem egy fényes, fekete stricihintóban feszítesz*, válaszolta beszállás közben, majd rám nézett, és *reméltem is*. Aranyos.

Szentendre valóban jó ötlet volt, szeretem azt a várost. Hangulatos és emberi: a kifeszített, színes lampionok, a feldíszített karácsonyfa és betlehem a Fő téren. A fahéj, a szegfűszeg és Erika illata egyaránt csiklandozta az orrom. Ittunk egy alkoholmentes puncsot az íze kedvéért, sétálgattunk a macskaköves utcákon, majd le, a Duna-partra. Néztük a vizet és egymást. Átöleltem, ő a vállamra hajtotta a fejét. Megpusziltam a haját, a hátát simogattam, fölösleges lett volna bármit is mondanunk. Egymást átkarolva sétáltunk tovább, majd egy félreeső helyen úgy tapadtunk össze, mint két tinédzser a villamoson. Hosszan, ráérősen csókoltuk egymást. Majd mohón, egyre szorosabban ölelkezve. Éreztük, én biztosan, hogy ez kevés lesz. Elvégre nem vagyunk tinédzserek.

Hozzá mentünk, pontosabban jöttünk. A lakása kifejezetten kellemes, otthonos. *Szép a fád*, mondtam a piros és arany színű díszeket nézegetve, *mű?* Elképedve nézett, *viccelsz? Dehogy!* A műfenyők ökológiai lábnyomát emlegette, *meg egyébként is. Mű*. Pedig nem rossz az. Kevesebb vele a gond, de nem akartam műfenyőkről és lábnyomokról beszélgetni.

Hamar az ágyban találtuk magunkat, illetve egymást. Hosszú hajával végigmított a mellkasomon, mielőtt rám feküdt. Ujjaimmal az arcát, a nyakát, a mellét cirógattam. A színes karácsonyfaégek fényében néztem a meztelen testét.

Nem mentünk végig a teljes repertoáron, de jobb volt egy összeszokós szexnél. Hagyta, hogy irányítsak, éreztem, valóban átadja magát nekem. Utána csendben feküdtünk, lábaink, karjaink egymáson, ráhúztam a takarót a csupasz hátára. Összegabalyodva aludtunk el.

*

Itt tartunk most. Erika a konyhában reggelit készít, én zuhanyozni indulok. A forró víz kellemesen ellazít, egészen belefeledkezem, szinte jól érzem magam. Ajtónyitást hallok, kinézek a függöny mögül. Erikát látom, vetkőzik. *Jöhetnek?*, kérdezi mosolyogva, miközben mögém lép. Átkarol, hozzám ér a melle. Megfordulok. Először az arccsontját puszilom meg, majd a száját csókolom. Mindkettőnk teste nedves a víztől, ujjaimmal érzem, az övé víz nélkül is az lenne. Hátat fordít, kezét a csempére teszi, bedől, és nekem tolja a csípőjét. Rám néz a válla fölött, egyenesen a szemembe. Kitör belőlem a férfiállat. Elkapom hátulról, és nem fogom vissza magam. Két perc. Talán addig se bírom. *Sajnálom*, mást nem bírok kinyögni. Felegyenesedik, szembe fordul velem. *Nem kell. De egy-null oda*, mondja kicsit éles hangon, *bent megvárlak*.

Gyorsan megtörölközöm, utána megyek. Az ágyban a combjai közé férkőzöm a nyelvemmel, és egyenlítek. Felül, és rám mosolyog. Szép, természetes arca van. Őszinteséget sugároz. Az ölébe hajtom a fejem; a hajamat, halántékomat cirógatja.

Egész jól alakult ez a karácsony.

Ha esetleg folytatni akarnám vele, nagyon kell figyelnem. Mindegy, valahogy megoldom. Szervezés kérdése az egész.

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei

LOVAGGÁ ÜTVE. A Művészet Lovagja elismeréssel tüntették ki 2025. január 7-én Budapesten, a Torockó Étteremben a SZMÍT elnökét, Hodossy Gyula József Attila-díjas költőt. Ezzel együtt kiérdemelte a Krúdy Kör lovagi címét is, melyhez ezúton is gratulálunk.

THRILLER. A nyárasdi Pallos étteremben került bemutatásra Kalužík Márió első könyve, a *BO:BI* című thriller. A szerző az élő példa arra, hogy érdemes a sikeresen működő Grendel Lajos Mentorprogramban részt venni, hiszen elmondása szerint sokat tanult mentoraitól. A könyvet Rajkovic Péter író, szerkesztő mutatta be.

HATÁRTALANUL. Székesfehérváron, a Vörösmarty Társaság és a Vörösmarty Színház közös rendezvényén vettek részt a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának tagjai a Magyar Kultúra Napja alkalmából. Az irodalmi műsorban elhangzottak Hodossy Gyula, Kovács Balázs, Kovács Magda, Kövesdi Károly, Tóth László és Z. Németh István alkotásai. A műsor után a jelenlévő felvidéki alkotókkal Sebők Melinda, a Vörösmarty Társaság elnöke beszélgetett.

JÓKAI 200. A Magyar Széppróza Napját február 18-án, Jókai Mór születésnapján ünnepeljük, a Magyar Írószövetség kezdeményezésére, 2018 óta. A Szlovákiai Magyar Írók Társasága is rendszeresen bekapcsolódik az esemény megünneplésébe. Így volt ez ebben az évben is. Az eseményre a dunaszerdahelyi Country Pubban került sor, ahol egy kerekasztal-beszélgetésen vettek részt a szlovákiai magyar irodalmárok, akik a felvidéki magyar széppróza helyzetét elemezték, és Jókai Mór születésének 200. évfordulójáról is megemlékeztek.

LÁTOGATÓBAN. Nagy Erika prózaíró, a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának titkára egy izgalmas találkozón vett részt Székesfehérváron, a Vörösmarty Társaság rendezvényén. A beszélgetést írásról, irodalomról és irodalomszervezésről Bobory Zoltán, a társaság elnöke vezette.

OVIDIUS POZSONYBAN. A régi Pozsonyról, versről, prózáról beszélgetett Aich Péter íróval Nagy Erika, a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának titkára a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumában, Pozsonyban. A találkozó apropója a szerző nemrégiben megjelent két könyve, a *Profán imák* verseskötet és az *Ovidius visszatér* című kiadványok voltak. A találkozón szó esett többek közt arról, hogy mennyit és miben változott az élet a szlovák fővárosban. Az estet Bárdos Ágnes előadóművész fellépése tette színesebbé, aki felolvasott Aich Péter műveiből.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Adam LaMerle (Pozsony, 2005). Író. Első könyve *Titanic* címmel 2017-ben jelent meg, ezt a *21 nap* követte 2020-ban. Gyakori témái közé tartoznak az LMBT-fiatalok élettapasztalatai, önmagunk felfedezése és a zaklatás problémája. Komáromban él.

Bakonyi István (Székesfehérvár, 1952). József Attila-díjas magyar irodalomtörténész, író, kritikus. Különböző folyóiratokban 800 publikációja jelent meg. Eddig 40 kötetet jegyez. 2019 óta a Csoóri Sándor Társaság elnöke.

Balizs Dániel (Kecskemét, 1986). Költő, geográfus. Tanít, kutat és utazik; közben verset ír. 2023 januárja óta szerkesztője a Litera-Túra Online Művészeti Magazinnak. Első kötete 2024-ben jelent meg *A kíváncsiság Istene* címmel. 2025-ben elnyerte a Móricz Zsigmond Alkotói Ösztöndíjat. Rajong a szókimondó líráért. Százhalombattán él.

Csehy Flóra (Dunaszerdahely, 2006). A komáromi Selye János Gimnázium diákja. Dunaszerdahelyen él.

Fellinger Károly (Pozsony, 1963). Jókán élő és alkotó költő, meseíró, helytörténész. Az 1983-ban induló Iródia tagja. Versei, meséi könyvként 14 idegen nyelven jelentek meg. Utolsó felnőtt verseskötete tavaly az Irodalmi Jelen könyvkiadónál *Forrásláp* címmel látott napvilágot.

Fiala Ilona (Kalász, 1956). Író, újságíró. Pozsonyban él. Kétszer kapott védnöki díjat a Pegazus Alkotópályázaton. Később három egymást követő évben (2020-ban, 2021-ben és 2022-ben) elnyerte az Arany Opus Díjat. Legutóbb megjelent regénye, a *Jaj, anya!*

Hajnal Éva (Pécs, 1960). A Litera-Túra Művészeti Magazin és Kiadó alapító tulajdonosa, főszerkesztő, lektor, tehetségmentor. Édesapja tragikus halála (1967) óta ír. Eddig 83 alkotását fordították több nyelvre, 21 versét zenésítették meg, nyomtatásban több periodika közölte. Legutóbbi kötete *Az a nap* címmel idén jelent meg. Péccset él és tanít. Három gyermek édesanyja.

Hermann Judit (Pécs, 1945). Budapesten diplomázott, majd 1974-ben Ausztráliába emigrált. A rendszerváltás után tért haza, ám 2005-ben megkapta a Cambridge-i Woolf Institute kutatási ösztöndíját, azóta ott él. A Cambridge-i Írók Társasága tagja, és XX. századi magyar novelák és esszék fordításával foglalkozik.

Hodossy Gyula (Dunaszerdahely, 1960). József Attila-díjas költő, az Szlovákiai Magyar Írók Társaságának elnöke, Balázsfán él. Legutóbbi kötete 2022-ben jelent meg *Veletek egyedül* címmel.

Hogya György (Királyhelmec, 1956). Prózaíró. 2006-ban az *Istent látni* című kötetéért a Posonium Irodalmi különdíjjal tüntették ki. 2021-ben elnyerte a Nemzeti Kulturális Alap Gion Nándor alkotói támogatását, 2022-ben a *Daszvant árnya* című kötetéért megkapta a SZMÍT Talamon-díját és 2023 decemberében a *Félreértések és félremagyarázások* című esszékötetéért a Magyar Művészeti Akadémia Írótagozatának Nívódíját vehette át. 2024-ben a SZMIT Arany Opus Díját kapta meg.

Kerecsi Katalin (Nyíradony, 1985). Építőmérnök, szabadidejében novellákat ír. Családjával Budapesten él.

Dr. Kiss László (Ipolság, 1950). Orvos, Weszprémi-díjas orvostörténész. Elsősorban a Felvidék (Szlovákia) és Erdély orvostörténetét kutatja, de ír patográfiákat is. A budapesti Orvosi Hetilap főszerkesztője, lektora. Legfontosabb könyvei: *Orvostörténeti helynevek a Felvidéken* (2006), *Az orvostudomány felvidéki történetéből* (2010), *A jó palócok és tót atyafiak orvosai* (2015). Csilizradványban él.

Kovács Balázs (Pozsony, 1996). Költő, szerkesztő. Komáromban él.

Kövesdi Károly (Taksony, 1953). Költő, szerkesztő, publicista. Magyar Örökség-díjas, Európa-érmes, a Magyar Művészeti Akadémia által Illyés Gyula-díjjal kitüntetett alkotó. A dunaszerdahelyi Magyar7 konzervatív hetilap főszerkesztője.

Mészáros Emily (Komárom, 2006). A szenci Közgazdasági és Pedagógiai Szakközépiskola tanulója. Naszvadon él. Szabadidejében sokat olvas és különböző műfajokban ír.

Morva Mátyás (Dunaszerdahely, 1994). Író, szerkesztő, projektmenedzser. Írásai megjelentek a fiatal felvidéki írók Szélvész című antológiájában. Kemencén él.

Nagy Dorottya (Budapest, 1986). Költő. Magyar-cseh szakon végzett az ELTE Bölcsészkarán. Több folyóiratban publikált. Két gyermekével és párjával Budapesten él.

Péntek Imre (Lenti, 1942). Nyugdíjas szerkesztő. Szinte minden műfajban publikál. Drámakötete megjelenés előtt áll a veszprémi Vár Ucca Műhelynél.

Rásó Attila (Dunaszerdahely, 1986). Hungarológus, recepciós, költő, szerkesztő. Versei jelentek meg többek közt a Pannon Tükörben, az Opusban, a Literán és a Kaleidoszkóp folyóiratban. Jelenleg egy gyerekrovat kialakításán, szerkesztésén dolgozik a Kaleidoszkóp folyóiratnál. Budapesten él.

Székyhidi Zsolt (Debrecen, 1973). Magyar költő, író, fotográfus, zeneszerző, zenész. A Corvina Kiadó műszaki vezetője. Legutóbbi kötete: *Jelenések* (2023).

Szegedi Csilla (Komárom, 1975). Alapbeállítása magyar- finn szakos bölcész. Később, éles kanyarok után, diplomata, majd borász. Verseket ír, és a tenger után vágycsoportozik.

Szűcs Bertalan (Kiskunmajsa, 1983.) Költő, Kiskunhalason él, folyóiratokban publikál. Két verseskötete: *Különös azonosulások* (2023.), *Az averzió képisége* (2024.).

Török Nándor (Lelesz, 1965). Költő, több irodalmi pályázat győztese, Quasimodo okleveles, az Irodalmi Rádió Év Szerzője díjas, Krúdy-aranyérmes. A Költészet és Valóság Irodalmi Klub alapítója. Legutóbbi kötete: *OVIDIUS és a szerelem hősei* (versek, 2024). Budapesten él.

Vasi Szabó János (Tanakajd, 1965). 1993 óta ír prózát, kritikákat hazai és határon túli magyar médiumokban. Legutóbbi könyvei: *Dentaku* (2020, novellák), *Meseföldi történetek* (2022).

bekapcsolás után egy drasztikus üzenetben
szerelmet vall a férfi
aki a nb @user155 néven ismer
hónapok óta tökéletes a kapcsolatuk
a távolság nem akadály
nyelvi nehézségekben transzlátor segít "

Fehérkinga

ISSN 1338 - 0265

9 771338 026000 >